NIM.

Id

Iduna.

En Skrift

för

den Nordiska Fornålderns Älskare.

Första Häftet.

Tredje Upplagan.

STOCKHOLM, 1816.
Tryckt hos A. Gadelius.
Regerings-Gatan och Trumpetare-Backen,
Huset N:o 2.

Anmälan.

Det war en tid, då studium af Nordens fornhäfder i Fäderneslandet begynte blifwa isrigt idkadt och allmänt älska; och man kan ej komma ihog den utan att återkalla minnen, wid hwilka ännu hwarje Swenskt hjerta klappar. Det war den samma tid, då Swenska namnet steg till sin högsta ära, och då tillika Wetenskap och Witterhet först slogo rötter bland ett herligt folk, som ditintill haft sin lust i wapenbragder, men snart med kärlek äfwen omfattade deßa mildare yrken, och om hwars första försök på denna bana, man kan säga: att det förde med sig samma mod i forskningen och i sången, som i striden. Man kan ej mißtaga sig om, att jag här menar Christinas tidehwarf. Med det då wäckta interesset för all Wetenskap uppläggade äfwen hos Nationen ett synnerligt nit för deß fornålders minnen, samt i allmänhet för Fäderneslandets häfder; och wi hafwa att tacka detta nit för bibehållandet af de dyrbaraste forntida minnesmärken, som eljest kanske alltid förblifwit sänkta i den glömska, hwarur de då uppdrogos, och hwartill de

nu å nyo synes wara dömde. Denna nationens nitälskan för sin egen Historia — ett af de wackraste och mäst talande drag hos ett Folk — bibehöll sig under de trenne store Carlars regeringar, och ännu längre fram; ty i stället för Samlare begynte wi en gång på att få Historieskrifware: och under hela tiden njöto forskningarna på detta fält ej blott skyldig uppmuntran, utan möttes äfwen af Konungarna och de Store med serskild bewågenhet, och omfattades med personligt intresse.

Frågar man efter orsaken till dessa tiders kärlek för wåra häfder; så är swaret till en del redan gifwet. Den yttrade sig på samma gång, som det wäckta nitet för all Wetenskap och Witterhet. Det war de samma tider, då lärdom ansågs för det förträffligaste, som en menniska kunde förwärfwa sig, då den förde till heder och äreställen, då den räknades för en adelig dygd, och då Rikets förnämste, ädlaste Män för sin tid woro grundligen lärde: under ett så ifrigt begär efter wetenskaplig odling, kunde kunskapen om Fäderneslandet så mycket mindre försummas, som den låg hwar och ens hjerta närmast. Ty i sjelfwa werket fick en kärlek, som är lika gammal som Nationen sjelf, genom den wetenskapliga odlingen blott fullkomligare medel att yttra sig. Hwart och ett Folk lefwer ej blott i det närwarande, utan äfwen i sina minnen: och det

lefwer,

lefwer genom dem. Hwarje generation fort-plantar sig ej blott physiskt utan äfwen mo-raliskt i en annan: den öfwerlemnar den sina seder, sina begrepp. Det är denna fortgående tradition, som i olika tider likwäl alltid gör Folket till ett, den utgör deß oafbrutna medwetande af sig sielf som Nation; den ut-gör, för att så säga, deß personlighet. Så snart ett Folk blir odladt, blir denna tradi-tion Historia. De lefwande minnena fästas i skrift, och Nationen beskådar tydligare sig sielf i häfdernas spegel. Ju kraftigare och förträffligare den sielf är, ju heldre uppehål-ler den sig wid sin bild. Den ser sin dunkla början, der Sagan står och wäfwer deß ätte-ledning från Guda-slägter; den hör från widt aflägsen forntid ett språk talas, hwars ljud det ännu igenkänner; den skådar sin barndoms oskuld, sin ungdoms wågstycken, sin manlig-hets bedrift; det ser det lefwande minnets tråd utweckla sig, af hwilket de sista grenar sticka fram i ljuset af den dag, som ännu är; den ser i de fordna tider samma drag, samma blick, under olika öden samma anda, och säger åt sin bild med gladt medwetande: det är dock jag! Ack hwilket Folk har en Hi-storia, som det Swenska? Må det aldrig rod-nande behöfwa träda tillbaka från deß spegel! Må det försumma den heldre af all annan orsak än derföre att det der ej skulle känna sig igen!

Utan

Utan fornforskning kan aldrig någon Historia finnas. Det är dock en bedröflig sanning, att på de sista femtio åren det förr så lifliga intresset för wår forntid, och i allmänhet för Fäderneslandets häfder, så aftagit, att man wäl ej gör wår närwarande Allmänhet någon orätt, om man säger, att det redan länge icke funnits. Om man inwänder deremot, att wi inom denna tiderymd likwäl på detta fält kunna uppwisa berömda namn, så är den anmärkningen både sann och lätt gjord, att deßa Författare likwäl i skelfwa werket tillhöra den föregående, i hwilken deras bästa år framlefdes och hela deras bildning föll. Men hwarföre ha deras Arbeten blifwit lämnade ofulländade? Hwarföre ha de warit nästan utan efterföljare? Hwarföre ha deße få så snart tröttnat, en och annan äfwen efter försök, som woro märkwärdiga och löfwande? — Hwarföre? — om ej emedan de ej mera understöddes af något allmänt intreße för saken? — Att så förhåller sig torde swårligen nekas; men wäl torde man söka att bemantla den wårdslöshet i detta afseende, som man ej nekar. Den förra tiden, heter det, öfwerdref detta studium, och bragte det derigenom i mißhag hos en efterwerld af upplysning och smak. Hwem känner ej de tider då det tillhörde en god Patriot att leda Swenska Konunga-längden i rätt nedstigande led åtminstone från Noach?

Hwem

Hwem känner ej, eller har hört omtalas och beskrattas alla de orimligheter, hwari några af wåra äldre forusorskare förfallit? — Det närmaste swaret på inwändningen är, att, om blott saken är god, det höfwes en följande tid att göra wäl, hwad den föregående giort illa; men ej en gång af den anförda ursäkten kan wår tid betjena sig. Ty dessa widunderligheter hade genom en uppgående Historisk kritik redan förut förswunnit ur wåra häfder. Wåra närmaste förfäder höllo redan på att gifwa Swenska Folket en werklig Historia. Wi läto deras arbeten ligga. Och hwad ha wi upptagit i stället? — Man kan se sig omkring. Wår tid tycks bära sina förfäders ära som en decoration, hwilken, då den en gång är emottagen, man ej widare bekymrar sig om, men gerna brukar på högtidsdagar. Wåra talare beswärja wåra hjeltars skuggor, och de komma upp — för att göra en figur i talet. — Emedlertid odla wåra grannar det fält, hwars rikaste skörd borde tillhöra Swensken. Samtiden känner och en tacksam efterwerld skall erkänna de stora förtjenster, som Danskarne ej upphört att förwärfwa sig om Nordens Historia.

Sådana äro till en del de betraktelser som ej längesedan förandledt bildandet af ett sällskap af Män, förbundne genom lika tänkesätt, ehuru ej alla Litteratörer, likwäl upp-

lif-

lifwade af samma nit för Fosterlandets minnen, och öfwertygade att Göthisk ära och kraft bäst läras i de fäders schola, som på deßa egenskaper gifwit werlden så lysande exempel. De drogos i synnerhet till bekantskap med Nordens fornålder, emedan den som will lära känna flodens lopp gerna söker källan; emedan fornåldern, som talar till oß i Nordisk Sång och Saga (deßa Sånger och Sagor må innehålla lika mycken digt, som alla andra folkslags äldsta minnesmärken), samt i Nordisk Gudalära, likwäl till karakteren kan anses såsom förebildande i afseende på all Nordisk Historia, — ty i intet folkslags Sagor framträder hjelte-lifwet så skarpt och kraftigt som i Nordboens; emedan den mer än någon annan kan anses som en egen tid; och slutligen, emedan den af alla wårt folkslags åldrar är den mäst glömda, den mäst wårdslösade och mißkända. Det närmaste ändamålet för deras förbund war ömsesidig uppmuntran i sådana studier och det nöje, som ett fritt meddelande af tankar alltid ger. Snart hafwa de blifwit nog djerfwe för att söka ingifwa Allmänheten samma intereße som de sjelf kände: och detta är anledningen till närwarande skrift, som framgent kommer att fortsättas; ehuru i fria häften, eller utan att man förbinder sig till bestämda tider för utgifningen. Från den kommer i deß fortgång

in-

intet ämne, af hwad till fornforskning hör, att blifwa uteslutet. Fältet är nog stort för att låfwa Läsaren den största rikedom och omsbyte af ämnen, och då wi ej inom oß sakna Män, hwars studier från längre tid tillbaka sysselsatt sig med särskilda delar deraf, så hoppas wi äfwen att i anseende till ämnenas behandling kunna tillfredsställa wåra domare.

Detta första häfte är af en enda Författares hand. Han tänkte en gång på att blifswa utgifware för ett arbete, som förnämligast skulle sysselsätta sig med Nordiskt Poesi och Saga. Hans wänner, hwilka han meddelade sin affigt, låfwade sitt biträde med det wilkor, att skriftens område ej inskränktes inom någon wiß del af fornforskningen. — Enligt denna första inskränktare affigt war detta första häfste då redan författadt, och man bör således ej efter det dömma till skriftens omfattning i sin fortgång.

Detta består till större delen af Poesier; och då denna beståndsdel i arbetet ej heller frambeles torde komma att uteblifwa, så återstår blott att angifwa på hwad sätt han anser detta ingå i deß plan. I allmänhet taladt, så borde wäl Skaldestycken, ingifna af kärlek till fornåldern, lämpligen finna rum i en skrift, hwars föremål det för det första är att wäcka en sådan kärlek. Men dertill kommer äfwen att ett af de intereßantaste

ämnen,

ämnen för fornforskningen, Nordens Mythologi, sielf är Poesi, och en af de djerfwaste och betydningsfullaste gestalter, hwari Poesien någonsin uppenbarat sig. Att göra den känd och förstådd skall blifwa ett bland de förnemsta föremålen för denna skrift. Det skall ske så wäl genom undersökningar om deß wäsende, som igenom öfwersättningar från de gamla Sångerna. Men lätteligen skall medgifwas, att det werksammaste medel att göra den känd, wore att sielf poetiskt anwända den: derföre skall äfwen Poesien i dessa blad framdeles få allt mera mythologiskt halt. I fall detta lyckas, i fall det i allmänhet lyckades oß, att framställa den forntida Nordiska karakteren i sina särskilda uttryck med föryngrad kraft; då bure ej denna Skrift sitt namn förgäfwes, och Iduna hade ej förlorat de äplen, hwarom Sagan förtäljer.

Manhem.

Det war en tid det bodde uti Norden
En storsint ätt beredd för frid som krig.
Då, ingens slaf och ingens herre worden,
Hwar Odalbonde war en man för sig.
Med swärd han röjde wäld, med plogen jorden,
Med lugn för Gud och man han gick sin stig.
Sig sielf sitt wärn han wiste andra skydda,
Och Kungasöner wärte i hans hydda.

Till honom ej från widt aflägsna stränder,
Med skeppen flöto konstiga behof:
Ej krämarn musten sög utur hans länder,
Ej flärdens yppighet hans winst begrof.
Men åkern plöjde han med egna händer,
Hans tillit war hans arm, hans skatt war hof.
Wår konst att njuta är, hans war umbära,
Och sielf sig wara nog, war all hans lära.

Om han ej öfwad war att sirligt tala,
Hans handslag gällde mer än ed och skrift.
Han drog ej agg inunder miner hala.
Hans hand bar swärd, men ej hans tunga gift.
Han ej förstod med ord en skuld betala,
Och språka om sitt hjertas ömma drift.
Hans hat war eld, hans wänskap gick i döden,
Och med sin Fosterbror han delte öden.

Hans

Hans lärdom war ej stor — Han wiste lida
Och lefwa som en man. Hwad wet' wi mer?
Wi weta huru sol och stjernor skrida —
De öfwer weklingar gå upp och ner.
Wi apa åskan, kunna wapen smida,
Men ej det mod, som emot faran ler.
För lyckan krypande wi slåß om brödet.
Han upprätt stod och brottades med ödet.

Och föll han ock — han aldrig hördes qwida,
Han tåligt drog hwad lag som men'skan fått.
Med fåfäng suck han bad ej plågan bida.
Han tiggde ej om lifwets usla lott.
Med färdigt mod att lyda och att strida,
Han böd ett stålsatt bröst mot lyckans stott.
Allt kan deß nyck förta och allt beskära,
Ej magt att lefwa fri, och dö med ära.

Se ibland alla Folk i alla Länder
Att men'skolifwets konst en enda är!
Att sig beherrska sielf ehwad som händer,
Att ej bli slaf, och minst af sitt begär.
Så widt som solen ljus åt werlden tänder,
Dig all erfarenhet det wittne bär:
Blott den är man, som wet att tåligt lida,
Blott den är man, som djerfs med ödet strida.

Af deßa dygder fordom Manhem nämndes,
Ty det war Fosterland för manlig dygd.
Wid blotta namnet weklígheten skrämdes,
Och tänkte rodnande sin egen blygd.

Här,

Här, där ur klippans hällar jernet tämdes,
Hon grundades den ewigt fria bygd:
Och när åt bojan folken tyckts sig lämna,
Då kommo Nordens Söner att dem hämna.

Så tänkte man i wåra fäders dagar.
Är hon förswunnen denna tid af magt?
Hwad mer, om Tysklands lärdom oß behagar,
Och Gallien föder oß med lust och pragt,
Och Indien klär oß, Cap wårt win oß lagar,
Om lika många band de på oß lagt?
Hwad mer om tusen skatter till oß hwälfwa,
Och wi då äga allt och ej oß sjelfwa!

Och Nordens son Europas flärd församlar
Och känner allt, men ej att wara fri:
Af ljus ej ser, af idel wisdom famlar,
Tills lust och maklighet deß herrar bli;
Och då deß stora lycka slutligt ramlar
Än wekligt höjer hopplösbetens skri,
Än trotsigt will åt ödet wördnad lära,
Och talar högt om sina fäders ära!

En slaf är den, som usla lustar jagà,
Om kedjan aldrig skramlat kring deß fot.
Blott det är dygd, att handla och fördraga
Med enfald och med kraft och utan knot.
Det blott en wishet finns — att emottaga
Med lugn sin lott oagtadt ödets hot:
Du fåfängt söker den kring wida jorden
Om i ditt bröst den ej är nedlagd worden.

På

Då i min barndoms timma,
Jag Scandiens Genius såg framför mig glimma,
Då uti winterqwällar
Han syntes mig uppå sin thron af fjellar,
Med stjernbekransadt hår:

Beskyddaren af Norden,
Och tro och frihets fasta wärn på jorden
Till tidens sista dag —
Uti de starka händer
Jag Rättens scepter såg upphöjd för alla länder —
Då bar han dina drag.

Du bland ett eldfängdt slägte
Bröt sjelfswäld på en gång och böjan bräckte;
Af Swensken Du war fruktad,
Men, huru ofta än utaf Dig tuktad,
Han kyste dock Din hand.

Då fördomar och ränker
Upplifwa gammal trots, och folket tänker:
Kong Gösta är för hård.
Och upp står Sweas Adel,
Och menigheten tänd af Presters harm och tadel
Drar ut från hwarje gård:

Så högt än stormen ljuder,
Den lugnar wid den röst, hwarmed Du bjuder,
De skåda Dig — och stanna.
Se! Herskarns stämpel blixtrar på Din panna,
De härda ej Din blick,

Din

Din stämma hjertan bryter.
Wid talets magt, som klart och wäldigt flyter,
Förswinna willans band.
I ring omkring Dig ställde,
De skaka sina skägg, med undran på Ditt wälde,
Och räcka Dig sin hand.

Och om Ditt fasta hjerta,
Utaf upprepad otro fylldt med smärta,
Ej will sig snart försona,
Och Du dem ber — och kastar bort Din krona —
Att söka bättre Kung:

Då qwal uppå dem hwälfwa;
De mista Dig — de äga ej sig sielfwa.
De wilda männer be.
I hopar de sig tränga
Intill den dörr, som Du i wrede welat stänga,
Med rop, att blott Dig se.

Jag skådar Dig den dagen,
Då, för Din menighet af sorg betagen,
Du sista gången träder,
Och står bland samlingen af Sweas Fäder,
En helig Patriark.

Jag ser de gråa håren,
Och stämpeln utaf wisheten och åren
Tryckt uppå Din gestalt.
Din starka stämma håswar,

Men ännu på Din läpp den talets Gudom swäfwar,
För hwilken hjertat smallt.

Jag wördar, så Du talar,
I mig Guds werk, som uti Kungasalar,
Lik David ifrån kojan,
Mig lyftat upp och hjelpt mig bryta bojan,
Som Swea Lejon höll.

Den lott jag mig ej tänkte,
Då uti skogars djup min wäg sig sänkte,
I flykt för owäns jern.
Men Herrans hjelp i nöden
Och Sweriges menighet, som med mig delat öden,
De blefwo dock mitt wärn.

Jag tackar Eder, Wänner,
Er näst min Gud; ty jag er trohet känner,
För allt hwad mig blef gifwet.
Jag byter nu min krona uti lifwet
Mot oförgänglig skrud.

Jag war i mångas sinne
En Konung hård — men älskadt blir mitt minne
Till efterwerlden bragt.
Jag wet den tid skall blifwa,
Då Sweas barn mig opp ut stoftet wille rifwa:
Stod det i deras magt.

Af

Af grafwens natt snart fången,
Jag hälsar Eder nu för sista gången.
Ej stjernor mig förklara
De tecken att jag måste hädanfara;
Jag bär dem i min kropp.

Då jag för dom skall swara,
Låt Sweasöners bön mitt förspråk wara
Inför den Ewige.
Och då mitt öga släckes,
Så unnen mig i ro det stoft hwaraf jag täckes:
Och waren enige!

Så är Din bana slutad!
Med tårfull blick, på Dina söner lutad,
Du träder bort och wänder
Ditt gråa hufwud om, och återsänder
Ditt folk ett ömt farwäl!

Till dem ej mer Du länder,
Ej deras rop, ej deras sträckta händer
Från döden winna Dig.
Men ljudet af de böner
Som Dig wälsignade, af fäder lärdt åt söner,
Till oß fortplantat sig.

Ty då Dig Swensken tänker
Af helig wördnad, han sitt hufwud sänker.
Med Dig få wi ej wara.
Men, Fader, ewig tro wi Dig förklara;
Ty Dig wi höra till.

Wikingen.

Wid femton års ålder blef stugan mig trång,
Dår jag bodde med moder min.
Att wakta på gettren blef dagen mig lång.
Jag bytte om hog och sinn.
Jag drömde, jag tånkte jag wet icke hwad,
Jag kunde, som förr, ej mer wara glad
Uti skogen.

Med håftigt sinne på fjellet jag språng,
Och såg i det wida haf.
Mig tycktes så ljufligt böljornas sång,
Dår de gå i det skummande haf.
De komma från fjerran, fjerran land.
Dem hålla ej bojor, de kånna ej band
Uti hafwet.

En morgon från stranden ett skepp jag såg,
Som en pil in i wiken det sköt.
Då swållde mig bröstet, då brånde min hog,
Då wiste jag hwad mig tröt.
Jag lopp ifrån gettren och moder min,
Och Wikingen tog mig i skeppet in
Uppå hafwet.

Och winden med magt in i seglena lopp;
Wi flugo på böljornas rygg.
I blånande djup sönk fjellets topp,
Och jag war så glad och så trygg.
Jag Faders rostiga swård tog i hand,
Och swor att eröfra mig rike och land
Uppå hafwet.

Wid sexton års ålder jag Wikingen slog,
Som ställde mig skägglös och wek.
Jag sjö-konung blef — öfwer wattnen drog,
Uti härnadens blodiga lek.
Jag landgång gjorde, wann borgar och slott,
Och med mina kämpar om rofwet drog lott
Uppå hafwet.

Ur hornen wi tömde då mjödets must
Med magt på den stormande sjö.
Från wågen wi herrskade på hwar kust —
I Walland jag tog mig en mö —
I tre dagar gret hon, och så blef hon nöjd,
Och så stod wårt bröllop, med lekande fröjd,
Uppå hafwet.

En gång åfwen jag ägde länder och borg,
Och drack under sotad ås *),
Och drog för Rike och menighet sorg,
Och sof inom wäggar och lås.
Det war en hel winter — den syntes mig lång,
Och fast jag war Kung war dock jorden mig trång
Emot hafwet.

Jag ingen ting gjorde, men hade ej ro,
För att hjelpa hwar hjelplös gäck.
Till mur will man ha mig kring bondens bo
Och till lås för tiggarens säck.
På sakören, edgång och tjufwar och rån
Jag hörde mig mätt — Wor' jag långt derifrån
Uppå hafwet! Så

*) Att aldrig dricka under sotad ås, det will säga: under tak å land, war eljest wikinga-sed.

Så bad jag — men hån gick och wintern lång,
Och med klippor stränderna strös.
Och böljorna sjunga åter sin sång,
Och klinga: till sjöß, till sjöß!
Och wår=windar spela i dal och i höjd,
Och strömmarne frie störta med fröjd
Uti hafwet.

Då grep mig det fordna osynliga band,
Mig lockade böljornas ras.
Jag strödde mitt gull öfwer städer och land,
Och slog min krona i kras.
Och fattig, som förr, med ett skepp och ett swärd,
Drog mot okända öden i Wikinga=färd
Uppå hafwet.

Som winden frie wi lekte med lust
På fjerran swallande sjö.
Wi menniskan sågo, på främmande kust,
På samma sätt lefwa och dö.
Bekymren med henne ständs bosätta sig;
Men sorgen, hon känner ej Wikingens stig
Uppå hafwet.

Och åter bland kämpar jag spejande stod
Efter skepp i det fjerran blå.
Kom Wikinga=segel — då gällde det blod:
Kom Krämarn — så fick han gå.
Men blodig är segren den tappre wärd,
Och Wikinga=wänskap, den knytes med swärd
Uppå hafwet.

Stod

Stod jag mig om dagen å gungande skäf,
I glans för mig framtiden låg.
Så rolig, som swanen i gungande säf,
Jag fördes på brusande wåg.
Mitt war då hwart byte, som kom i mitt lopp,
Och fritt, som omätliga rymden mitt hopp,
Uppå hafwet.

Men stod jag om natten å gungande skäf,
Och den ensliga wågen röt,
Då hörde jag Nornorna *) wirka sin wäf,
I den storm genom rymden sköt.
Likt menn'skornas öden är böljornas swall:
Bäst är wara färdig för medgång som fall
Uppå hafwet.

Jag tjugo år fylt — då kom ofärden snar:
Och sjön nu begärar mitt blod.
Han känner det wäl, han det förr druckit har
Där hetaste striden stod.
Det brinnande hjerta det klappar så fort:
Det snart skall få swalka å kylig ort
Uti hafwet

Dock klagar jag ej mina dagars tal:
Snart war, men god, deras fart.
Det går ej en wäg blott till gudarnas sal:
Och bättre är hinna den snart.
Med dödssång de ljudande böljor gå;
På dem har jag lefwat — min graf skall jag få
Uti hafwet.

Så

*) Ödets Gudinnor.

Så sjunger, på ensliga klippans hall,
Den skeppsbrutne Wiking bland bränningars
swall —
I djupet sjön honom rifwer —
Och böljorna sjunga åter sin sång,
Och winden werlar sin lekande gång:
Men den tappres minne — det blifwer.

Odalbonden.

Å bergig ås, där står mitt hus,
Högt öfwer skog och sjö.
Där såg jag första dagens ljus,
Och där will jag ock dö.

Må hwem som will gå kring werldens rund;
Ware herre och dräng den det kan!
Men jag står hälst på min egen grund,
Och är helst min egen man.

Mig lockar icke ärans namn.
Hon bor dock i mitt bröst.
Min skörd ej gror i ryktets famn.
Jag skär den lugn hwar höst.

Den jorden beherrskar har tusende ben
Och wäl tusende armar dertill.
Men swårt är dem röra — min arm är ej sen
Att föra ut hwad jag will.

Jag

Jag tror ej böljans falska lopp,
Som far förutan ro.
Den fasta jord, hon är mitt hopp,
Hon wisar ewig tro.

Hon närer sin son ur sin hulda barm,
Den tid honom ödet gaf.
Hon fattar den säkert, hon häller den warm,
Då han dör, uti djupan graf.

Ej buller älskar jag och häng.
Hwad stort sker, det sker tyst.
Snart märks ej spår af stormens gång,
Af blixten, se'n den lyst.

Men tyst lägger tiden stund till stund;
Och du täljer dock icke deß dar.
Och tyst flyter böljan i hafwets grund;
Fast regn-bäcken strålande far.

Så går ock jag en stilla stig:
Man spör om mig ei stort.
Och mina bröder likna mig,
Hwar en uppå sin ort.

Wi reda för landet den närande saft.
Wi föda det — brödet är wårt.
Af oß har det hälsa, af oß har det kraft,
Och blöder det — blodet är wårt.

Hwar

Hwar pläga har sitt skri för sig,
Men hälsan tiger still;
Därför man talar ej om mig,
Som wore jag ej till.

De wäldige Herrar, med skri och med dån,
Slå byar och riken omkull;
Tyst bygga dem Bonden och hans son,
Som så uti blodbestänkt mull.

Mig mycken lärdom ej är tung;
Jag wet blott hwad är mitt.
Hwad rätt är ger jag Gud och Kung,
Och njuter resten fritt.

De lärde, de rike de bråka sitt wett
Att utröna hwars rätt som är god.
Mig ren är den rätt, som man wärft med sin swett,
Och som man förswart med sitt blod.

Jag går ej stadigt stugan kring;
Ty blir mig bogen warm.
Jag wandrar opp till Swea Ting,
Med skölden på min arm.

Med mång' ord talar wår Lagman ej
För Kungen i allmän sak.
Men kraftigt är Allmogens Ja eller Nej,
Under Wapnens skallande brak.

Och

Och om till krig Han uppbåd ger,
Så gå wi man ur gård.
Där Kungen ställer sitt baner,
Där drabbar striden hård.

För älskade wanten i moders famn,
För fäder, för hem wi slåss.
Och känner ej ryktet wårt dunkla namn,
Swea Konungar känna oss.

Så sjunger gladt wid sprakande spis,
I den kalla winter-qwäll,
Den gamle man uppå bonde-wis,
Med söner sin i sitt tjäll.

Han sitter och täljer sin ålders staf.
Må hans ätt ej i Swerige se slut!
Bondens minne det sänks uti graf;
Men hans werk warar tiden ut.

Swegder *).

Satt Swegder, Drott, uti sin sal om Julen,
I Upsala wid Gudars stora fest.
Ej fanns en man mer skön och karlawulen,
Bland kämpar alla syntes han dock bäst.
Till honom höjdes mången blick förstulen
Af mången sköldmös, som där war hans gäst.
Han satt å Konungsstol af hårda malmen,
Och Mör och Swenner lekte uti halmen.

Då tog han Bragebägarn uti händer —
En osedd Gudamagt hans själ grep an.
Då trår hans själ bort till de goda **) stränder,
Där Asars stolta slägte först upprann.
Det är en sed, sad' han, i wåra länder,
Att Drotten gör sitt löfte som en man.
Den död ej rädes sig till Ledung samle!
Jag går att söka Oden upp den gamle.

De kämpar tolf från sina säten sprungo:
Sin härkomst minnas de af Gudars stam.
Af wapenbrak de dystra hwalfwen klungo,
Förstummadt är de glada lekars glam;
Men, när som wårens första lärkor sjungo,
Drog Drotten med de tolf mot skeppen fram.
De wäna junfrur stodo uppå stranden
Och sågo seglen fly mot himlaranden.

Han

*) Ämnet är taget ur Ynglinga-Sagan.

**) Godhem, så kallade Swenskarna Asarnas Asiatiska hemwist.

Han for, han for så snällt på österwägar,
Och lade skeppen fist i stilla wik.
Ej efter wäg och stig han noga frågar,
Där han i skogar går i Gardarik.
Men utaf kämpar följd han framåt tågar —
En färd på underbara öden rik.
Och öfwer hed och mark sin kosa wänder
Alltjemt åt Solens hem och Odens länder.

Sist efter år han slutligt en gång länder.
Till flodens skiljegräns wid Tyrkialand.
Han stod på Tanaquisls höga stränder,
Då aftonrådnan log från westerns rand.
Hans kämpar tända eld och, wid deß bränder,
Sin qwällsward laga-till med egen hand;
Men Drotten ensam går i qwällens stunder,
Uti den fagra nejd bland ros och lunder.

Han såg han nalkades till Gudars säten:
Så sällsam och så skön war denna mark —
Ur skogen klungo underbara låten,
Ur flodens fulla wåg steg sången stark.
Det skymtar honom skepnader i fjäten,
Än här, än där uppå den stumma park.
I daggigt gräs stå blåa, klara ringar,
Där Alfwors dans i nattlig ro sig swingar.

Han går och går, hans wäg alltmer sig
trånger
Emellan klippors hwalf och brutna berg.

En

En bergwägg honom slutligt stigen stänger:
Där sitter silfwergrå en gammal dwärg.
Till fötteren ner det sida skägget hänger,
Likt rimfrost glittrar det i månans färg.
Han sjunger ljufligt genom lugna qwällen:
Kom Swegder, Swegder! Oden är i hällen.

Tillbaka Drotten will — det är förgäfwes:
En hemlig trollkraft återför hans fot.
Han ropa will — hans stämmas ljud förqwäfwes.
Han hotar — dwärgen nickar åt hans hot.
Men fullare beständigt sången häfwes,
Och skallar honom öfwerallt emot,
Det klingar tusenfalldigt genom fjällen:
Kom Swegder, Swegder! Oden är i hällen.

Då öpnade sig bergets hårda sida:
Och in såg Swegder — men hwad där han sett;
Det kan ej menskligt öga se och lida,
Det forskar fåfängt något menskligt wett.
Allt nog — han kunde icke längre bida,
I hällens öpna barm han lopp med ett.
Den slöts — och är ej Sagans witsord jäfwigt,
Så sitter Konung Swegder där för ewigt.

Frode

Frode och Utha *).

Kung Frode reder skeppen till,
Den tappre Dana-Kung.
Till Orkenöjar hän han will,
Att hämnas orätt tung —
Men Utha står uppå stranden.

Att fästa Comala han gick
Förr öfwer fjerran haf.
Om brud han bad — men slag han fick:
Hon hwilar nu i graf
Men Utha står uppå stranden.

Deß lyster honom i hans sinn
Att bada sig i blod.
De kämpar gå i skeppen in,
Med sång och lustigt mod —
Men Utha står uppå stranden.

"Hwi gråter Konungs-dotter Du,"
Så hennes Tärna spör.

Jag

*) Anledning till detta stycke är tagen ur Suhms Dannemarks Historia, samt ur Osian. Frode, som af Osian kallas Frothal, hade friat till Comala, dotter till Cathulla, Konung å Orkenöjarne, men måst gifwa wika för en lyckligare medtäflare, som tillfogade Frode den neja, att låta lägga honom i band uti Cathullas sal. Han återwände sedermera för att hämnas; då den händelse skall hafwa tilldragit sig, som är ämne för Poemet.

Jag gråter Konung Frode nu;
Ty för hans skull jag dör.

"Förr log du, Utha, wid din söm,
"Uti din kammar grann.
"Där riker satt, wid Duna ström,
"Din fader Handuan,

Med gråt jag sitter wid min söm
Nu i min kammar grann;
Död är den då war mitt beröm,
Min fader Handuan.

Som wind, som wåg i flygtig ström
Är Tro hos hwarje man.
Nu Frode för en ann är öm.
Jag älskar ingen ann.

Att fästa Comala han gick
Bort öfwer fierran haf;
Om brud han bad — men får han fick:
Hon hwilar nu i graf.

Men, fast dess fader hårdsint war,
Fast hon bär grifte-skrud,
I lifwet henne kär han bar,
Och död är hon hans brud.

I stilla jungfruloft då Utha träder,
Och kastar sina smycken bort med harm.
I pansar hårdt det späda lif hon kläder,
Och snör i stål sin liljehwita barm.
Hon tar det swärd, som swängts af hennes fäder,
Och hänger sköld uppå sin mjuka arm;
Och bäfwande, till fegd i men'skoblode,
Går okänd bort att följa med sin Frode.

Och windar friskt i spända seglen falla.
Med hären skeppen fly i skummig fart.
I dagar tolf de sågo wågen swalla,
Den trettonde de sågo landet snart.
Med wapnebrak stå opp de kämpar alla:
De se sin owäns borg wid stranden hart.
Men bäfwande, till kamp i men'skoblode,
Den ömma Utha följer med sin Frode.

Och fejden tänds kring Carric-Thuras murar,
Där Kung Cathulla satt uti sin pragt:
Kring strand och klippor skalla gälla lurar,
Och rasande till strids far kämpens magt.
De hwassa pilar gå i heta skurar:
Ne'n mången krigare i mark de lagt.
Men bäfwande, till kamp i men'skoblode,
Går Utha dock wid sidan af sin Frode.

Hwem kommer där, som hjorten *) ifrån bergen,
Så snält med hårsmagt ner? — det Fingal är,

*) Like the stag of the mountain. Ossian.

Inför hans blick ej hjeltar hålla färgen,
Och swärdet i hans hand en ljungeld är.
Igenom hjelm och sköld det tår till märgen,
Och död och fasa widt kring fältet bär.
Då tändes striden rätt i men'skoblodet
Men Utha wiker ej ifrån sin Frode

Min styrka swiker, Fosterbroder, säger
At Thubar sin kamrat, då Dana-Drott.
Till Nordens Könung falska lyckan wäger,
Jag går att möta lugn min mörka lott.
Men fjärran hän en älskad mö jag äger.
Må hon förläta mig min trohets brott!
Säg Utha, fosterbrot, i men'skoblode,
Förrän han föll, då mindes henne Frode.

Så talar han — i heta striden rusar,
Och ränner emot Nordens Kung sitt spjut.
Det blanka wapnet falskt på sidan susar,
Och Fingals hugg han mägtar ej slå ut.
Ur öpna såren bort hans styrka brusar,
Hans dagar nära äro wid sitt slut.
Och fallit hade han i men'skoblode,
Om Utha icke warit när sin Frode.

Men då de bistra hjeltar wexla slagen,
Då löper dem en wäpnad yngling när.
Han staplar swand — faller, och i dagen
Det blonda, rika håret witsord bär,
Att ej till strid de blygsamma behagen
Så skapta woro, men till ömt begär.

Den

Den okände står upp ur men'skoblode,
Och Utha slingrar armen om sin Frode.

Där stå de båda arm i arm,
Fast midt bland dödars här:
Med barmen tryckt mot trofast barm,
Fast fienden är när.

Och Fingals stannar — tankan fälls
På lifwets korta lån, —
Och huru kärlek wedergälls,
Och hämnden ofwanfrån.

Han sänker neder swärdet tungt,
Den Gudalike man.
"Synd wore döda par så ungt;
"Men lefwen för hwar ann!" —

Så säger han — och striden mer
Ej hörs från samma stund.
De kämpar fälla spjuten ner
I ro på blodig grund.

Och Frode går af Utha stödd,
Igenom skuggrik dal,
En wäg af wilda rosor strödd
Till Carric-Thuras sal.

Där harpan rörs af Bardens hand,
Där gammalt hat förgår,
Där knytes nya wänskapsband,
Där läkes Frodes sår.

Och när han skeppen reder till,
Den tappre Dana Kung,
Och till sitt rike hädan will,
Hans själ ej mer är tung.

Då ledes Utha af den hand,
Som henne återgafs,
Och står ej sorgsen mer på strand,
Då Frode far till hafs.

Den siste Kämpen *).

I natten tindra blixtrarnas sken,
På klippans spets sitter Kämpen allen:
Det wäldiga swärd wid sin sida.

En

*) Detta och nästföljande stycke woro skrifna, innan ännu författaren hade någon annan kunskap om den gamla Nordiska Poesiens versbyggnad än den ungefärliga, som strat wid första läsningen ger. Denna versbyggnad har likwäl sina lagar och egenheter, som, mig weterligen, likwäl ej en gång af någon Öfwersättare af de gamla sångerna blifwit iakttagna. Detta gäller också om de öfwersättningar, som längre fram förekomma i detta häfte, för hwilka jag får utbedja mig kännares öfwerseende. De äro gjorda af en, som ännu är långt ifrån att wara mästare i det gamla språket, och äga wisserligen många brister, ehuru man sökt gifwa originalen så troget som möjligt.

En ny tid kommer — Hans tider förgå,
Hans styrka är bruten, hans hjessa är grå:
Hwi skulle han längre förbida?

Från branta fjellet han trotsig ser
I stupande forssens afgrund ner:
Af längtan tänds honom bloden.
I wågens damm tyckas wålnader stå,
Ur djupet röster manande gå:
Hell den som får wara hos Oden!

Ur klostret steg fjerran klockornas klang:
Och Kämpen rysste — Ur djupet det sang
En sång, som mer honom glädde.
Den talte om kämpa-bragd och hopp.
Men åskan slog gällt, och sången flöt opp,
Och upp stod Kämpen och qwädde:

Ännu dock lefwa
de gamle Gudar,
och Thor på wagnen
dånande åker —
Herskarn i himlen
ewigt; om också
intet offer
af jordrikets söner
åt honom tändes.

Och Du Oden,
Asa-höfdinge!
Sången är Du.

Ännu

Ännu i lifwet
ingen förmåtte
Dig besegra;
Och, då Döden
Dig wille twinga,
drog Du manligt
det goda swärdet,
och ristade djupt
opp lifwets källor,
så att siälen,
trotsig och glad,
med forsande blodet
steg åt höjden.

Dock, Du lefwer!
och mång' tusende
kämpar, dem Du,
Walfader *), walt
å rykande slagtfält,
till Dig samlats,
och i Dina
gyldene salar
glada gästa.

Där de kläda sig
hwarje morgon
i blixtrande stål:
Att huggas och slåss
uppå Odens gård,

det

*) Odens tillnamn: emedan han korade eller walde åt sig de swärd-slagna.

det är deras ro.
Se'n rida de hem
till rågadt bord.
Sköldmös skänker
det brusande mjöd:
Skalden tar opp
den mägtiga sång.
Om fordom timma
och kämpa-idrott
qwäder han — Hieltarne
lyßna med fröjd,
och bifall slå
uppå skölden hård,
så att det dånar
genom den ewiga
nattens riken.

Se I Gudar!
Jag är för gammal
för nya läran
om hwita Christus *) —
Will ej till himlen,
till andra Gudar
och Sanct Peter,
som jag ej känner.

Döpter är jag
i rödan blod
af fiender slagna,

och

*) Sådant war Hedningarnes uttryck.

och föraktar
att helgas af watten.

Gångne äro
Stallbröder mina
alle hädan.
Ensam är jag;
och den siste,
ja, den siste,
ende, lämnade
af mina männer,
will ej mer
med mig pläga samqwäm.

Se I Gudar!
detta swärdet:
nu är det tungt
i den Gamles händer.
I weten jag har ei
mycket aktadt
blod eller lifwet;
Bort det! — att Kämpen
skulle dö neslígt
på mjuka bädden;
dit de komma
de swarte män
uti munke-kåpor,
och med olåt
nedlägga kroppen
i lågan mull:
där ingen hög,

ingen Bauta-sten
skall stå upp på hans stoft,
att de må se den,
de kommande folk,
och wandraren säga
Där hwilar Han
af de gamle dagar.

Därför Walfader,
tag mig till Dig! —
I Walhalla
ännu står
ledigt ett rum
för den siste kämpen — —

I natten tindrar blixtarnas sken.
På klippans spets sitter Kämpen allen:
Sitt wäldiga swärd wid sin sida.
En ny tid kommer — Hans tider förgå.
Hans styrka är bruten, hans hår äro grå:
Hwi skulle han längre förbida?

Från branta fjellet han trotsigt ser
I stupande forsens afgrund ner:
Af längtan tänds honom bloden.
Ur djupet tycks manande röster gå.
Han störtar från klippan i djupet brå — —
Säll den som får wara hos Oden!

Den

Den siste Skalden.

Hans wäxt war kämpalik, men böjd af åren,
Med långsam gång han öfwer heden skred,
Från hjessan fladdrade de hwita håren,
Det sida skägget flöt till gördeln ned.
Han följde ingen wäg, han såg ej spåren,
Men framåt oförryckt tog han sin led.
Mot klara himlen stadigt stod hans öga,
Som om sitt mål han sökte i det höga.

"Hwarthän, O Wandrare i nattens timma?"
Han wänder sig ej om wid röstens skall.
Hans steg ej willsefar i skog och dimma,
En Gud bewarar wißt hans fot för fall.
I luften höres milda toner simma,
Som suckande dö bort mot klippans hall.
Så wandrar han med harpan uti händer,
Så har han wandrat genom många länder.

En sällsam gäst från gråa forntids-dagar —
Ej någon wiste talet på hans år —
Han går sin stilla gång och icke klagar
Att han på jorden ingen fristad når:
Att andra tider infört andra lagar:
Att längesen förswunnit Sångens wår.
Hans slägt gått ut — Han sina wänner miste.
Han utaf skalderna är qwar den siste.

I Kungaborgen lyste ljusen klara,
Widt hördes midnattsfestens wilda fröjd.

Kring

Kring borden satt de fagra Jungfrurs skara,
Och mången unger-swen till lekar böjd.
Låt bägarn, fyld till brädd, kring laget fara,
Skrek Konungen — Jag är i qwäll förnöjd.
Men tunga slag på porten störa festen,
Låt upp, sad' Kungen, för den nya gästen.

In trädde Skalden — dörren knappast rymde
Den Gamles majestätiska gestalt.
En okänd fruktan lagets glädje skymde,
Och tyst som grafwen blef i salen allt.
Snällt mången mö bakom sin granne rymde,
Af häfwan manget Thignar-hjerta *) smallt.
Men tyst, en wålnad lik från andra werlden,
Stod gästen där med ögat fäst på wärden.

Hwem är Du Främling, ändtlig Kungen frågar,
Och gör ett kors utöfwer bägarns rand.
Om jagad upp ur grafwens sköt du tågar,
Wik hän i korsets namn till skuggors land!
Om i ditt bröst än lifwets flamma lågar,
Så tag den gyldne bägarn af min hand —
Den Gamle bägarn tar och drycken tömmer,
Hans öga tänds, han mjödets kraft berömmer.

Hwad Du mig gjort, Dig Gud en gång betalar,
Och tröstens dryck Dig ej i nöden swar.
En gammal man, o Konung! Du hugswalar,
Hwars

*) Thignar-män: hofmän, gamla tidens adelsmän.

Hwars lefnad en gång skådat bättre dar.
I festens pragt, i gyllne Kungasalar,
Ej Skalden fordomdags en främling war.
Nu är han trött af hundra-åra skiften,
Han öfwerleft sin tid, hans hopp är griften.

Af Sångens barn, som tystnat uti Norden,
Jag ensam blef — Jag tog min wandringsstaf.
En flyktig främling i min ålder worden,
Min harpa mig mitt uppehälle gaf.
Från dörr till dörr jag wandrade på jorden:
Jag kom till fjerran land och Christi graf.
Jag harpan slog till mången Pilgrims psalmer,
Jag spelte under helga landets palmer.

Men giftig war i Södern blomstrens ånga,
Där synden frodas uti Solens brand,
Och ill[illegible]gt folket, deras hjertan trånga;
Sjelf Sången låg i winningslystnans band.
Jag Karawanen såg på fästet gånga:
Jag trädde åter till mitt kalla land.
Där ren står blåa himlen öfwer tjellen,
Och äran bor, owanskelig som fjellen.

Det drog mig bort — Jag kunde icke dröja.
I mina ögon sällan kom en blund.
Jag gick, då natten stjernbestrött sin slöja,
Jag gick, då solen giorde dagens rund.
En högre magt har tyckts min styrka höja,
Och jag har härdat ut till denna stund.
Så har jag wandrat öfwer berg och dalar,
Så har jag kommit i min Konungs salar.

Af

Af Dig, o Prins! Jag intet will begära,
Ej kostlig gåfwa, icke bröd och lön;
Men will Du skalden någon nåd beskära,
Så tillstäd honom blott en enda bön:
Att än en gång få höja festens ära.
Wälan! utaf Din konst ge oß ett rön,
Sad' Konungen — Den Gamle satt i gången,
Och harpan slog och sjöng den sista sången.

Wid målet är jag
af långa resan.
De matta senor
mig icke swikit
på sista färden.
Tack Er I Magter!
som nådigt wakat
öfwer den Gamle,
att hans själ
måtte se den dag,
hwarefter hon längtat —
Jag wet hwar jag är.
Känner jag icke
det wäldiga Swithiods
Konunga-sal?
Där tappreare männer
i högsätet sutit,
Kong! före Dig.
och Skalder fordom
stämde opp sången
bättre än jag —

Mig

Mig tyckes jag ser dem,
de gråa skuggor,
med stilla alfwar,
resliga stå
bland de sjöjande gäster.
Jag kommer! Jag kommer!
Ej fruktlöst de winka.
Jag längtar till Er,
till Eder J hjeltar!
Och lifligt går upp,
för min hänryckta själ,
det röda skenet
af forntida minnen. —

J fordna dagar
satt Skalden ofta
wid Kunga-bord;
där skummande hornen
gingo kring laget
i kämpa-samqwäm.
Wid hans sånger
om segerrik bragd
bröt ljungande mod
in i männers hjertan;
och mången stod opp
från hårda bänken,
swärjande löfte
om framtida storwerk.
Då war ärofull
sångens lön;

och

och ett Konunga-swärd,
från hjeltens sida,
war wärdig skänk
åt Skalden, hwars arm
nog wiste det föra,
i fordna dagar.

I fordna dagar
war Skaldens plats,
ej i gästabud blott,
men i härnad.
Då Kämpen drog ut,
blef ej Skalden qwar.
Då Kämpen drog hem,
kom Skalden och qwad
om ärofull död eller segar.

Då hären på heden
sig legrat till hwila,
wäntande slaget
wid gryningens timma,
satt Skalden upp
i den tysta natt,
Och med högan röst
qwad förfäders ära.
Sångens magt
tog fatt på hans själ,
och gaf honom kraft
att betwinga männer.
Som swärdsegg skarpa

gingo

gingo hans ord.
Han grep uti harpan
med wåldig hand,
och ljudet trängde
till hjerta och märg,
och tände der eld
och en hjelte-wrede.
Med swärdet tryckt
till klappande bröst,
ligger Kämpen tyst.
Han räknar på stjernorna
nattens lopp —
än tindra de klart
öfwer fjellets topp;
och ur dalens djup,
ur den stormande fors
tycks fjerran dånet skicka en röst,
som ropar: till Walhall! till Walhall!

Fast många äro
min lefnads dagar:
Jag sett ett slägte
af jorden gå;
Jag sett ett annat
på jorden komma.
Men knappast bewarar
min hågkomst matt,
ifrån barna-år,
ett minne af Sångens
gyldene dagar:

Då ännu stod
i sin fordna prakt
Upsala Tempel.
Där, under hwalf
af timmerhög stog,
bodde de mägtige
Swithiods Gudar —
Jag såg Konung Inge;
han kom med magt,
och lärde med swärdsegg
Christen tro,
i min ungdoms-dagar —
Jag minnes den natt,
då branden bröt ut
utur helgedomen.
Med hiskeligt brak
störte de urgamla
murar ned
uti swalg af lågor.
I luften hwenο
sällsamma ljud;
och folket, som stod
förstenadt af fasa,
hof ett skri:
Nu draga de hädan,
de gamle Gudar!
Då blef jag döpter
i Fyris å,
som hwälfde röd
utaf hedna-blod,

i min ungdoms-dagar.
Attio år
har jag wäntat se'n.
Men de komma ej åter,
de gamle Gudar.
Derföre måste jag
gå till dem.
Och de Christnas Fader,
som jag bekänt,
Han är rik och mild:
Hans hämnd skall ej söka
en ringa man,
som wid grafwens brädd
stammar en bön
åt förgätna Gudar —
Han skall ej wredgas,
om Skalden förskjuter
himmelens glans,
för att, i nattens,
gråa djup
sitta med kämpar
i Odens sal,
och sjunga sin sång
med Brage den gamle.

I salen hörs ett harmfullt sorl kring borden,
Och upp står Konungen med häftigt mod.
"Din sång jag löna will, och för de orden,
"Din hednahund, du pliktar med ditt blod!"

Den

Den gamle satt med pannan böjd mot jorden,
Och famnar harpan, som för honom stod.
Han swarar ej — han ej ur stället rymmer;
Ty dödens skugga re'n hans öga skymmer.

Men hastigt grep hans hand i harpans strängar —
De darrade med gäll och ljuflig klang.
Det är hans själ, som sig med ljudet mängar,
Då fri den sig ur kroppens bojor swang:
Och stundom ännu, uppå wåra ängar,
Man hör i qwällens timma denna klang:
Då hwiska barnen tyst — och fly till sången —
"Den siste Skalden wandrar öfwer ängen."

Hakonar-Mal.

Konung Hakons dödssång.

Öfwersättning ur Hakon Adalstens fostres Saga *).

Gaundul och Skogul
dem sände Götha-Tyr **),
att köra bland Kungar
en af Yngwa-ätt:
skulle med Oden fara,
i Walhall att wara.

Björns

*) Peringskjölds upplaga af Nordländske Konunga-sagorna, Stockh. 1697. — Håkan Adalstens-fostre kallad, Harald Hårfagers son, höll ett slag med sina brorssöner Erik Blodöxes barn, på Ön Storda i Hordaland. Ehuru underlägsen till antal, segrade han i slagtningen, men dog strart efter af sina sår. Han war sjelf christen, men kunde ej förmå Norrmännerna att öfwergifwa sin gamla tro. Sagans ord äro: att wänner och owänner greto hans fall. De kastade upp en stor hög, lade honom där in i full rustning, och talte öfwer hans begrafning efter hedna sed, wisandes honom till Walhall. Ejvinder Skaldaspiller gjorde sången öfwer hans fall.

**) Tyr är Krigsguden, Gaundul och Skogul twenne af Walkyriorna — de jungfrur, som sändas på slagtfälten, att hålla Odens wal, att kora kämpar till Walhalls glädje.

Björns broder *) de funno
binda till brynjan,
den dyre Drott
under fält-fanan stånda.
Fiender föllo,
swärden swängdes,
då slagtningens arbet' begyntes.

Han ropte Halеyar,
Han ropte Holmrygar **),
Höfdinga-ödarn
och rusade till strids.
Fullwäl hade hjelten
Norrmanna-härar
till Jutarnas dråp —
under örna-hjelm stod han.

Han lopp utur wapnen,
Han lade af harnesk ***),
härens herskare,
förrn han gick i fejd.
Han blodig lek lekte
för sitt land med sin' kämpar,
Försten den glade:
i gullhjelm stod han.

Swär-

*) Nemligen Hakon.

**) Inwånare i Halogaland och Hordaland, enligt Peringsköld.

***) Enligt Sagan aflade Konungen sin brynja eller harnesk, innan han gick i striden.

Swärdet swängdes
i Konungens händer:
som uppå watten
bet det på stål:
spjuten spillrades,
sköldarna brusto,
klingor klingade
i kämpars hufwuden.

Swärden sprungo
för Tyr och Bauga,
emot Norrmänners
hårda skallar.
Skri war på Ön.
Förstar färgade
skinande sköldar
i menniskoblod.

Swärdsegg brann
uti blodiga såren,
sköldar sträcktes
öfwer menniskolif.
Dödsfall ljöd
å de swärdslagnes näs.
Blodström rann
ner åt Stordas stränder.

Wapenskyns himmel
flöt hop i röda sår,
Då för gullrings-wärde *)

de

*) Gullring war ett uttryck för all slags dyrbarhet.

de örlig lekte.
Swärden susade
i Odens wind.
Månge män sönko
i slagtningens böljor.

Kungarna suto
swärds-omjordade,
sköldarna skutna,
brynjorna brusina
men än icke hären
tänkte i sin hog,
att till Walhall wandra.

Gaundul sade,
mot swärdsfästet stödd:
Nu wäxer Gudars samqwäm;
Ty Hakon de hafwa
med hären marg
till gästabud budit.

Hwad Walkyrior,
de jungfrur sade,
å de höga hästar,
det hörde Kungen.
Tankfulle syntes de,
behjelmade woro de,
wapen-klädde.

Hwi så — qwad Hakon,
skiftar Du Swärds-mö
stridens utgång? —
Dock kunna Gudar hjelpa —
Wi wålde — qwad Skogul,
att Du behöll fältet,
och fienden flydde

Rida nu wi månde,
qwad Skogul, den rika,
till Gudars gröna werld,
att Oden såga:
Här kommer en Konung
att sjelf honom se.

Hermod och Brage
böd Hropta-Tyr *),
Söner! gång mot Herskarn.
Här kommer en Kung —
en kämpe tycks han lik —
till mina salar.

Konungen sade: —
(war kommen ur striden,
Han dryp utaf blod)
Ganska twår
tycks mig Oden wara:
Låt se hur han ordnar.

Ein-

*) Hropta-Tyr — ett af Odens namn. Hermod och Brage hans söner, den senare Skaldekonstens Gud.

Einheriars *) frid
skall Du allan hafwa,
Dricka Asars öl
Du Jarlars bane,
Åtta bröder re'n har Du
här inne — qwad Bräge.

Men wåra wapen,
qwad den goda Kungen,
wilje wi sjelfwe hafwa.
Hjelm och brynja
är godt att bewara:
godt är swärd ha till hands.

Då det spordes,
hur fromt Han hällit
de helga rum i åra,
då Guda-församlingen
Hakon böd
Säll, wälkommen wara.

Å lyckosam dag
den Kung warder buren,
som slikt namn winner.
Ewigt skall
lefwa Hans tid
i wälsignadt minne.

Oduns

*) Einheriar kallades hjeltarne i Walhall.

Obunden lårer
om länderna wanka
Fenris Ulf *),
förrän en jämngod
Kongsman står upp
å de öde stigar.

Ut dö hjordarna,
fränder dö,
land blir dödt och öde,
många folk förja,
sedan Konung Hakon
sitter med Hedna-Gudar.

Thormoder Kolbruna Skald.

Öfwersättning ur Olof den heliges Saga.

Den natten låg Konung Olof på marken ute med den samlade hären, såsom förr är sagdt **). Han wakade länge, och bad till Gud

*) Fenris-Ulf är bunden af Gudarna, blir lös i werldens undergång, och slukar Oden.

**) Detta war natten före det bekanta slaget wid Sticklarstad i Norrige, där Olof den helige af de upproriske bönderna blef slagen. Både han och Skalden fingo där sin bane.

Gud för sig och sitt folk, och sof litet. Emot dagen kom på honom en blund, och, som han waknade, då rann dagen upp. Konungen syntes det snarare för tidigt att wäcka hären. Då sporde han, hwar Thormoder Skald wore. Han war där när och swarar, frågande hwad Konungen wille honom. Konungen säger: förtälj oß något qwäde. Då satte sig Thormoder upp och qwad så öfwerljudt, att det hördes öfwer hela hären. Han qwad Bjarkamal, det fordna, hwars början är sålunda:

Dagen upprinner,
Hanen gal.
Det är tid, det är tid,
wårt arbete göra.

Wak upp! waker upp!
wän-sälle Kung!
alle J ädle
Konunga-tjenare!

Har den hårdhändte,
Rolfr, skötten!
Ättgode Män!
som aldrig fly.

Jag wäcker Er ej till win,
ej till qwinno-glam:
Upp! jag wäcker Eder
till hårda wapen-lekar.

Då

Då waknade folket, och, då qwädet war lyckadt, tackade honom männerna för qwädet, och fann det mycket behag inför dem. De tyckte det wäl digtadt, och kallade qwädet; Huskarla hwöt, det är: Dränga-uppeggelse. Men Konungen tackade honom för sin skämtan, och tog sedan en gullring, som wog en half mark, och gaf Thormoder.

Wegtams Qwida.

Öfwersättning *).

Förspråk.

För att förstå detta gamla qwäde är nödigt att känna digten om Balder, den skönaste af den Nordiska fornålderns Myther. Den är enligt Woluspa och den prosaiska Edda i korthet såsom följer. Balder hin gode war den älskwärdaste af Asarna, Renhetens och Oskuldens symbol. Hans boning het Breidablik, som

*) Originalet finnes i den äldre Rythmiska eller så kallade Sämunders Edda, hwaraf första delen utgafs af den Arne-magneanska Commissionen i Köpenhamn 1787. Qwida kallas en sång om en, som det gick olyckligt. Se Rasks Weiledning till Islåndske eller gamle Nordiske sprog. Kiöbenh. 1811, sid. 231. — Ett förträffligt arbete, hwarmed författaren gjort sig högt förtjent af den gamla Nordiska Litteraturens älskare.

som intet orent kunde nå. Gudarna, oroade för hans bestånd, bekymrade af Balders swåra drömmar, beslöto att taga ed af alla naturer för hans säkerhet. Frigga tog då, säger den prosaiska Edda, ed af eld och watten, jern, alla malmer, stenar, jorden, träd, sjukdomar, djur, foglar och etter-ormar, att de ej skulle skada Balder. Men wester om Walhall wäxte en telning, wid namn Misteltein, som Frigga säger sig ej hafwa tagit ed af; emedan den syntes henne ännu för ung att swärja. Dock synes i den Rythmiska Edda ej detta hafwa haft sin orsak i en sådan försummelse, utan däri, att Gudarna ej hade någon magt öfwer Misteltein, som af deras Herskarinnor, Nornorna, war ämnad för Balders bane. Woluspa säger, att hans lott war af ödet bestämd. Där ser spåqwinnan redan förut Misteltein framwära till harm — Loke war en ond natur ibland Asarna. Han war sjelf af den onda Rimthusse-ätten, men hade i tidens början warit wän med Oden och Gudarna, och fanns ännu i deras samqwäm, sedan freden emellan Asar och Jättar blifwit bruten. Han lockade hemligheten af Frigga, upprykte Misteltein, och, då Asarna, i sin församling, roade sig med att alla skjuta på Balder, som stod oskadd af alla wapen, så gaf Loke Misteltein åt Höder, Odens son, som war blind, och bad honom äfwen bidraga

till

till Balders åra. Han kastade det farliga trädet och Balder föll död till jorden! Detta är den största olycka, som träffat Gudar och menniskor, säger den prosaiska Edda. Förgäfwes greto Gudarne, förgäfwes befallte de allt i werlden att gråta Balder. Döden behöll sitt rof. Af hämd bundo de Loke, och i bojor skall han sitta till werldens ände. Då, när Muspels Söner komma och kasta eld öfwer werlden, skall han slippa lös, och i följe med Rimthusse-ätten, med Fenris-Ulfwen och Midgårds-Ormen strida mot Gudarna, som då falla tillika med sina fiender. Men då skall Balder uppstå och lefwa ewigt. Detta natur-gudomligheternas öde, att förgås, innan en ny, ewig och fullkomlig werld uppkommer, sammanbinder Woluspa omedelbarligen med hans död. Af Balder hin godes lif berodde hela deras bestånd; ty han kallas af Woluspa: Walhalls, Gudaboningens, wägtare. Närwarande qwäde ger det starkaste bewis på Gudarnas bekymmer för honom. Oden rider sjelf till afgrunden, Hels boning, för att fordra swar, om Balder war bestämd till deß byte, men får där blott bekräftelse på sin sons förestående öde.

Samman woro Asar
alla å tinget,

och Asynior *)
alla wid målet;
och därom råddes
mägtige Gudar;
Hwi woro Balder
swåra drömmar.

Illa war Guden
blunden tunger.
Salighet syntes
swunnen i sömnen.
Jättar sporde **)
framtids spådomar,
om det månde
fara betyda.

Swaren lydde:
att feg ***) wore
nu den täckaste
Walfaders älskling †).
Ängst kom då
å Frigga och Oden
och Gudar andra.
Råd de då fäste:

Att

*) Gudinnorna.

**) En skadelig ätt och Gudarnas afswurna fiender. De hade bekymmer om Balder; emedan på hans död berodde Gudawäldets undergång.

***) Feigr: af ödet lifdömd. Ordet har ej ännu helt och hållet förlorat denna bemärkelse.

†) I originalet står: Ullers älskling. Uller är troligen här ett bland Odens många namn.

Att de skull' sända
till alla naturer,
fred att bedja,
att Balder ej skada.
Gaf då allt slägte
ed att skona.
Frigga tog allas
ord och löfte.

Walfader frugtar
dem fåfängt tagna:
Nornorna frugtar han
borta warit *).
Asar han kallar
och råd kräfwer:
å mål-stämman då
mycket rådslås.

Upp stod Oden,
Folkens wägtare,
och å Sleipner **)
lade sadelen:
red han neder dädan
till Niflheim ***).
Då mötte han hunden †),
som utur afgrunden kom.

Den

*) Stället är dunkelt. Sådan synes mig den sannolikaste meningen.

**) Odens häst.

***) Det ewiga mörkret och kölden.

†) Helwetes hunden Garmr.

Den war blodig
om bröstet framman,
mordgirigt swalget
och käftarna nedan.
Han skälde i wägen
och gapade glupskt
åt Trollsångens Fader:
lång war hans olåt.

Fram red Oden.
Jordwägen dånade.
Då kom han till Hels
höga boning.
Han red fram
för östans-dörr:
där är — han wet det —
Wolas *) grafhög.

Han börjar för Spåqwinnan
trollsången qwäda,
såg emot Norden,
lade runor,
sade beswärjning,
fordrade swar:
tills tungt hon uppsteg
och dödsord qwad:

*) Wola: allmänt namn på Spåqwinna. På detta ställe är wäl denna ingen annan än Hel sjelf, afgrundens herskarinna, som här föreställes som ett lik.

"Ho är denne man,
"af dem jag ej känner?
"Som mig hafwer uppwäckt
"sorgse finnet.
"Jag war af snö omsnöad
"och slagen af regnet,
"bedroppad af daggen:
"död war jag länge."

Wegtam jag heter,
Son är jag Waltams.
Säg du mig om afgrund!
Jag säger dig om werlden.
At hwem äro bänkar
gullring strödde,
säten, fagerlig,
drifna i gullet?

"För Balder här står
"af bryggda miödet
"den skira dryck,
"och en sköld ligger öfwer.
"Men Asa-söner
"hopplöse äro.
"Nödigt jag sade't,
"nu will jag tiga."

Tig icke Wola.
Jag will dig fråga,
tills allt jag känner.
Än will jag weta:

Hwem

Hwem månd' Balders
bane warda,
och Odens son
lifwet beröfwa?

"Höder bår det höga
"beryktade trå.
"Han skall Balders
"baneman warda.
"Och Odens son
"lifwet beröfwa.
"Nödigt jag sade't.
"Nu will jag tiga.

Tig icke Wola.
Dig will jag fråga,
tills allt jag känner.
Än will jag weta:
ho skall af Höder kräfwa
wredens hämnd?
eller Balders baneman
lägga å bål.

"Rinda *) bår son
"uti wester-salar.
"Han skall Odens son,
"blott nattgammal döda,
"Icke hand twätta,
"ej hufwud kamma,

 "förrn

*) Rinda war Solens dotter: Wale, hennes son, dräpte Höder.

"fyrrn han å bål
"bär Balders fiende.
"Nödigt jag sade't.
"Nu må jag tiga!"

Tig änn ej Wola.
Jag will dig fråga
tills allt jag känner.
Mer will jag weta:
Hwilka äro de mödar,
i gråt försänkte,
som kasta åt himlen
opp fina slöjor?
Säg detta ena;
se'n får du sofwa — —

"Du är icke Wegtam,
"som först jag trodde.
"Förr är du sielf Oden,
"Folkens wägtare."

Du är icke Wola,
ingen spå-qwinna.
Förr är du trefallt
en Jätte-moder *).

"Hem rid du Oden,
"och stormodig war.
"Så kommer af männer
"mig ingen mer söka,

"tills

*) Emedan hon spått honom idel olycka.

"tills fri Loke
"går utur band,
"och de komma
"de aftnar,
"som Gudar förderfwa *)."

Recension.

Edda eller Skandinawernes Hedniska Guda-lära. Öfwersatt från Danskan efter Nyerup. Stockholm. Tryckt hos Henr. A. Nordström, 1811. 127 sid. 8:vo.

Nordiska Mythologien har hos oß i sednare tider delat den glömska, hwari allt, som angick wår forntid, tycktes hafwa förfallit. Men äfwen på den tid, då undersökningar derom drefwos och intreßerade, hade den det mißödet, att blifwa origtigt förstådd: och man kan säga, att den nästan alltid haft det. Dalin hårddrog den till öfwerensstämmelse med Christendomen, under mycket beröm öfwer wåra Förfäders otroliga wisdom. Göranson, hwars arbetsamhet wi hafwa att tacka för utgifwandet af en deß urkunder, kan i sina förklaringar anföras som exempel på werkligt antiqva-rifft

*) Ragnarauk: efter orden, Gudarnas Skymning — den sista aftonen i tiden, werldens ände.

ristt raseri. Småningom lemnades den åt förgätenhet och förakt, såsom det tycktes i den tankan, att en sammangyttring af Barbarers råa, orimliga föreställningar ej förtjente synnerlig uppmärksamhet; i fall man ej helt och hållet wille beröfwa deßa Barbarer äran af uppfinningen, och ansåg det widunderliga hela, såsom ett fostce, afladt i sysslolösa Munkars dumma hjernor. Att sådana meningar kunde uppkomma, dårtill låg grunden dels i obekantskap med Nordens äldsta Gudalära, dels ock förnämligast i brist på sinne för någon slags Mythologi. — All Mythologi, den må tillhöra Norden eller Södern och Orienten, den må wara mer eller mindre bildad, är till sin grund Poesi: alla Folks Religioner äro mer och mindre klara ljud af denna allmänna Poesi, som tillhör slägtet sjelf, och hwari det uttrycker den inneburna känslan af ett högre lif och deß sammanhang med werlden. Att betrackta denna Poesis bilder i de serskilda Mythologier är att se olika uttryck af samma mening, liksom man ser ljuset bryta sig i tusende färgor utan att upphöra att wara ljus. Men för att förstå deßa bilder, hwari menniskan älskar att förklara för sig sin aning om det oändliga, hwilket ej låter fatta sig inom det lägre begreppets trånga gränsor, måste man ej dömma dem och deras betydelse just efter detta lägre begrepp, efter

efter det nödtorftiga förstånd, hwarmed man fattar de blott sinnliga föremål och i sina dageliga sysslor skiljer höger från wänster. De äro Poesi med Philosophiskt halt, och måste derefter dömmas. Betraktar man dem ur en annan synpunkt, så går det en på samma sätt, som en menniska, beröfwad all inbillningskraft och känsla, wille njuta af en målning. Förgäfwes sammanstämma colorit och teckning till den lyckligaste werkan, förgäfwes talar en själ ur figuren. Han förstår ej hwad man egenteligen där finner så förtjusande. Betraktar man föremålet fördomsfritt, så är ju ändå en blandning af olika färgad jord det enda reella däri? Anmärkningar sådana, som den närwarande, woro wisserligen öfwerflödiga, om ej i wåra dagar allmänna tänkesättet, som utan att det sjelf wet däraf, och oagtadt all sin fördom mot all Philosophi, likwäl är grundadt på ingenting annat än en falsk Philosophis inflytelse, hade som oftast yttrat sig öfwer högre och andeliga föremål enligt samma sätt att dömma, som wår nyßnämnde man betjente sig af öfwer sin tafla. Den falska Philosophi jag här menar är den, som ifrån medlet af sistförflutne århundrade blef den herskande, och hwars werkan någon af deß samtidn, så mycket mindre kunde undgå, som den förnämligast utbredde sig från Europas mäst belefwade Nation,

tion, och sielf förkunnade sig för att wara ingen ting annat än det sunda allmänna förståndet. Ifrån början anmälte den sig såsom starkt begifwen på fritänkeri. Ledsen att angripa, företog den sig sedermera att på sitt sätt rensa Religionen och så inrätta den, att man i ett upplyst tidehwarf ej behöfde skämmas för denna fornlemning. Tilltrodde den sig domsrätt öfwer Religionen, så hade den så mycket mindre grannlagenhet mot allt hwad Mythologi heter, som samt och synnerligen, utan widare omständigheter, fördömdes såsom en grof widskepelse.

För att få bättre insigt i Mythologiens wäsende i allmänhet, låtom oß göra en kort jemnförelse emellan den och Religionen så wäl som widskepelsen! — Det är ostridigt, att wi i sielfwa naturen se ett uttryck af det Oändliga. Stjernornas banor, årstidernas wexling, slägternas fortplantning, allt hänwisar oß på ett inre outtömmeligt lif. Det enskilda föds och dör: det hela förgår ej, utan lefwer beständigt, och wi ana, att, om wi blott kunde omfatta tiden och öfwerse detta stora hela, wi ej där skulle se någon död och förstörelse, utan ett fullkomligen harmoniskt, skönt och Gudomligt lif. Denna synpunkt är Mythologiens. Den ser i det ändeliga det Oändliga, och bemödar sig att i symboliska bilder för sig förklara och framställa detta hö-

gre lif, som, fast i alla enskilda fall inskränkt och hämmadt, dock synes lifwa naturen. Och denna åsigt tillhör ej blott, såsom man tyckes tro, menniskoslägtets barndom. Att den är menniskan naturlig och wäl under wissa perioder af den menskliga odlingen kan skymmas, men ej förtagas, ses däruta f att den är Poesiens egen, ursprungliga åsigt. Den kan utan den ej lefwa; och oagtadt man i sednare tider twungit den att företaga sig allehanda för sitt lifsuppehälle och att lefwa på nådebröd, tränger den likwäl beständigt tillbaka till sin första källa. De egenteligen så kallade bildande konsterna hafwa också derföre i nyare tider, ännu mer än Poesien, alltid måst anwända den Grekiska Mythologien, i hwilken de finna symboler för alla naturens milda och mägtiga krafter. Åter å andra sidan — det Gudomliga, så wida det yttrar sig i werlden, är likwäl hämmadt, det synes där i strid med det onda och att lida under tidens inskränkningar. Det kan således ej wara det Ewiga i sin sanna gestalt. Gud är skild från werlden: den synes från honom wara affallen och hafwa förlorat hans beläte. Likwäl är Gud uti werlden; och den känner sig i sitt ädlaste alster, menniskan, i hwilken den blir medwetande af sitt inneboende förnuft, både från Honom affallen och i Honom delagtig. Det Gudomliga således, så wida det

yttrar

yttrar sig i werlden, underkastar sig tiden, och ej med ett Warde till intet gör all inskränkning, allt ondt, måste förefalla menniskan såsom en Medlare, i hwilken egenskap det också wisar sig som Försyn. Försynen är ej annat än en oändlig Försoning, i hwilken det Ewiga sjelf åtagit sig det ändligas sak, sjelfwilligt aflagt sitt Gudomeliga Majestät, och förnedrat sig lidande under tidens och förgängelsens wälde, men, med det samma som det för menniskan uppenbarat sig såsom Försyn, har det också för ewigt segrat öfwer det Onda (som under Försynen i sjelfwa werket ej finnes; emedan Den wänder allt till det bästa) — öfwer döden, hwilken för den, hwilken omfattar detta Ewiga och dermed förenar sig, för den som tror, blott är ett afklädande af det förgängliga. Denna synpunkt, i hwilken man i det Oändliga ser det Ändliga, och som således är Mythologiens motsatt, är Religionens. Man kan också här anmärka, att bägge synpunkterna förenade är Philosophiens synpunkt. Mythologien, såsom warande Poesi, kan yttra sig i mångfaldiga gestalter och är alltid Nationell. Religionen är En och Ewig, och har till sin grund alltid warit densamma, där den har funnits; ehuru den har funnits mer eller mindre klar. Då ingen odling är möjlig utan tradition (ty en isolerad, sjelfgjord bildning, utan all

lär-

lärdom af andra, är lika så ombillig för ett slägte som för en enskild), och då Religionen är det förnämsta elementet i all odling, så kan man så mycket mindre antaga, att menniskoslägtet uti Religionen är sjelflärdt. Man må således se sig om, om dess uppkomst kan förklaras annorlunda än genom en Gudomlig uppenbarelse. Också är det en Historisk sanning, att man i all Religion hos alla folkslag, hwilka ej åter helt och hållet nedsunkit i ett råhets-tillstånd, som ingalunda är menniskans ursprungliga, finner spår af samma tradition: blott måste de med urskilning sökas. Hos de flesta är Religion och Mythologi om hwarannan blandade; men detta är ej något skäl att påstå, det de ej jämte hwarandra, hwar för sig i full frihet och sjelfständighet, skulle kunna bestå. Den renaste och fullkomligaste Mythologi är Grekernas. Det wore likwäl ett förhastadt omdöme, om man derföre trodde, att hos dem ingen Religion fanns. Den fanns; men den war ej offentelig, den lärdes i Mysterierna, uti hwilka deltagandet i wißt afseende war en slags pligt; och det wore ej swårt, att ur den kunskap man om deßa Mysterier ännu äger, där framsöka den enda Religionens grundsanningar — spår efter den ursprungliga traditionen, och äfwen Symboler, t. ex. af en lidande, död och uppstånden Gudomlighet, som kunde gifwa anledning

yttrar sig i werlden, underkastar sig tiden, och ej med ett Warde till intet gör all inskränkning, allt ondt, måste förefalla menniskan såsom en Medlare, i hwilken egenskap det också wisar sig som Försyn. Försynen är ej annat än en oändlig Försoning, i hwilken det Ewiga sielf åtagit sig det ändligas sak, sielfwilligt aflagt sitt Gudomeliga Majestät, och förnedrat sig lidande under tidens och förgängelsens wälde, men, med det samma som det för menniskan uppenbarat sig såsom Försyn, har det också för ewigt segrat öfwer det Onda (som under Försynen i sielfwa werket ej finnes; emedan Den wänder allt till det bästa) — öfwer döden, hwilken för den, hwilken omfattar detta Ewiga och dermed förenar sig, för den som tror, blott är ett afklädande af det förgängliga. Denna synpunkt, i hwilken man i det Oändliga ser det Ändliga, och som således är Mythologiens motsatt, är Religionens. Man kan också här anmärka, att bägge synpunkterna förenade är Philosophiens synpunkt. Mythologien, såsom warande Poesi, kan yttra sig i mångfaldiga gestalter och är alltid Nationell. Religionen är En och Ewig, och har till sin grund alltid warit densamma, där den har funnits; ehuru den har funnits mer eller mindre klar. Då ingen odling är möjlig utan tradition (ty en isolerad, sielfgiord bildning, utan all

lär-

lärdom af andra, är lika så omöjlig för ett slägte som för en enskild), och då Religionen är det förnämsta elementet i all odling, så kan man så mycket mindre antaga, att menniskoslägtet uti Religionen är sjelflärdt. Man må således se sig om, om deß uppkomst kan förklaras annorlunda än genom en Gudomlig uppenbarelse. Ocksä är det en Historisk sanning, att man i all Religion hos alla folkslag, hwilka ej åter helt och hållet nedsunkit i ett råhets-tillstånd, som ingalunda är menniskans ursprungliga, finner spår af samma tradition: blott måste de med urskilning sökas. Hos de flesta är Religion och Mythologi om hwarannan blandade; men detta är ej något skäl att påstå, det de ej jämte hwarandra, hwar för sig i full frihet och sjelfständighet, skulle kunna bestå. Den renaste och fullkomligaste Mythologi är Grekernas. Det wore likwäl ett förhastadt omdöme, om man derföre trodde, att hos dem ingen Religion fanns. Den fanns; men den war ej offentelig, den lärdes i Mysterierna, uti hwilka deltagandet i wißt afseende war en ålagd pligt; och det wore ej swårt, att ur den kunskap man om deßa Mysterier ännu äger, där framsöka den enda Religionens grundsanningar — spår efter den ursprungliga traditionen, och äfwen Symboler, t. ex. af en lidande, död och uppstånden Gudomlighet, som kunde gifwa anledning

ning till märkwärdiga jemnförelser. De Mythologier åter, i hwilkas blandning Religionen sjelf bryter starkast fram i dagen, äro den Judiska och den Nordiska. — Det återstår blott att säga ett ord om Widskepelsen. Den är ej annat än ett fullkomligt åtskiljande af det Oändliga och Ändliga, i följe hwaraf menniskan känner sig helt och hållet fången i det sednare, och således fruktar det förra, såsom en fiendtelig öfwermagt, som när som helst torde bryta in i naturens gång. Detta är det säkra tecknet på råhet. Men äfwen odlingen, i någon olycklig tid af sina perioder, kan frambringa ett konstladt tänkesätt, som därmed har likhet. En odling nemligen, för hwilken naturen är död, blott det konstigaste af alla Urwerk, och hwars Gud är en öfwermagt, som sitter utom det, blott för att bringa mekanismen i gång och sätta de första hjulen i rörelse, en sådan odling är till sin grund ej mindre superstition, för det den emellan sig och den oändliga, öfwermägtiga Warelsen satt en ofantlig machin, som skymmer bort honom.

Efter dessa anmärkningar gå wi till i fråga warande arbete. Det är en öfwersättning af Professor Nyerups i Köpenhamn år 1808 utgifna Edda. "En så lång tid har förflutit," yttrar sig den Swenske Öfwersättaren i sitt Företal, "sedan Göranssons på wårt språk öf-

"wer-

"öfwersatta Edda utkom, att detta arbete nu "är föga tillgängligt. Om den öfwersigt af "Nordiske Mythologien, som härmedelst fram"lägges för Allmänheten, i någon mån kan "bidraga till att bland wåra Landsmän åter "uppwäcka det aftynade nitet för förnforskningar, har Öfwersättaren uppnått målet af sin "önskan." Han har wißerligen på ett ganska loswärdt sätt bidragit till detta mål, och wi hoppas han skall kunna lyckönska sig att hafwa uppnått det. Om Swenska Öfwersättningen har Recensenten för öfrigt intet annat att anmärka, än att den öfwerallt tyckes wara ganska god; ty med den Danska har han ej haft tillfälle att jemnföra den, lika litet som med Resenii äldre. Författaren af den förra har haft så många hjelpemedel att tillgå, att den bör wara ett werk af kritisk noggranhet. Jemnförelse med den Göransonska Edda, har gifwit Swenska Öfwersättaren anledning till några få tillägg, som i noterna äro anmärkta. — Det är den egenteligen Mythologiska delen af den Prosaiska Eddan, som härmed har blifwit Allmänheten lemnad. Sturleson anses, såsom bekant är, för deß författare, ehuru på grunder, som kunna wara twifwelsmål underkastade. Men afgjort är, det arbetet förskrifwer sig från tolfte eller början af trettonde århundradet, och ostridigt, att författaren, ehuru Christen, följt äldre Hedniska

niska sånger. De, hwilka han uttryckligen åberopar, äro ännu till större delen qwar, och finnas i den samling af qwäden som Sämundr hin Frode eller den Wise, Präst på Island, redan hade gjort före Sturlesons tid, och hwilken wi nu äga under namn af Sämunders Edda. Men mycket är anfört, för hwilket inga källor nu mera kunna anwisas, och att författaren till en del följt muntteliga traditioner tyckes antydas i Hars swar till Gangler pag. 94. Emedlertid, ehuru dyrbar fornlämning som den Prosaiska Edda är, så är den likwäl ej den renaste källa för den Nordiska Mythologiens kännedom. Författaren, som lefde så långt in i sednare tider, har samlat hwad honom förekom utan serdeles urwal, hwarigenom hans bok blifwit liksom en förwirrad proscharta på olika tiders olika föreställningssätt, och utan begrepp om sammanhanget i det hela, om hwilket i en Gudalära, som ju i alla fall för honom war falsk och orimlig, han ej måtte trott det löna mödan att mycket bekymra sig. Derföre blandar han ofta om hwarannan de högsta ideer med de lägsta föreställningar. Stundom sticker den Christne starkt fram. Så är wäl första Kapitlet, om den Högste Gud, tydeligen lämpadt efter Christeliga begrepp och blir ej mer Hedniskt genom den löjliga tillsatsen, att Han före werldens skapelse war hos Rimthus-

sar-

sarna. Där tillskrifwes ocksä Honom denna skapelse,, som sedermera uttryckeligen och med rätta,. enligt gamla Nordiska begrepp, tillegnas åt Oden och deß bröder. Att Oden längre fram förblandas med den Högste eller Allfader; ehuru både öfwersigten af hela denna Mythologi och serskilda wittnesbörd tillkännagifwa det de woro skilda åt, är wäl ett fel, som man ej får skrifwa på Författarens räkning, då en sådan förblandning — troligen genom inflytelsen af Sigge Fridulfson eller den Historiska Oden — sedermera werkeligen ägt rum. Således, för att få en rigtig insigt i den Nordiska Mythologien, fordras, att det begrepp man ur den Prosaiska Edda derom hämtar, blir rättadt och giort fullständigt genom en framställning, som borde grunda sig på sielfwa de gamla sångerna. En sådan tjenst har Grundtwig giort sina landsmän Danskarna, i sin afhandling om Nordens Mythologi. Att här utföra hans idee derom med någon fullständighet tillåter icke rummet. Men Recensenten will åtminstone ge en blick öfwer sammanhanget i systemet, sådant som det finnes föreställdt i Woluspa (Wolas spådom): den af alla de gamla qwäden, som renast uttrycker den originella åsigt af werlden, som är den Nordiska Mythologien egen, och således bär tydligt wittnesbörd med sig om sin ålder och uppkomst djupt in i Hedendomen.

Den

Den säger:

> Början war tidens;
> då Ymer lefde.
> Ej sand war, ej sjö;
> ej swala böljor.
> Jorden fanns icke,
> ej Himlen ofwan.
> Ett swäljande gap war;
> men gräs intet.

Angående Ymer lärer oß den Prosaiska Edda följande: Före jordens skapelse fanns Nifsheim; där är ewig köld — och Muspelsheim söderut, en werld, som war brännande ljus. Där deß gnistor mötte det ewiga islagret i Ginungagap, smältes det. Då fingo dropparna lif, och däraf uppkom en manskepnad, det första lefwande, en Jätte, som kallades Ymer. Af honom har det gudlösa och ofwerdådiga Jätteslägtet Rimthußar, sin härkomst. Ond war han och alla hans ättemän, säger wår Edda. Wi se häraf, att man föreställde sig det första lif ej såsom skapadt utan såsom uppkommit af sig sjelf, såsom sjelftaget; och denna sjelfwiskhet blir källan till det Onda i werlden. Nu komma Börs söner, Oden, Wili och We, som den Prosaiska Edda låter härstamma å mödernesidan från Rimthußarna, men om hwars härkomst ej Woluspa strax yttrar sig: längre fram kallar den Oden för Fjolners (den Förboldes)

doldes) barn. Denne Fördolde är den samma, som där åfwen kallas Fimbul-Tyr (den öfwermåttan store Gud). Oden blef Asarnas, Gudaättens stamfader. Han och hans bröder dräpte Ymer och danade af honom, af den wilda maßan, jorden. Så heter det i Wafthrudnismal, hwilket wår Edda här anförer:

Af Ymers kött
blef jorden skapad.
Af blodet sjön,
af benen bergen.
Skogen af hans hår,
af hans hufwudskål himlen.

Woluspa säger:

Solen ej wiste
hwar rum hon hade.
Månen ej wiste,
hwad kraft han hade.
Stjernorna ej wiste,
hwar de hade plats.

Men då gingo de Herskare å sina thröner, de helige Gudar plågade råd. De gåfwo namn åt Natt och Skymning, Morgon och Middag, och skiljde årets tider. Derpå säges, att trenne Asar

funno på landet
litet förmående,
Ask och Embla
skepnadslösa.
Ande de ej fått,

Förstånd ej heller.
Skönhet och tal
och färg de än sakna.

Då gaf dem Oden andan, Häner förståndet och Loder skönhet; och så blef det första mennisko-par. Af allt ses, att Gudarna mindre frambragte någon ting än gåfwo gestalt, ordning och skönhet åt den råa regellösa massan, i hwilken likwål ej Ymers blod kunde upphöra att flyta. Märkeligt är, att ljuset ansågs för att wara oskapadt. Solen är uppkommen af Muspelsheims gnistor. I Grimnismal säges, att Gudarna måtte sätta en sköld framför henne. Fölle den bort skulle berg och haf brinna.

Nu komma Asarna tillsamman å Idawallen. De timra sig hof, göra werktyg, smida guld och fresta på allt sin gudomsförmåga. Detta kallar wår Edda för deras gullålder. Den blef störd genom några Jättejungfrurs ankomst från Jotunheim. Men det synes nu, som om Gudarna gjort fred med det onda Jätteslägtet, som förut genom en borg, hwilken omfattade Midgård, Menniskornas boning, war öfwerallt tillbakaträngdt till hafsstränderna. Somlige af dem, t. ex. Niord och Frejr, togo sig hustrur ur denna ätt, som är förlåtligt, om de woro så wackra som Frejrs Gemål, af hwars händer hela werlden tycktes ge återsken, då hon upplyfte dem. Men för

denna

denna syndiga fred skull kom hämnden öfwer Gudarna från den Fördolde.

Asarnas heligaste rum är wid Asken Ygdrasil, det förnämsta af alla träd, hwars rötter famna werlden och sträcka sig till himlen. Under det uppqwäller Urds (Tidens) brunn.

> Ask wet jag stånda,
> som Ygdrasil heter,
> löffull, stänkt med det
> hwita wattnet.
> Däraf kommer daggen,
> som i dalar faller.
> Ewigt står den grön,
> öfwer Urdar-brunn.

Dädan kommo tre mör, mycket wetande, rd, Werdande och Skuld (det förflutna, det närwarande, det tillkommande):

> de lag gjorde,
> de lif korade,

de tolka Ödets oryggeliga beslut, som Skuld ristar å sina taflor. De äro Nornorna, i hwilka en dunkel magt framträder, som är Gudarna öfwerlägsen. Af dem drifwen kommer Jätteqwinnan Gullweig till Gudarnas sal. Hon är den samma, som äfwen kallas den Gamla, sittande österut i Jernskogen, och Angurboda; emedan hon bådade Gudarne ångest. Hon wägde för dem ödets gyllene taflor — hon lärde dem, hwad de gjort, som företagit sig att på egen hand bygga en werld, och dyp-

 nade

nade dem framtidens hotande spådomar. Asarna, uppretade, kastade henne i eld.

Tre gånger bränd
blef hon tre gånger nyfödd,
den onda Gullweig,
och lefwer än.

Så war Jättefreden störd. Jättarna kommo att hämnas. Bruten blef borgwäggen af Asarnas borg. Thor blef wred.

Då förändrades eder,
ord och löften,
och all förening,
som ingången war.

Oden stod upp och sköt uti folkhopen, och: Detta war den första strid uti werlden. Det är härefter, som Gudarna lära hafwa flyttat sin boning till Walhall i himlen. Förut war Asgård, det fordna, deras borg, som wår Edda kallar den präktigaste boning på jorden. Nu befästades emellan den och himlen Bifrosts lågande bro (Regnbogen), som Heimdal waktar och Jättarna ej kunna bestiga. Ifrån denna tid begynner Thors segrande kamp med denna ätt, hwaraf wi genom sednare sånger känna flera uppträden. Och det är denna samma kamp mot resar, troll och allt ondt, som wi i Historiens första dagning se fortsättas af Hjelteslägterna, Ynglingar, Sköldungar

gar m. fl., som ledde sina anor från Gudaätten på Jorden.

Emellertid hade Jättarnas magt fått en ny och stor tillwärt. Loke hade blifwit låckad till älskog af Angurboda. Så säger Hyndlas qwäde *):

> Loke fann den halfbrända
> Konans hjerta:
> illslug blef han gjord
> af elaka Qwinnan.
> Däraf är i werlden allt widunder kommet.

Af den ohyggeliga omarmningen födes Hel, som Oden nedstörtade till Nifleim, att blifwa deß herrskarinna; Midgårds-Ormen, som han kastade i hafwet, där den ligger kring alla land och biter sig i stjerten, samt Fenris-Ulfwen, som det lyckades Gudarna att binda **). Men ännu war Gudawäldet säkert så länge den Rene, Oskuldsfulle Gud, så länge Balder hin gode lefde. Wi känna redan huru han föll för Lokes list, och huru den sednare blef straffad. Wola säger:

> Jag såg Balder
> med blod öfwerstänkt,
> Odens barn.
> Howom gick efter ödet.

Fallen

*) Detta, liksom alla de öfriga som anföras, finnes i Sämunders Edda.

**) Se Edda, sid. 44.

Fallen war då Walhalls wägtare, och Gudar och menniskor och hela werlden gråta förgåfwes. Nu ilar Wolas blick strart till Ragnarauk, tidens sista afton, då Gudarna störtas och werlden faller. Det sker dels genom Loke, som åter blir lös med sitt anhang, alla Rimthußar och troll, dels genom upprorista elementet, genom Muspelsheims ewiga eld som frambryter, och hwarom wi nu återfå höra talas. Recensenten önskade att här kunna ge hela Woluspas pragtfulla beskrifning därom, hwilket både hans förmåga och rummet nekar *). — Först kommer, säger wår Edda, Fimbulweter, den stora wintern, som består af tre wintrar utan någon sommar emellan. Då blir en ohygglig tid och hela werlden warder hemsökt med blods-utgjutelse.

Krigstid och mordtid,
windtid och wargtid
förrån werlden faller.

Hos Trollen gal den eldröde hane, hos Asarna i himlen den gullgule och i afgrunds salar den sotfärgade. Då remnar himlen och Muspels söner komma anförde af Surtur, som omgifwes af eldslågor, och hwars swärd skiner klarare än solen. Dem möta Loke,

Hry-

*) Se beskrifningen därom i Edda, som tämmeligen troget följt Woluspa i berättelsen om sielfwa Ragnarauk.

Hrymer med alla Rimtussar, Hel med sina söner. Fenris-Ulfwen blir lös. Hafwet gåser öfwer sin bredd; ty Midgårds Ormen blir så, som rasande och söker sig upp på landet. Då reser sig Heimdal, blåser af alla krafter i sitt horn, så att det höres kring hela werlden, och kallar Gudarna til strids. Oden rider förgäfwes till Mimers brunn (Wishetskällan) för att hämta råd för sig och de sina. Ygdrasil skälfwer. Allt fruktar i himmelen och på jorden. Alla Asar härklåda sig. Alla kämpar i Walhall draga ut med dem. Främst rider Oden, Gudars och menniskors Fader, och på Wigrids ofantliga slätt begynnes den sista striden. Ulfwen slukar Oden; Men Widar hans son, den tyste och starke Asen, hämnar Fadren. Heimdal och Loke döda hwarandra annan. Freir faller för Surtur. Thor dräper Midgårds-Ormen, men stupar qwäfd af deß gift. Sist kastar Surtur eld öfwer hela werlden.

Solen swartnar.
Jord siunker i haf.
Af himlen falla
de klara stiernor.
Allt förtärande
heta ångor
spela med elden
genom höga himlen — —

Då

Då ser Wola en ny, fullkomlig werld uppstå, en ewigt grön jord uppskjuta ur hafwet.

Förbi är det onda.

Balder kommer åter.

Med honom kommer ock Höder, och dessa, jämte Häner (hwars betydelse för oss gått förlorad), äro de enda, som Woluspa uttryckeligen nämner. Hon ser de Dygdige bo i Gimle, palatset som är klarare än solen, och som Surturs låga ej hinner eller kan skada *). Hon ser Asarna åter råkas å Ida-wallen. Men nu finnes ej mera hwarken mennisko-lefnad eller Asa-wälde, såsom någon sjelfständig magt. Hyndlas qwäde säger: då kommer en mägtigare än den mägtige, likwäl tör jag ej Honom nämna; och den Göranssonska Woluspa har en ännu tydligare strophe, hwilken jag ej will anföra; emedan den mißtänkes att wara oäkta. Men att den öfwermägtiges wilja då skulle blifwa uppenbarad, ses äfwen däraf,

*) Att med den prosaiska Edda äfwen låta Nastrand, de ondas kalla, etterfulla plågohem, bestå efter Ragnarauk, är, i fall det ej är en tillämpning af den Christne Författaren, åtminstone ej hämtadt ur några klara anledningar i Woluspa. Enligt den går det onda till intet.

af, att Wola säger, det Fimbultyrs Runor, som Oden ägt i tidens begynnelse, men som warit förlorade, då blefwo återfundne:

Då mände Asarna,
undransfulla,
finna i gräset
de gyllene taflor,
dem i tids början,
Stamfadren ägde,
Gudarnas Herskare
och den Fordoldes barn.

Sådan är den Nordiska Sierskans stämma; wißerligen högst merkwärdig, och i hwilken man wäl kan finna några af deßa odödeliga ljud, om hwilka Pindarus säger, att då de blifwit anslagne, deras klang ej förgår öfwer jorden. — Wi sade, att i denna Mythologi Religionen starkt frambröt; och wi behöfwa nu knapt förklara wår mening. Den framträder först i Nornarnas födsel, och uppenbarar sig som med en blixt, uti werldens undergång, Natur-Gudomligheternas förswinnande och det Fullkomligas uppkomst. Men att det Ewiga, enligt deßa föreställningar, i

werl-

werlden blott yttrar sig såsom ett hämnande och dunkelt öde, som är en ensidig och ännu outwicklad åsigt af Försynen, wisar att deß uppenbarelse ännu för menniskan war ofullkomligare, och är tillika det starkaste bewis, att denna Lära tillhör en aflägsen forntid, och säkert en tiderymd af mensklig odling, som föregick Christendomens utbredande *).

*) Enligt Sir William Jones's tanka är den äldste Asiatiska Oden eller Wodan den samma med Hindostanernas Buddha, som enligt deras tro war Gudomlighetens nionde incarnation eller menniskoblifwande, och hwars tid han anser infalla omkring 1000 år f. C. F. Works of Sir William Jones, 1. T. — Wi lämna Hypothesen därhän.

Iduna.

En Skrift

för

den Nordiska Forntidens Älskare.

Andra Häftet.

Andra Upplagan.

STOCKHOLM,
Tryckt hos A. Gadelius, 1816.
Regeringsgatan och Trumpetare-Backen,
Huset N:o 2.

Idunas Äplen *).

Det stod en lustgård uti fordom-timmå
Långt österut, der morgonrodnan bor.
Den gyllne frukten sågs i solen glimma,
I lunden glänste Gudars hela chor:
Ej någon storm dit hann, ej köld och dimma,
Och öfwer parken sönk ej nattens flor. —
Ack! Ida-wallens namn war stort i Norden;
Nu är deß glans utplånad utaf jorden.

 Den

*) En wördnadswärd kännare har till författaren yttrat den mening, att det wersslag, som nyttjades för flera stycken i första häftet af Iduna, och som återkommer i närwarande Skaldestycke, wore, i anseende till rimtwånget, mindre tjenligt i wårt språk. Jag wågar häruti wara af en annan tanka. Nyttjadt med omwexlande manliga och qwinliga rim, har detta wersslag inga oöfwerwinnerliga swårigheter i wårt språk. Man har ännu blott alltför litet försökt det, och det är då ej underligt, att språket i början ej wisar sig äga all den ledighet deruti, som det werkeligen lätt kan få. Jag önskar, att detta wersslag hos oß blefwe inhemskt. Ty enligt mitt öra, är det knappt något, som så fullkomligt

Den stilla floden, lik en silfwerstrima,
Igenom fältet drog, och Bifrosts bro
Med färdig båge sågs deröfwer simma;
Den drager dit, der sälla Gudar bo.
Här Frejas wåna Mör wid stranden slimma,
Här wandra Drottar i högtidlig ro.
Iduna räcker frukt i Gudasalen,
Och Brages harpa klingar genom dalen.

Hwad

äger hwad Engländaren i poesien kallar the full, resounding line, som den åttaradiga stanzen. Jag will begagna mig af detta tillfälle, att beswara en anmärkning, som temligen allmänt gjordes emot Idunas första häfte. Denna anmärkning angick bruket af sådana Imperfecter, som twang, swang, klang, klungo, i stället för twingade, m. m., som de mildaste domare ansågo höra till de wårdslösheter, hwilka så lätt undfalla en ännu oöfwad Skald; under det att en Recensent (i Phosphoros), öfwer hwars omdöme författaren eljest wißt icke har skäl att beklaga sig, wäl gillade deras bruk, men ansåg dem för att wara bildade efter Tyskan. Enligt min tanka, som befästes af språkets hela Grammatik, äro deßa imperfecter ganska ren swenska, likaså språkriktiga, regelmäßiga och goda, som de trestafwiga. De utmärka en hel egen claß af verber, och en del sådana äga både enstafwiga och trestafwiga imperfecter, såsom de nyß anförda. Der deßa imperfecter finnas i språket, kunna och böra de upptagas till allmänt bruk. Sker detta af författare, som ej sakna all förmåga, så hafwa de kanske infört bruket orätt i år; men de kunna få rätt åt året.

Hwad mer, om allt ock Gudars wälde tydde,
Då ej den rena Godhet bland dem står?
Ack Balder föll! Den ljusa oskuld flydde;
Blott den kan äga ewig ungdomswår.
Den fanns en gång, den bild för werlden grydde,
Den gyllne ålder i de första år.
Förgäfwes jorden, skyn och menskan gråter:
Den flygtad är — den kommer aldrig åter.

Hwad hjelper Dig om ock, med Thors förmåga,
Du kunde twinga Ondskans rese-ätt?
Om Mimers hufwud Dig tillstaddes fråga?
Om Oden gjorde Dig all wisdom lätt?
Om stjernorna i Frejas smycken låga
Uppå Din drägt och Dig med skönhet klädt?
Dig hinner stränga Nornan med sin glafwen,
Du sjelf, Ditt minne flyr; och stum är grafwen.

Finns då ej mer det rena lifwets källa?
Gro ej odödlighetens äplen mer?
Jo, Skaldekonst! uti Ditt sköt de qwälla.
I Dig den första oskuld ännu ler.
Oblidkeliga öden Hjelten fälla,
Den ljusa Skönhet går i grafwen ner,
Och Wishet mattas, Gudar sjelfwa tråna:
Du ensam kan dem ewig ungdom låna.

Der-

Derför, Iduna, himmelska Gudinna!
Du stod bland lunderna i sångens land.
Der, som deß friska källor ewigt rinna,
Och lummig Ygdrasil står uppå strand.
Den gyllne frukten tycks bland löfwen brinna,
Du wårdar den, den räckes af Din hand.
Säll hwem den får! Han trottsar fina öden.
Du spisar Gudarna — de se ej döden.

Men hwar är glansen nu af Walhalls salar?
Hwar orten för Idunas parker spord?
Om Gudarna hwar är den röst som talar?
De flygtade med sångens sista ord.
Han syns ej, stigen, till de stumma dalar,
Der deras skuggor bo i fjällhög nord.
Ty Brage wälte klippan framför dalen:
För harpans klang blott återöppnas salen.

Upp Skalder! spejen då den dunkla wägen!
En lyra fordom hällens barm betwang.
Jag wisar Er hwar dalen är belägen,
Der förr odödlighetens brunn uppsprang.
Gån fram till klippans dörrar och oß sägen
Om Eder harpa haft den rätta klang!
Då skall, om Gudars lefnad är förgången,
Dock deras minnen lefwa än i sången.

Carl den Tolfte.

Jag stod, en yster pilt, i höga norden.
Då slog mitt bröst en harm, lik ljungeldsstrålar,
När jag mitt öga wände öfwer jorden,

Och såg den ömklighet, som uppbläst prålar,
Den usla list, som djerfs sig wishet nämna,
Och nedrig winst i fagra färgor målar.

Då drog jag mina stöflar på. — Att hämna
Jag utfor, Gudasänd, med Swenska goßar,
Som ej i striden ärans fana lemna.

Tungt föllo wåra hugg. Som stormen kroßar,
Så kommo wi med hast. Som molnen hwäßa
Sin blixt, så Swenskens skott till bane kloßar.

Wäl wådlig war min wäg — omkring min hjeßa
De lekte, ödets åskor, och kring hälen
I dyn sig aggets etterormar präßa.

Med lugn jag stod och delte ut befälen
På deras glatta rygg — tills lömska tanden
Mig högg, och dödens mörker täckte själen.

Jag föll — och efter mig, från höga stranden,
Jag hörde Nordens gamla Tempel ramla,
Och dånet wandra genom öde landen.

Nu

Nu på min graf de Wise sig församla,
Och tala klokskaps ord, och wilja rätta
Min ban, för den ej är den platta, gamla.

Och narrar, kärrets grodor likt, sig sätta
Upp utur Egennyttans pöl — då larmar
Den hela pöbel, som blott will sig mätta.

Men mig tog Michael i starka armar,
Och förde mig för Lambets thron att bida
Hans dom, som utan ända sig förbarmar.

Wid Gustaf Adolfs och Carl Magni sida
Jag sitter der. Uppå min arm, i strålar,
Ses Segren, leende, som brud, förbida
Och stjernehwalfwet med min krona *) prålar.

*) Corona Borealis. En Constellation.

Skogs-

Skogs-Bruden.

Efter en Folks-Saga.

Ur wågen steg sol'n lik en rodnande brud.
Från slumrande flickan tyst, utan ljud,
Smög jägarn sig bort. Han tar sitt gewär.
Hans hund honom helsar, sin falk han bär,
De ila i willande skogen.

I morgonens dagg han badar sitt hår.
I middagens lågande hetta han går.
Och aftonen kom, det blef qwåll, det blef natt.
Han jagar, han går — men då mörkret satt
Uppå skogsbrynet, war han ej hemma.

O jägare skön! Hwarthän, hwarthän?
Så klingar en stämma — mig härbärge län'!
Han swarar — han känner en kyß på sin mund,
Och inför hans ögon, i samma stund,
I glans står en underskön jungfru.

Han ser uppå henne. På honom hon ser:
En jägare ratar ej godt qwarter.
Hennes läpp war så röd, hennes kyß war så warm,
Hennes öga så blått och så snöhwit deß barm.
Han tar henne i sina armar.

Och dunkel är skogen, dem ingen ser.
Jag wet ej, han wet ej hwad sedan sker.

Men

Men når som han wäcks ur det tjusande rus,
Då ser han sig wara bland tusende ljus,
I en sal uti djupa berget.

Som blixtrande ögon demanter se ned
På honom i salen från hwarje led,
Och hwalfwet är bygdt af klingande malm,
Och luften är wällustingifwande qwalm.
Ack hur blir han då wäl till sinnes!

Och gullkrönt står bruden i skinande sal
Och för till hans läppar den gyllne pokal.
Men rör han den, leker en flamma på stund
Kring läppen, och gnistorna falla till grund;
Der rinna de opp såsom rosor.

"Ack! wißt är jag stadder på farlig stig,"
Sad' han; men hon sade: "jag släpper ej Dig."
"Hwad blir det wäl af mig nu arma dräng!"
"Du har druckit mitt win, Du har delat min säng,
Och min, min är du för ewigt."

Då rusar han opp med lågande mod,
Och kämpar med trollet på lif och blod.
Du kan gå, sad' hon sist, det är thorsdagsqwäll;
Men minns! före midnatt Du är i mitt tjäll:
Och dröjer Du, död jag Dig hämtar.

Han

Han flämtande hastar sin ensliga led.
Hans hund wisar wäg på den stumma hed.
Han agtar ej regnet, ej stormens sus,
Han finner det kända, det älskade hus:
"Låt upp! Det är jag som klappar."

Der sitter hans flicka med sorgse sinn'.
Hon känner den rösten, hon tar honom in:
"Du blickar så rysligt! Hwi är du så blek!"
Mitt löfte jag skändat, min tro jag swek:
Jag wet att min död det blifwer.

"Må Gud Dig förlåta — Din brud Dig tillger:
"Än lefwa wi lyckliga dagar fler'.
"Jag tänkte på Dig, jag har bundit en krans.
"Jag tusende gånger har sagt: den blir hans,
"Den wisnar, men han blir mig trogen."

'Ack se ej så wildt! Se jag bär ingen harm."
Så fäster hon kransen inwid hans barm.
Hon smeker hans lockar, hon kysser hans kind,
Nu strömmen I skyar! och tjut, du wind!
Wid den älskades bröst är det stilla.

Som töcknena smälta för solens blick,
Så löstes hans smärta, hans plåga förgick:
Som rosornas dagg af en flägt kysses bort,
Så kystes hans tårar ock af innan kort:
Han hoppades, älskade, glömde.

Tyst!

Rörda alla känslans strängar häfwa,
Kända bilder sig ur dunklet häfwa
Och mot dagen se.
Wid de ljud, som rjusa alla sinnen,
Wakna de, de fordna söfda minnen,
Och stå upp och le.

Ljufligt deras milda stämma klagar
Om de ljusa, kärleksrika dagar,
Som för alltid flytt.
Utaf skydda nöjen bleka hamnar!
Skugg-Gestalter! — fåfängt jag er famnar!
Blott en röst I fått.

Då den Harmoni Er lifwet skänkte,
Genom mörkret, der Er ödet sänkte,
När Er än en gång:
Utur skuggan I för själen träden,
Och, förrän I flygten, åter qwäden
Nöjets swanesång.

Hwem är den gestalt bland Er ses träda?
Bundna wingar hennes sidor kläda —
Jag dig känner, Hopp!
Angel, länge fäst wid stoftets stränder,
Mot de ljusa, obekanta länder
Åter lyft ditt lopp! — —

Stilla

Stilla gå
de melodiska wågor.
De herrska, de rå
öfwer nöjen och plågor.
Ur himmelsk källa
de flöda, de wälla:
Blott de göra sälla
och fången fri.
Att smärtan fördrifwa,
att glädjen gifwa,
att döden lifwa,
Är lätt för den ewiga Harmoni.

Och fri blef fången och wingen sträckte
Och såg emot himlen opp.
De mägtiga ljuden, bojorna bräckte,
Som tämde det längtande Hopp.
Med glänsande wingar,
Som azurn målar,
Mot höjden det swingar,
Och wirkar och wäfwer,
Af gyllene strålar,
Åter min framtids lyckliga dröm.
En nyburen tjusning bröstet häfwer,
Och oro och smärta
Fly ur mitt hjerta,
Dränkta i tonernas swallande ström.

Och naturen sielf sin skepnad byter,
Nejden klarnar åter för min syn.
Genom molnen blida solen bryter,
Tusen färgor spela uti skyn.
Smekande den stilla böljan flyter
Utmed blomsterkrönta stränders bryn:
Bergens toppar i deß djup sig bryta,
Himlen, blåögd, ser sig i deß yta.

Och igenom lugna luften swäfwar
Läckande den silfwerklara klang,
Lyßnande på sträckta wingar häfwar
Örnen: ljudet wildhet sielf betwang.
Blomman höjd att dricka tonen sträfwar,
Stumma fisken upp ur djupet sprang.
Allt, J Sångens Magter! eder lyder,
Menskans bröst dock mest ert wälde tyder.

Fierran än, än åter nära hörer
Jag de underbara toners lopp.
Snart mig nöjets heta känsla rörer,
Snart i okänd framtid flyr mitt hopp.
På min bana ljuda dolda chörer,
Som harmoniskt stämma sången opp.
Dwärgarna i bergets grottor lyßna,
Lekande med ljuden, då de tystna *).

Yng-

*) Wåra Förfäder kallade Echo Dwärgamål.

Yngling, följ oß, följ oß åt!
Så blir ljus och säll din stråt.
Sök ej, hwadan går wår röst:
Känn den i ditt eget bröst!
Följ den stämma, som dig för!
Hör!

Det hwilar uti menskans hjerta
Ett undranswärdigt strängaspel:
Du känner det i fröjd och smärta,
Och hwar en fick det på sin del.
I hjertat låt det alltid blifwa!
Du kan det wårda, det sönderrifwa:
Du söker det lifwa, se'n det förqwäfwes
Förgäfwes!

Det klingar uti nöjets stämma,
Och känslan fick af det sin röst.
Då smärtan, stum, will rösten hämma,
Det spelar sagta i ditt bröst.
Det mellan själar samband knyter
Och gör att wän en wän förstår,
Deß ljud från milda läppar flyter,
Då du att trösta nöden går.
Uppå deß strängar Ömhet ljuder
Och Sorg, ej med sin lott förlikt,
Och minnet fordna nöjen bjuder,
Och Hoppet slår sin sköna digt.

Men då Kärleken öfwer dem swäfwar
Klinga de tusende känslors röst,

För Guden af wällust hjertat bäfwar,
Werlds-Harmonien slår an i ditt bröst.
Och med en Chör, för ditt sinne otalig,
Naturen i samklang dig helsar lycksalig,
Salig!

O hemlighet af stämningen i själen!
O du det helas dolda Harmoni!
I blott med ädla själar er förmälen,
Och bofwen har af er blott smärtans skri.
Af låga lustars sega gift omfluten,
Hans själ tyngs ner, för sympathien sluten,
Deß klang är wiken bort, deß sång är bruten,
Och ödsligheten sitter på deß rum,
Stum.

Bewara då den sången i ditt sinne,
Och låt den följa dig i sorg och fröjd!
De toner som nu röja sig derinne,
De ljuda renare i himlars höjd.
Ty wet! det spel i stilla hjertat klingar,
Den själens sång, på känslans ljud så rik,
Det är den samma klang, som stjernans lopp bewingar,
Som genom werldens allt till rymdens gräns sig swingar,
Och swallar uti sphärernas musik. — —
En gång från sinnena slöjan skall falla,
Då skall du höra den saliga ton,

Tu=

Tusende himmelska harpor skalla
Omkring, Allfaders strålande thron:
Helig! Helig!

Redan stjernorna på fästet brunno.
Nattens dok min synkrets gjorde trång.
Sagta sångens klara toner swunno.
Enslig blef allt mer och mer min gång.
Länge, då ej mer de ðrat hunno,
Klingade i själen deras sång:
Så af ett harmoniskt lif, som släckes,
Minnets klang hos efterwerlden wäckes.

Bergsmannen.

Genom klyft och schacht
Jag går malmen till möte:
Den urgamla pragt
I bergens sköte,
Den låckar med magt
Ut djupet mitt sinne.
Jag will bädda mig der,
Jag will se hwad der är,
Jag will bo derinne.
I djupets gömma,
Som har intet namn,
I mörkrets ewiga, tysta hamn,
Der kretsa, der strömma
De ådror, som tömma
Metallernas swall ur sin lefwande famn.
Som solglans i natten
Gullet blänker
I djupan sal.!
Se Silfret stänker
Med stjernors tal
Den funna skatten! —
Som ewig wård
Ikring jordenes barm,
Står Kopparen hård,
Och Jernet är kraft i deß senor och arm.

Hwad som sker deruppe
Mig icke bryr.

Gud

Gud gifwe jag sluppe
Se dagen, som gryr
Öfwer jordens slätt.
I solens sken,
Der äflas, der jagar,
I alla dagar,
På lätta ben
En lumpen ätt,
Att få föda och gröda
Och rocken grann,
Och sysslor och möda
Och wagnar och spann,
Till harm för hwarann,
Som wore dem icke jorden nog stor,
Wår ewiga Mor.

Jag sitter i berget och ser deruppå:
Der hör jag min moders pulsar gå.
Deß hjerta slår
I dag, som i går,
Som för tusende år,
Medan slägten förswinna, som droppar i hafwen.
Den modren älskar, han går till deß barm,
Der lär han sig tåla, der hwilar han warm,
Som i waggan eller i grafwen.

Hennes förstfödde son min stamfar war,
Han föddes högt upp i norden.
En jätte war han. Hon honom bar

Till

Till att herrska widt öfwer jorden.
Kom så en listig, förslagen stam
Af Asar ur östernś gullport fram.
Min fader gick då i berget.

Och Jords-söner föllo för Solens ätt,
Han utdrefs den gamla gästen —
De nya, de ylöjde, de skipade rätt,
De byggde städer och fästen.
Min Fader såg det i bergets sal.
Wred blef han — då ristades berg och dal,
Och menskorna lupo förskräckta.

Då ref han af halsen sitt silfwer och gull,
Och kopparen från sitt hjerta,
Af blixtrande stål tog han handen full,
Han gaf det till menskornas smärta.
De togo det mot. De dräpte hwarann.
För gull och för silfwer blodet rann,
Utöfwer den wredgade jorden.

Lik min fader jag sitter i bergets band:
Metallerna ger jag i ljuset.
Från mig kommer jernet i Kämpens hand
Och gullet i Konunga huset.
Då menskorna bloda jorden full
För penningar, stjernor och kronor och gull,
Ler jag i min moders salar.

Der

Der hörer jag huru deß hjerta slår,
I dag, som i går,
Som för tusende år,
Medan menskolif fly, som en suck af smärta.
Den modren älskar han går till deß barm,
Der hwilar han ljufligt, der sitter han warm
Och dör tryckt till hennes hjerta.

Om några Fornlemningar i Nordwästra delen af Småland.

Bland de minnesmärken från Swerges forntid, som ända till wåra dagar trotsat förgängelsen, äro många hittills sedda med tystnad och likgiltighet, fastän de erbjuda wigtiga föremål för forskarens uppmärksamhet. Sådant är äfwen förhållandet med de fornlemningar, som finnas inom Swartarps och Lekeryds Församlingar, i nordwästra delen af Småland. Försöket att genom en kort beskrifning rädda dem från glömskan, torde derföre icke förtjena en läsares owilja.

De märkwärdigaste fornlemningar inom Swartarps Socken finnas på Byn Rostorps ägor, wid östra stranden af den å, som närmare sitt utlopp i Wettern, i grannskapet af Huskwarna, genom sina fall wäcker åskådarens förwåning. Dessa fornlemningar, som innefatta fullständiga kännemärken på en widsträckt griftplats från Brännealdern, träffas samtlige på en högländ, sandig och skoglös mark, hwarifrån man har en fri och wacker utsigt öfwer neiden. Jemte en mängd Ättehögar, förekomma här inom samma krets både Bautastenar, samt Stenkummel, tresidiga, fyrkantiga och runda stenläggningar.

Omständigheterne hafwa icke tillåtit att med geometrisk stränghet bestämma widden af

den

den jord, som hyser dessa Ålderdomsmärken. Likwäl är jag säker att icke betydligt irra mig, då jag uppgifwer dess längd från norr till söder till 270, och dess största bredd till 160 alnar. Midt emellan grifplatsens nordliga gräns och den ringformiga stensättning, som i söder är den yttersta bland denna traktens fornlemningar, ligger en Ättehög, som i storlek öfwerträffar alla de öfriga i nejden. Dess nedersta omkrets utgör 64 alnar. En försänkning af ringa djup i Ättehögens öfwersta yta, synes bewisa att någon gräfning der blifwit börjad. Mot toppen af denna hög ligger en nedfallen slät sten af nära 3 alnars längd, utan all inskrift. De öfrige Ättehögar i denna trakt äro af serskild storlek. Man räknar utan möda till 60 sådana; men ännu flera finnas, af hwilka mindre betydliga lemningar återstå. Diametern af dessa olika ättehögars omkrets wid jordytan, utgör minst 4, och högst 8 alnar. Deras yta är mer eller mindre öfwertäckt med klapperstenar. De flesta af Ättehögarne stiga icke mera än 1 ½ aln öfwer jordytan. Många äro kring foten stenlagde. Af urholkningarne i flera bland dem kan man sluta att de warit öppnade.

Då jag den 14 Augusti 1811 besåg denna urgamla griftplats, och frågade en 82-årig, afskedad krigsman, som nära intill har sin

bo-

boning, om han hört nämnas huru dessa ätte-högar tillkommit, swarade han sig hört, att i denna trakt fordom stått ett slag, att de der fallne blifwit brände och i hög lagde; samt att man såsom minneswärdar öfwer de märkwärdigaste bland dem, upprest stora stenar. Han tillade, att då han 1804 wid sin backstuga uppgräfde marken, för att anlägga ett kål-land, på en alns djup under jordytan blifwit funnen en swärdsklinga, nära 3 alnar i längd, utan fäste, och krökt mot ändan. Detta swärd hade warit af rost så förtärdt, att det snart blifwit sönderbrutet, och derefter förkommit.

Om sanningen af nämnde fornsägen blef jag snart öfwertygad. Då jag den 20 Aug. nalkades en Ättehög, som genom en sandgrop blifwit till nära hälften afskuren, upptäcktes i sanden sidan af en stenhäll, öfwertäckt med ett qwartersdjupt jordlager. Denna häll, som låg midti ättehögen, war i längd nära 2 alnar; dess största bredd war 1 ½ aln. Då hällen borttogs, fanns på ett djup af wid pass 3 qwarter under ättehögens topp sammanhopade brännkol och ben, samt några smärre, starkt rostade jernsaker, om hwilkas egentliga bestämmelse jag icke will uppgöra någon osäker gißning. Benen och kolen intogo en ringformig yta och woro så tätt sammanpackade, att de troligen warit inneslutna i någon urna, som

med

med tiden blifwit uppfrätt, emedan ingen tydlig lemning deraf nu war att finna.

Derefter öppnades ännu en ättehög. Deß omkrets wid jordytan war lika stor med den nyß beskrifnes, neml. af 7 alnars diameter. Gräfningen werkställdes till $2\frac{3}{4}$ alnars djup under toppen. Ättehögens yta war slät; men strart under jordbrynet widtog en stensättning, som räckte till $1\frac{3}{4}$ aln under högens topp. Sedan gräfdes ännu en aln genom en lös sand. Under sanden mötte ett bergfast jordhwarf, som sannolikt aldrig warit upptaget, hwarföre all widare gräfning numera syntes fåfäng. Den krets, hwari man gräfde, war belägen midti ättehögen. Diametern af denna krets war fulla tre alnar. Gräfningen upphörde, utan att den föranledt något slags jordfynd. Att denna ättehög aldrig förr warit öppnad, synes bewisas deraf, att deß yta ej ägde någon fördjupning, samt af den inwändiga, täta och sorgfälligt werkställda stensättningen.

Utom Ättehögarne, finnas i samma trakt twå Kummel, samt många stensättningar på släta ytor. Några bland deßa Stensättningar äro trekantige, andra fyrsidige, men de fleste ringformige. På twå serskilda ställen synas ett större antal Bautastenar, bland hwilka några äro kullstörtade. Fem finnas ännu upprättstående inom en liten krets; den största bland deßa stenar är $2\frac{3}{4}$ alnar hög;

deß

deß bredd är 1 ½ aln wid jordytan. Bland de på det andra stället ännu upprättstående Bautastenar är den högsta 2 alnar öfwer jordytan. Intet tecken till Runor, eller någon annan Inskrift, har på någon af deßa stenar kunnat upptäckas.

Wid andra stranden af den närbelägna Ån, på Sätesgården Djufwarps ägor, synas twenne ringformiga Stensättningar, wid hwar sin sida om wägen.

På den Ås, som är belägen i öster från den förut beskrifna jordrymd, upptäckas flera stora Stenkummel, begränsade af en fyrkantig stensättning. Hwardera sidan af den tätt stensatta fyrkant, som, wid första anblicken lik grundwalen till en byggnad, omsluter det nordligaste af deßa kummel, utgör 27 alnar. Midti stenhopen inom denna fyrkant finnes en försänkning. De klapperstenar, som utgöra kumlet, synas i otaliga år bibehållit sitt läge oförändradt, emedan de äro tätt beklädde med lafwar och moßwärter. Nära wid detta kummel träffas en mindre, nedfallen ättehög med stenläggning.

I söder på en närbelägen höjd finnas twenne prydliga fyrkanter af stora stenar. En urholkning i den ena af mera än 1 alns djup, tyckes wittna att gräfning der blifwit företagen. Mellan hörnstenarne af denna fyrkant är en tätare stenläggning af smärre stenar.

På

På Sätesgården Ramsjöholms ägor finnes en fornlemning wid södra sidan af ett berg, hwars twärbranta wäggar synas warit danade till en ättestupa för wåra förfäder. Denna fornlemning utgör en ring af 9 stora stenar, bland hwilka 4 ännu äro upprättstående, men de öfrige omkullstörtade.

På Sätesgården Strömsholms ägor fanns år 1806, wid åkerjordens uppbrukande, en forntida Stridsyxa af sten. En annan sådan fanns följande året wid dikning i samma nejd.

I den till Swartarp gränsande Lekeryds Socken kan man framwisa wigtiga minnesmärken från Medeltiden. Wid rusthållet Munkebo, på en höjd som ännu i dag kallas Klosterbacken, upptäckas lemningar af ett Munkekloster. Man ser der en stor stensamling, i hwars midt twenne Lindar från samma rot uppwuxit. Denna stensamling, hwars diameter utgör 24 alnar, liknar återstoden af en rund byggnad. En aktningswärd Fornforskare har för mig berättat, att han funnit murbruk mellan de understa stenarne; hwarigenom han wunnit öfwertygelse om den föregifna Klosterbyggnadens werklighet. Utom denna stensamling finner man i hela nejden intet tecken till byggnad, murar eller hwalf. En sägen förmäler, att gräfning på denna höjd flere gånger blifwit börjad, men

att

att man hwarje gång måst afstå från detta arbetes fortsättning, sedan en förfärlig Orm framkommit ur jorden. — En qwinna, som wid 97 års ålder 1786 afled, har samma år för då warande Commimistern i Lekeryds Församling berättat, att wid den tid då på höjden wid Munkebo warit anlagdt ett Kloster för Munkar, åfwen i grannskapet af det näst-gränsande Hemmanet Östra Höreda, ett Nunnekloster funnits, hwars läge likwäl nu mera ej kan med noggrannhet bestämmas. I anledning af denna uppgift företogs på Östra Höredas ägor en gräfning, hwarwid flera underjordiska fynd, såsom knifwar, menniskoben, m. m. blefwo gjorde.

— R —

Om Historien, och deß förhållande till Religionen *).

Historien delar alla folkslags åldrar i twenne stiften, af hwilka det ena innefattar den fabel-

*) Utom några uteslutningar — hwaribland med största skäl uteslutandet af en till saken ej hörande Polemik mot en man som jag nu älskar och aktar — lemnas denna afhandling oförändrad så-

fabelaktiga, det andra den egenteligen historiska tiden. Att i denna sednare period af Häfdateknaren fordra historisk sanning, derom är man allmänt öfwerens: ehuru man ej är lika öfwerens om hwad man då menar med historisk sanning. Att den består i berättelsens enlighet med werkliga förloppet, är lätt sagdt. Men i hwar händelse är den obetydligaste

dan den i förra upplagan fanns. Deß titel lofwade der äfwen en undersökning om Historiens förhållande till Mythologi och Saga, som i en fortsättning skulle förekomma. Omständigheter hafwa hindrat denna fortsättning redan långt utöfwer den tid, inom hwilken den borde wäntas; och att den äfwen nu uteblifwer, dertill förmås Författaren af samma skäl, som förmå honom att lemna afhandlingen oförändrad. Ty egenteligen bör ett arbete endast fortsättas eller ändras i samma anda, i hwilken det skrefs, om ej ett alltför olikartadt helt skall uppstå. Författarens tankar äro i flera mål ej mera de samma eller äga åtminstone mera utbildning. Han skulle nu skrifwa i detta ämne annorlunda och möjligen bättre. Men heldre än att inympa sin närwarande, mera utwecklade öfwertygelse på sin dåwarande, låter han hellre den senare tala för sig sielf. Har den någon gång kunnat det, så må den än widare göra det. Allt gäller dock blott hwad det kan gälla: och sena ändringar på fordna arbeten hafwa hos Författare merendels förekommit mig, som mißlyckade bemödanden att låta dem gälla för mer än de kunna gälla.

G — r.

gaste omständighet lika werkelig som den wigtigaste. Hörer då allt till den historiska sanningen, det minsta som det större? Hörer endast det wigtiga dit? — I detta sednare fall fordras tydeligen, att jag med affeende på något ändamål skall bestämma hwad som har mera wigt, hwad som har mindre. Det fordras att jag derföre skall äga en regel, och det kan ej wara likgiltigt huru jag wäljer den. Om således, allt efter olika wal af denna regel, en mängd olika åsigter af händelserna och derigenom en olika historisk sanning inom sjelfwa Historiens område måste finnas, så må man ej undra att skiljaktigheten i tankar ännu skarpare yttrar sig, då fråga är om Mythologiens och Sagans dunklare regioner. Man finner häfdatecknare som här taga all berättelse efter bokstafwen. Man saknar ej dem, som genom åtskilliga förklaringar sökt att från den bokstafliga framtränga till ande-meningen: Man möter i sednare tider flera, som helt och hållet wilja ur Historien utplåna denne dess dunklare början, — liksom ej morgonrådnan också skulle höra till dagen — och hwilka, då de förklarat all Myth och all Saga för ren digt, med det samma trott sig ådagalägga att de för Historien äro af intet wärde. Hwad, om de också wore digt! Är då all digt utan sanning? — Detta leder oß till undersökning af den

frågan

frågan, hwad som menas med sanning i detta affeende, eller hwad Historisk wißhet wore, som åter ej låter kunna upplösas utan att man bestämmer hwad och af huru många slag wißhet då i allmänhet är. — Då man frågar hwad wißhet är, så är tydligt att man strart frågar efter en omedelbar, ursprungelig wißhet. Ty en medelbar wißhet äger det, som blott är wißt för någon ting annats skull. Men hwarföre är detta andra då wißt? På det sättet uppskjutes swaret beständigt och frågan äger all sin första swårighet. Men wißhet är ju detsamma som reell kunskap? Ty det wißa, det sanna, sättes allmänneligen i föreställningarnas öfwerensstämmelse med werkligheten. Omedelbar wißhet är således en kunskap som i och för sig sielf är reell. Men nu är det ju omöjligt för tankan att gå utom sig sielf och jemnföra sin föreställning med en werklighet, som sielf ej wore någon föreställning? Ty objectet hwarmed jag skulle jemnföra tankan är ju sielf också en föreställning? Jag tycks således aldrig kunna komma åt den yttersta grunden till kunskapens realitet, all wißhet blir blott medelbar och will jag här afbugga undersökningen i stället för att sluta den, så blir det resultatet oundwikeligt, att wißheten sielf sluteligen ej grundas på någon wißhet; och annat säger ej heller deras mening som påstå att all mensklig we-

 tenskap

tenskap grundas blott på en slags allmän känsla eller tro: en mening, som ej är afundswärd; ty sielfwa den sanning, den försäktar, är ej annat än orimligheten sielf. — Om således omedelbar wißhet är en kunskap, som är i och för sig sielf reell, så är den en tanka som sielf ej är skild från werklighet, eller en werklighet som sielf ej är annat än tanka, det will säga, omedelbar wißhet finnes blott der föreställning och object ej kunna skiljas åt, utan äro absolut detsamma.

Blott i denna region wistas den werkliga wetenskapen, och den går ej ett steg derutom. Wi wilje taga Geometrien till exempel. Man har framför andra tillagt henne wetenskapligt wärde, och ej nog kunnat upphöja deß ofwikeliga wißhet. Men hwaraf kommer den då? Ej af annat än deß objecters absoluta enhet med föreställningarna om dem. Ty en triangel är i sin werklighet alldeles ej något annat än min föreställning derom. Wore den annat, huru skulle någon af deß egenskaper, som jag bewisar om den enskilda triangeln, likwäl owilkorligt gälla för alla möjliga trianglar? — Bewis nog, att den werkliga triangeln, hwarom jag bewisar, ej är den som står ritad på taflan; denna är blott ett utkast, som hjelper min uppmärksamhet. Men af wåra betraktelser öfwer wißhet i allmänhet följer, att den i alla öfriga werkliga

we-

wetenskaper wäl till sitt object, men alldeles icke till sin natur, kan wara skild från den Geometriska. Philosophien, den högsta af alla wetenskaper, har ingen annan slags wißhet, och om man fordrar att jag för henne må uppwisa en sådan föreställning, som sielf ej är annat än sitt object, så är det för en hwar som det minsta sysselsatt sig med Philosophi bekant, att uttrycket af sielfmedwetandet: jag, är en sådan. I detta begrepp ligger ju att jag, som wet, är alldeles det samma med det jag, hwarom jag har medwetande. Ett jag är ej annat än medwetandet af sig sielf. Här äro således object och föreställning ett. Här är ett uttryck på en gång af en ursprunglig dubbelhet och enhet, som sielfwa blott äro ett och det samma. Denna ursprungliga enhet kan ej wara någon annan än den, hwarifrån föreställning och object, såsom skilda åt, först liksom lösa sig; och det är den som sedan ensamt gör öfwergången emellan dem möjlig, eller att jag i ett omdöme kan referera predicatet till subjectet. Kunskapen om denna enhet kan således ej heller bestå i ett sådant refererande. Just emedan den förmedlar all kunskap, kan kunskapen om den sielf ej wara en genom begrepp förmedlad kännedom. I sielfwa werket måste wäl ock identiteten af realitet och tanka, af föreställning och object

wara

wara det omedelbaraste af allt wetande; denna enhet måste således omedelbart ses eller wara en åskådning. Denna åskådning måste ligga allt medwetande till grund, fast det ej sielf wet af den; ty för den wanliga reflexion finnes blott medelbar kunskap. Denna åskådning kan således blott framträda såsom sådan för en högre reflexion, hwars föremål hwarken objecterna eller föreställningarna kunna wara, utan medwetandet såsom omfattande begge eller sielfmedwetandet i sin totalitet; och denna högre reflexion är den philosophiska. Utan denna åskådning är Philosophien lika så tom, som Geometrien skulle wara utan åskådningen af det rena rummet. — Derföre är det äfwen en wanlig förebråelse af det wanliga förståndet emot Philosophien, att den blott leker med ord och tomma begrepp. Likwäl will detta förstånd att hon skall framställa det werkligt wissa i begrepp, eller grunda sig på en omedelbart wiß sats, hwilket är omöjligt; ty hwar och en sats innehåller så litet någon omedelbar wißhet, att den twärtom alltid förutsätter den; och genom blott råsonnement kan man lika så litet föra ett philosophiskt, som ett geometriskt bewis. Intetdera är möjligt utan en construction för åskådningen. Men Philosophen kan ej nödga sin åskådning på någon, liksom Geometern medelst den uppritade figuren nödgar åskådaren

ren att i tankan construera honom; och man skall utan twifwel medgifwa, att denna förmåga, som fattar tankan i deß innersta rot och Censam ser tingen qwälla ur deras för förståndet ewigt dunkla grund, att denna förmåga, säger jag, som ej kan wara annat än tankan sielf i den klaraste sielfständighet och frihet, och således egenteligen grunden till all annan förmåga, ej kan till denna förträffslighet wara en allmän lott. Man har ej medgifwit någonting annat då man allmänt medgifwer att Snillet står i ett slags förtroligare förhållande till naturen, och förmår att se tingens wäsende, då wi andra med wår wisdom ändå ej kunne komma längre än till ytan.

Wi wilje lemna detta; men af det förr anförda följer, att Philosophi, och dermed all wetenskap i ren bemärkelse, blott har att göra med omedelbar wißhet. Betraktad såsom endast inre kan man säga, att wetenskapen sielf är blott en enda lefwande tanka omedelbart wiß, för sig sielf klar och fullkomligt sielfständig. För att blifwa yttre och meddelas, måste den åter bryta sig i en mångfaldighet och i af hwarann beroende delar. Huru kan hon då behålla sin enhet, sielfständighet och omedelbara wißhet? På det sätt att det mångfaldiga är sielft ett organiskt helt, att hennes enhet yttrar sig som totalitet, hennes

nes sielfständighet och omedelbara wißhet i ett System. Men ett system (och det kan i högsta bemärkelse blott finnas ett, hwilket är Philosophiens), är ett i sig sielf fullkomligt slutet helt, det kan ej bekräftas af någon ting utom det, det äger sin bekräftelse, sin wißhet i sig sielf och är ej annat än en enda till full werklighet uppenbarad sielfständig tanka. I Systemet är hwarje del organisk, likså myc- ket wiß för sin egen, som för alla öfriga delars skull; och construction och demonstration, eller den wetenskapliga konsten, är i hwarje uppgift ej annat än framställandet af de inskränkningar, under hwilka denna omedelbara wißhet sluteligen framträder eller hwarigenom åskådningen blir bestämdt just denna *).

Sedan wi bestämt den wetenskapliga wißheten, återstår att efterse hwad för en wißhet, som finns inom det allmänna förståndet.

Att

*) Jag behöfwer knappast anföra det Werk (Om Philosophiska Constructionen), hwari denna wetenskapens idee är utförd med största klarhet, då detta arbete, ett af tidehwarfwets märkwärdigaste, ännu i wår Litteratur är det enda i sitt slag och länge blir det. Med tacksamhet erkänner Författaren af deßa blad, att han, genom sitt wistande wid det Universitet, som äger den högst förträffliga Lärare, om hwilken här är fråga, egentligen har att tacka honom för hela sin wetenskapliga bildning.

Att den wetenskapliga wißheten ej ligger inom deß fält är klart af det föregående; men likså klart är äfwen att, om der någon slags wißhet finnes, äfwen den omedelbara wißheten måste der på något sätt förekomma. Men omedelbar wißhet innebär nödwändighet. Då denna nödwändighet inom allmänna förståndet kan förekomma såsom insedd, så måste den finna der såsom känd. Men en nödwändighet för känslan är hwad man kallar Tro. Ty hwad jag ej kan undgå att tro är hwad som, enligt min känslas intyg, jag måste antaga såsom ägande nödwändig giltighet för mig; ehuru jag ej kan inse deß allmänna giltighet. Denna wißhet är således ej en omedelbar wißhet i och för sig sjelf, utan endast för mig. Men omedelbar wißhet sade wi också wara detsamma som en i och för sig sjelf reell kunskap. Finns den blott för allmänna förståndet såsom Tro, så finns för det all realitet blott såsom nödwändig för känslan. All werklighet, deß egen ej undantagen, hwilar hos sunda förnuftet på en outplånlig tro: all deß kunskap, allt deß räsonnement stöder sig ytterst på en sådan. Will det åter göra sig sjelf till wetenskap, utan att höja sig till wetenskapens region, och inom sig sjelf finna någon annan slags ofwikelig wißhet, så har det blott twå wal med intetdera af hwilka det blir belåtet. Då det ej wet af den ur-

sprungliga

sprungliga enheten, der ingen skilnad mellan object och föreställning äger rum, så kan det blott söka sin wetenskapliga wißhet ettdera i föreställningen och deß natur, eller omedelbart i sjelfwa objecterna. Det förra försöket ger det blott den Logiska wißheten eller insigt i föreställningsförmågans formella beskaffenhet; men denna wißhet är helt och hållet ofruktbar och tom. Den satsen, t. ex., att hwar werkan måste äga sin orsak, ger mig ingen kunskap; kunskap uppkommer först genom deß rigtiga anwändning, hwarföre regeln åter ej kan ligga i satsen. Denna kunskap blir således utan innehåll. Om, afskräckt häraf, det allmänna förståndet will söka grunda sig, såsom wetenskap, på sjelfwa kunskapens innehåll eller på de sinnliga objecterna, så har det wäl på denna sida den sinnliga wißheten; men denna är likså litet någon sann och omedelbar wißhet. Den logiska wißheten har åtminstone en formell nödwändighet, men den sinnliga wißheten, betraktad för sig sjelf, har i sig alldeles ingen nödwändighet, utan är rent af tillfällig. Att t. ex. objecter i allmänhet måste finnas, om föreställningar skola finnas, är en Logisk sats som har sin nödwändighet. Men att just detta object, som nu faller under mitt öga eller något af mina sinnen, skall finnas, den satsen har alldeles ingen nödwändighet. Objectet kunde likaså

wäl

mål icke finnas och min föreställning kunde wara en inbillning. Derföre tror man i sielfwa werket ej på sitt öga, om man ej wet att alla andra ögon se det samma. Derföre tillkallar man wid ett owanligt phenomen alltid wittnen, innan man kan öfwertyga sig om deß werklighet; och det minsta grundade twifwelsmål att ej alla andra skulle erfara detsamma som en sielf, gör en färdig att förklara intrycket för en willa. De sinnliga objecterna äga derföre ej i och för sig sielfwa någon wißhet, minst en omedelbar; ty wißheten om dem beror helt och hållet på wittnesbörd och intygande, antingen inhämtadt eller förutsatt, samt är således till sin natur den enda wißhet, som endast kan wara medelbar; och wore en Idealism mycket wärd, som blott nekade de sinnliga tingens werklighet såsom sådana, så kunde den redan abstraheras af blotta iakttagelsen af den sinnliga wißhetens natur.

Wi hafwe nu, såsom jag hoppas, fullständigt uppgifwit de olika sätt, på hwilka wißheten kan yttra sig i medwetandet. Det är således öfrigt att underföka till hwilken af dem den Historiska wißheten hörer. — Den kan ej wara det samma som den wetenskapliga wißheten. Wetenskapen kan framställa Historiens idee, wisa deß nödwändighet och derutur härleda Historiens lagar. Men deß

innea

innehåll kan den ej bestämma. Ett phenomen har sin theori, då jag med säkerhet kan förutsäga dess utgång. Men menniskan har just derföre en Historia; emedan ingen Theorie på förhand kan säga, huru hon kommer att bära sig åt. Att den blott Logiska wißheten ej heller kan wara Historiens, är tydligt. Den kan blott säga mig att i Historien ingen ting kan förekomma stridande mot förståndets lagar. Den wißhet som, lik den sinnliga, endast grundar sig på wittnesbörd, tycks deremot wid första påseende aldeles inträffa med den Historiska, så wida Historien blott är en på wittnesbörd grundad berättelse. Historisk sanning skulle då wara hwad som af sammanstämmande wittnens intyg bekräftas, af intet trowärdigt wittne emotsäges, ej heller i sig sjelf innehåller någon orimlighet: och detta är wißerligen ocksä all den wißhet, som kan tillkomma ett factum, såsom enskildt betraktadt, eller som i allmänhet kan finnas i Historien, om man anser den blott som en massa af lösa facta. — Men hwad angå alla dessa facta mig? Hwarföre behöfwer jag tro på dem? Hwad nödwändighet äga de för mig? Jag kan ju lemna dem derhän, och hela den berömda Historiska wißheten, som gjort så många samlare och annalister beswär, sluteligen slå så ut, att det är en wißhet, som ej lönar mödan att wara wiß på? Skall

således Historien äga något wärde, så måste det för mitt medwetande wara nödwändigt, att en Historia finnes. Men all nödwändighet är, som wi sett, för det ophilosophiska medwetandet, ytterst Tro, och blott i denna finns för sunda förnuftet all realitet. Denna tro, såsom innefattande nödwändighet, är således skild från den, som blott går på det rent af tillfälliga och sinnliga i tingen, och derföre sielf är endast mening. Meningen kan blott blifwa Tro genom ett tillkommet interesse. Hwad är det då för ett interesse, som i Historien gör meningen till Tro?

Man kan i swaret taga begreppet interesse i sin allmännaste bemärkelse: allt interesse är ett interesse för realitet. Men realitet finns egenteligen blott för en handlande och såsom föremål för handling. Det interesse, som för mig gör en realitet nödwändig, är egenteligen interesset för min frihet, min werksamhet. Jag kan ej handla utan att tro på en af mig oberoende werklighet, på en werld för min werksamhet. Blott den dugtiga, kraftfulla menniskan har en lefwande tro på en absolut realitet, och ju mer energisk en caracter är, ju outplånligare är denna tro. Deremot är antalet af de menniskor större än man tror, som i wisheten om sin egen existents aldrig kommit längre än till mening, och som äro nöjda dermed, emedan

han de ej kunna föreställa sig någon högre wißhet. För dem är det tillfälliga, föränderliga och sinliga i tingen det absolut reella. Derföre förhålla de sig äfwen helt och hållet paßift emot dem och taga blott tillfället i akt att njuta, hwar något är att förtära. Deremot har för den kraftfulla caracteren detta tillfälliga och rent sinliga i tingen så litet någon wäsendtelig realitet, att den twärtom i hwarje sin handling på det stärkaste förklarar sig emot en sådan tanka och oupphörligt förändrar och bildar detta tillfälliga i sin werld efter förnuftiga afsigter, det will säga, förstör tillfälligheten i tingen.

Men för att blifwa medwetande af frihet — och friheten är ej annat än sitt eget medwetande, en frihet, som ej wet af sig sjelf, finnes ocksä ej — fordras ej blott att man skiljer sig sjelf ifrån tingen. — Det ligger någon ting mer i denna skilnad än wi hittills uttryckt, och som, först gör den möjlig. För medwetandet fordrades att det antog en af sig oberoende werklighet: det will, åter säga detsamma som en werklighet, hwilken är sin egen orsak. Att förutsätta en sådan, är nu det samma som att förutsätta Frihet, i hwars begrepp just ligger att den är sin egen orsak. Således för att bli medwetande af min egen, är nödwändigt att jag förutsätter en frihet utom mig eller andras frihet. Jag kan

kan ej tänka mig sielf, utan såsom hörande till ett slägte af fria warelser. Att menniskans medwetande af sig sielf såsom fri, och med det samma af werlden, beror häraf, det känner det sunda Förnuftet rätt wäl igen i erfarenheten. I den, t. ex., att en menniska, som uppwäxt utan allt umgänge med eller kunskap om sina likar, i ingen ting skiljer sig från djuret, liksom deruti att man i sielfwa werket endast får medwetande af sin egen caracter genom striden med andras. — Med det första waknade medwetande af mig sielf är således ideen gifwen om mitt slägte såsom någon ting bestående, som före mig har warit, och som efter mig blifwer. I denna ursprungliga idee bär menniskan inom sig sitt egentliga slägt-kännetecken. Men hwad som utmärker mig såsom menniska är wilja. Ideen om mitt Slägte, som i medwetandet är nödwändig på det jag skall kunna tänka min egen personlighet, måste för mig äfwen uppenbara sig i en wilja: och denna wilja kan ej wara något annat än hwad alla skulle wilja, den wilja, som är sielfwa slägtets grundcaracter; eller förnuftigheten sielf. Denna wilja, af hwilken hwar och en har medwetande, är det slägt-kännetecken hwarom wi talte, och den är all wiljas rot. Men den kan ej wara den enskilda wiljans wilkor, såsom dess grund, ty all wilja är sin egen

orsak,

orsak, och bestämmer sig sielf. Wi inse att den är ett wilkor för den enskilda wiljan; men den kan ej wara deß wilkor så, att den upphäfwer den, den måste ju wara deß wilkor såsom wilja? Detta förhållande uttryckes fullkomligt i den moraliska lagens fordran, att den enskilda wiljan med henne bör öfwerensstämma. Och denna sistas wilkorlighet består blott deruti, att jag ej kan wilja, utan att den allmänna, oegennyttiga rent förnuftiga wiljan, sielfwa slägtets grundwilja, för mig framställer sig i en sådan fordran. För denna allmänna wilja finnes ej någon enskild bewekelsegrund, och den kan ej hafwa sitt ändamål utom sig: den kan ej wilja annat än sig sjelf, och deß ändamål kan ej wara annat än att göra sig sjelf werklig, att ge friheten realitet. Men friheten realiserar sig i samhället, som ej är annat än frihetens uttryck i werkligheten. Med sitt första uppwaknande till medwetande måste menniskan således strax befinna sig i ett slags samhälle, och allt hennes bemödande går med eller mot deß wilja derpå ut att fullkomligen utbilda samhället; ty äfwen wåldet, som gör Lagar nödwändige, bidrar blott att knyta samhällsbandet fastare. Samhället är en organisation af wiljor, hwars princip den omtalta allmänna eller grund-wiljan är *). Det är

*) Denna organisation är i högsta graden en orga-

är ej en död form, utan ett lefwande wäsende, som rätt så wäl har sin kropp och sin själ som individuen. Den som inser hwad ståndsskillnad betyder, förstår hwad detta sista will säga. — Lagar uttrycka blott de yttre nödwändiga wilkoren för en sådan organisation. Emot hwar och en som störer deßa wilkor, yttra de sig på stunden med oblidkelig nödwändighet såsom twång. Men twång finnes blott för yttre handlingen, ej för miljan. För den sednare kan sjelfwa twånget blott yttra sig som en fordran, att den skall annorlunda bestämma sig sjelf. All strafflag är i afseende på miljan blott en sådan fordran, hwarigenom den påminnes, att, då den upphäfwer samhällswilkoren, den handlar i sjelfwa werket emot sig sjelf. Deremot är ett folk sedligt i samma mån, som deß lagar öfwergått till seder, det will säga ej mera äro blott yttre twång, utan en inre nödwändighet.

Man inser således på hwad sätt ideen om et slägte af fria warelser och om en samhällsordning, som af slägtet skall realiseras, äro nödwändiga för hwar och en enskilds medwetande af frihet, eller deß personlighet. Men det fullkomliga samhället, som egenteligen är en

nisation af samhällen; och statskonstens nödwändiga uppgift är att alla samhällen skola inbördes förhålla sig till hwarandra såsom medlemmar af ett samhälle.

en oändlig uppgift, kan ej på en gång, utan blott efter hand realiseras. Dertill fordras då, att hwarje generations arbete tar wid det den föregående slutat, att deras samfällta bemödanden gripa in i hwarandra. För att werka är ej nog att känna det gemensamma ändamålet; jag måste äfwen weta hwad före mig är gjordt, känna medlen, med ett ord, wara hemmastadd i min werld. Detta sker genom uppfostran, som hwarje generation emottager af den föregående. Men till uppfostran fordras twåggehanda: Tradition eller öfwerlemnande af begrepp, och sedan: att man med frihet tillegnar sig denna tradition, hwarförutan den wore helt och hållet död. Den har lif och werklighet, det will säga, öfwergår till hwad man kallar **odling** i mån af den sjelfständiga kraft, med hwilken den tillegnas. Traditionen är död, mechanisk, och finns egenteligen ej för den, hwars hela wäsende sjelft blott är Tradition. Den finnes såsom lefwande endast för den, hos hwilken friheten ej blott är möjlighet och anlag, utan är werkelig energi i en caracter, det will säga: blott för den, som sjelf ej endast är ett alster af sitt tidehwarf, utan en wäsendtelig, lefwande länk i odlingens kedja. Men denna tradition, som ingår, mer och mindre fullständigt, i hwar enda menniskas uppfostran, är **Historia**, i sin allmännaste bemärkelse,

ej

ej såsom en serskild wetenskap eller konst, utan sådan den måste finnas för hwart och ett medwetande. Här får således wår fråga: Hwad är det för ett interesse, som gör Historisk sanning till mer än likgiltig mening? — en högre betydelse och låter beswara sig.

Detta interesse är interesset för Frihet; och då frihet som werkelig energi endast kan finnas hos den, som erkänner andras frihet, och som höjer sig till sjelfwa ideen om frihet, såsom den lefwande principen i alla menskligheterns hemödanden, så är detta interesse ej ett enskildt, utan är interesset för frihetens sak i hela werlden. Det är så sannt som det sannaste: Blott patrioten, som för samhällsordningen will lefwa och dö, tror på en fäderneslandets Historia, har ett Fädernesland, ej blott för ögonblicket, utan i forntid och framtid. Blott för den, som sjelf werksamt griper in i sitt tidehwarfs bildning och skickelse finnes en Werlds-Historia; och Carl den Tolfte, om han ock aldrig läst mer än Curtius, förstod Werlds-Historien bättre än många Professorer tillsammanstagna, som blott der se en hop facta, om hwilka, då de betraktas utan inre sammanhang, ingen förnuftig wißhet kan finnas, och derföre som sådana samt och synnerligen äro högst likgiltiga. Wi hafwa sagt, att Historien war nödwändig för att göra sig hemmastadd i sin werld.

Man behöfwer känna sin tid för att i den kunna werka: men den förklaras blott genom kännedomen af de förflutna tider. Wi hafwe tillika wisat att denna förklaring blott kan wara nödwändig och äga betydelse för den, som är i sann mening werksam. Hwarje bestämd werkningskrets fordrar åter Historiska kunskaper af ett eget slag. Utan twifwel fordras då Historisk insigt i högsta och allmännaste bemärkelse hos den, hwars werksamhet omedelbarast går ut på befrämjandet af hela samhällets mål, det will säga hos Regenten och Statsmannen: och då detta samma mål nu framför allt måste wara lifligt och klart för Häfdatecknaren, som beskrifwer de framsteg menniskorna gjort dertill, så har detta lika förhållande ej utan allt skäl hos några föranledt den mening, att blott den, som sjelf på ett kraftigt sätt deltagit i styrelsen, blott den werkliga Statsmannen kunde rätt skrifwa en Historia. Men egenteligen är denna mening blott ett origtigt uttryck af den sanningen: att ett tidehwarfs häfdatecknare nödwändigt till egenskaper och caracter måste wara en af dess utmärktaste personer. Egen rik erfarenhet är säkert en nödwändig förtjenst hos Historieskrifwaren; men den gör honom ej, och kan dessutom förwärfwas på mer än ett sätt. En Statsman tillhör wisserligen, såsom sådan, det högsta ståndet i Staten, hwilket af

alla

alla fordrar den widsträcktaste öfwersigt, så af det närwarande som af det förflutna; men hörer han ej derjemte till en clasß, som är öfwer allt stånd och som omöjligt låter inskränka sig inom någon af statens rangskilnader, så blir hans åsigt af menskliga sakerna ändå för inskränkt.

Det gifwes egenteligen blott twå stånd i samhället: det ena utgöres af den bildade, det andra af den arbetande classen. Af den senare fordrar man ett kraftfullt sundt förnuft och kunskaper, som ur deß egen erfarenhet äro utwecklade; af den förra nödwändigt äfwen wetenskaplig odling. Den senare betalar samhället sin skuld genom sitt arbete, den förra genom wishet, tapperhet, med ett ord: genom personligt wärde. Den, på hwars personliga wärde Staten räknar, hörer i den enda sanna mening till det ädla ståndet eller är Adelsman. Att befästa detta stånd, derigenom att det gjordes ärfteligt, är wisserligen ingen så orimlig idee, som nyare tiders ropare påstått. Hwad man ärfwer är egenteligen sin uppfostran, och på den beror all bildning. Orättwis kan man ej kalla denna inrättning, så länge ej ståndsskilnaden är oöfwerstigelig. En öm owärdighet öfwerbewist ädling förlorar sitt adelskap: och hwad de otrålse, owanliga naturgåfworna i det lägre ståndet beträffa, så undanbedja de sig helt så-

kert

kert medelmåttans medlidande. Ingen fara: om ingen adlar dem, så adla de nog sig sjelfwa. — Också bibehöll sig den ärfteliga adeln wäl, så länge den med alfwar bemödade sig om att öfwerträffa sina medborgare i sann bildning. Den förlorade sig derigenom, att ett uppkommet medelstånd deruti gick om den, att en ny adel uppkom, utan namnet deraf, hwarföre också den gamla ej har qwar mer än namnet. Men det sanna medelståndet i staten är det stånd, som, under det menniskorna beständigt äro utsatta för att förhärda sig i statens konstiga former, ej upphör att föra dem deras mensklighet till sinnes, deras naturliga likhet, och deras förhållande till Gud. Detta stånd är det Presterliga, hwilkets absoluta nödwändighet för staten, blott som Stat betraktad, häraf kan inses. Det är i sjelfwa werket det stånd, som tempererar de öfriga, och utom hwilket de skulle nödwändigt snart befinna sig i krigstillstånd med hwarandra, och derigenom upplösa samhället *). Det förtjenar så mycket mer namn af ett medelstånd, som den allmänna underwisningen måste ligga i dess händer: i detta afseende kallas det äfwen, med rätta, det lärda ståndet, och bör förtjena namnet.

Men

*) Det war derföre en ganska riktig instinkt, som ingaf de nyare Franska Revolutionisterna den tanken att afskaffa presterna.

Men ännu äro ett slags menniskor öfriga, på hwilka samhället måste räkna för sitt bestånd, utan att kunna försäkra sig om dem genom någon inrättning, hwilka det ej kan fordra som sin tillhörighet, emedan de komma genom naturens gunst, utan måste wänta som en belöning; Ty i ett wäl inrättadt samhälle pläga de insinna sig sjelfmant. För att strax säga ut det: denna klaß af menniskor är Snillen. Hwad de egenteligaste Snillen beträffar, dem, hwilka man allmänt medger blott finnas genom naturens lyckligaste, sällsyntaste gunst, nemligen Hjeltar och Skalder, torde man ej så lätt inse huru samhället behöfwer räkna på dem för sitt bestånd, hwilket kommer deraf, att deras werkningar ligga i en högre krets än det enskilda samhällets. I det anser man gemenligen Skalden för ett onyttigt och Hjelten för ett alltför dyrbart öfwerflöd; och har ej deri så orätt. Den ägta Skalden kan ej annat än sjunga, och låter swårligen anwända sig till någon nytta. Är åter Hjelten af rätta slaget, så tillhör han ej sitt land, utan Werlds-historien: och för den oemotståndeliga drift, hwarmed Försynen kallade honom att utföra ett werk i deß plan, kan ofta hans folk med eller efter honom falla ett offer. Ofta lemnar han efter sig en werld i ruiner, sedan han der utsått frön till en skapelse, som

först

först efterwerlden skådar, och wandrar så glad med Skalden (ty de weta rätt wäl hwari deras slägtskap ligger) in i Ärans tempel. — Likwäl måtte man medgifwa, att på samma sätt som den enskilde, hwilken ej känner sitt förhållande till samhället och ej äger några begrepp utöfwer egennyttans krets, som således hwarken kan älska eller uppoffra sig för ett fäderneslamd, är egenteligen den enda, absolut råa och owärdiga menniskan; på samma sätt är ett samhälle, som ej känner sitt förhållande till ett högre helt och i hwars sköt ej de ideer, som ensamma sammanbinda alla enskilda ändamål med menskligheterns eget och det högsta, fostras och bildas, det egenteligen råa samhället, äger ej någon inre sjelfständighetsprincip (ty sjelfständighet finns blott för allt enskildt i sammanhang med det hela), utan är nödwändigt ett ondt i menskliga odlingens gång, hwarföre äfwen en sådan menniskohop förr eller senare måste förtryckas och underkufwas af ett ädlare folk.

Detta högre hela, under hwilket allt enskildt samhälle hörer, är egenteligen det osynliga ewiga samhället, som aldrig på jorden såsom enskild stat kan finnas, och medlemmar deruti äro blott de menniskor af alla nationer, som, helt och hållet upphöjda öfwer alla enskilda affigter, blott werka och lefwa för ideer, för menskligheterns högsta mål, och såle-

således i sann mening äro werldsborgare *). Blir denna kosmopolitiska princip lefwande hos en hel nation, så yttrar den sig som enthusiasm för en idee; och en sådan nation blir då otwifwelaktigt werldsbeherrskande, ehuru den derigenom förr eller senare säkert bereder sin undergång såsom nation, just emedan den gjort anspråk på det högsta, som ej låter hålla sig och bruka sig som medel för någon enskild afsigt. Det är förmågan att wäcka en sådan enthusiasm, som gör Hjelten så oemotståndligt mägtig. Men man inser att det för hwarje stat måste wara af högsta wigt att hos sig bibehålla denna werldsborgerliga princip wid lif. Denna princip föreställes äfwen serskildt af ett stånd; men som ej är ett stånd inom staten, utan ett stånd, hwarigenom

*) Man måste skilja denna kosmopolitism från den moderna, så kallade philantropiska och sentimentala. Den sanna kosmopoliten är medborgare: men han är mer än det — den falska kallar sig kosmopolit, emedan han ej en gång duger till medborgare. Men det finns en annan sann, men lägre kosmopolitism, hwilken ej, såsom hos det ädlare ståndet, endast ligger i caracter och tänkesätt, utan följer af ett wisst yrke: och detta kosmopolitiska yrke är Handeln. Köpmannen är det lägre ståndets kosmopolit. Men all kosmopolitism leder till likhet: man ser deraf, hwarföre i nyare tider blott handelsstater warit Republiker; men Republiker som, jemförda med de Gamla, äro af en lägre ordning.

nom det enskilda samhället sammanhänger med menskligthetens stora hela, som således är ett medelstånd emellan samhällen. Hwad som utgör ett sådant är: Snillet i Wetenskap och Konst; och sjelfwa detta stånd är det egenteligen lärda ståndet.

Wi hafwe sagt, att den sanna styrande, förnuftiga kraften i samhället ligger hos ett bildadt stånd, som wi äfwen kallat ädelt. Men hwarigenom skall nu detta stånd sjelf bildas? Det skall handla ej blott efter förnuftig instinct, tro och känsla, utan med insigt, efter grundsatser, hemtade ur kännedomen af sjelfwa samhällets natur. Men hwilken skall nu lifwa och framställa sjelfwa dessa ideer, som äro den ledande kraften i all odling? Endast den, som står på höjden af odling, som ej blott har en nationell utan rent mensklig bildning, som bemägtigat sig de ideer, som ej äro ett serskildt samhälles utan menskligthetens gemensamma egendom; det will säga: snillet, som i wetenskapen upphöjer sig öfwer allt enskildt till den ewiga sanningen — eller, i trängre bemärkelse, Philosophen, som är den sanna werldsborgaren. Han är en af de sällsynta menniskor, som naturen kallat att med osynligt men oemotståndligt wälde herrska på odlingens bana, hwilken blott är en utweckling af ledande begrepp. Han lefwer helt och hållet i det osynliga samhälle, hwarom

wi

wi talat. Han tillhör den enda möjliga, fullkomligt fria Republik, der endast förtjenst en-ger öfwerlägsenhet, och der hwar medborgare är lika mycket regent som undersåte. Men han företräder likwäl i denna republik regentens plats: Och den som ej inser, att detta är sakens natur, måste wäl öfwertygas derom genom den erfarenheten, att en hwälfning i philosophien ofelbart hwälfwer om alla wetenskaper. En Philosophi bemägtigar sig, oaktadt allt motstånd, otwifwelagtigt den högre underwisningen, tränger derifrån till den lägre och slutar med att skapa en till tänkesätt, till odling ny generation. Derföre är också en Hög-schola den kraftigaste anstalt staten kan taga för att följa med odlingens gång och hos sig bibehålla den werldsborgerliga principen. Wi hafwe insett att denna princips död i samhället ofelbart leder förr eller senare till ett folks underkufwande *). Derföre bör äfwen en nation wärda sina Universiteter som sitt öga. Med en sådan werkeligen religiös wördnad wärdades de äfwen af de Sweriges stora Konungar, hwilkas minnen ingen swensk man återkallar utan tårar; så agtades de af en

Swensk

*) Man må ej för det första lägga för mycken wigt på exempel ur Historien, som tyckas wederlägga denna lära. Den rätta regeln är den som också förklarar afwikelserna; och den framställda satsen i sitt rätta förstånd torde werkeligen förmå detta.

Swenskt Adel, som ibland sig kunde räkna sådana medlemmar, som en Axel Oxenstierna, en Pehr Brahe. Hwad skall man då säga om en Adel, i fall den funnes, hos hwilken intet drag wore så allmänt som förakt för lärdom? Hwad begrepp kan den göra sig om sin bestämmelse? Hwar är adeln hos dessa adelsmän? — Swaret blir hårdt; och jag will undwika att ge det. — Men wisserligen ligger närmaste orsaken till ett sådant lärdomens förakt hos Litteratörerna sjelfwa, eller rättare, det måste begynnas hos dem sjelfwa, som sker då de förlorat den rätta ideen om wetenskap. Häraf följer, att de, ej nöjde med wetenskaplig wärdighet, söka sig en främmande wigt eller sika efter att, såsom Litteratörer, wara ett stånd inom staten, och att förskaffa sig omedelbart politiskt inflytande, ämbeten och titlar. Ej under att man förnedrar dem, om de begynna med att förnedra sig sjelfwa! En sann Litteratör; (det will säga en Litteratör med snille; ty den, som saknar det, är blott en lastdragande träl i det litterära samfundet) är såsom sådan öfwer allt stånd. Det följer af hans förhållande till staten, hwilket wi bestämt. Han är af adel, ej genom monarkers, utan genom naturens nåd: ty snillet är det enda adelsbref, som naturen utdelar. Men just emedan han är af högre adel, än statens, just

eme-

emedan han är medborgare i ett högre samhälle, äger han, såsom Litteratör, ingen borgarerätt i samhället. Han kan i sjelfwa werket blott fordra att blifwa täld och äga rättighet att meddela sig. Han delar, i sin litterära egenskap, intet stånds politiska rättigheter, han är i sjelfwa werket utan alla sådana, och derigenom i den ägta, antika bemärkelsen slaf *); hwarom hans öden också alltför ofta påminna honom.

Efter denna betraktelse öfwer Ståndens natur kunne wi med säkerhet bestämma till hwilken klaß Historie-skrifwaren måste höra. Utan twifwel till den werldsborgerliga klassen, då ingen fordran i affeende på Häfdatecknaren är allmännare, än att han skall wara upphöjd öfwer allt enskildt intereße, äfwen öfwer sitt fäderneslands. I hwad förhållande han i denna klaß står till philosophen och skalden skall framdeles tydligt wisa sig: för det närwarande är det nog, att han hör dit. Förträffligt bestämmer Lucianus hans plats utöfwer alla stats-förhållanden. "Han är en främling i sina böcker", säger han **), "utan-fädernesland, sin egen lagstif-"tare

*) Slaf betydde i de gamla Republikerna ej den, som saknade menskliga rättigheter, utan den, som i intet affeende kunde deltaga i lagstiftning och styrelse, det will säga den, som war utan politisk rättighet.

**) Lucianus, de conscribenda Historia, §. 41.

"tare och utan Kung, ej betänkande hwad "som för den ena eller den andra skulle sy"nas sannt, utan sägande hwad werkeligen "skett." — Historie-skrifwaren skall således skilja sken ifrån sanning: Han skall blott berätta hwad som är werkeligen skett. Men en werklig werklighet, om jag så får uttrycka mig, äger blott det, som har en nödwändig werklighet. Det lösa, tillfälliga factum kan, utan att få en plats i ett förnufligt sammanhang, ej angå Historie-skrifwaren *). Att neka ett sådant sammanhang är att neka all Historia. Hwilket är då detta sammanhang, hwarigenom bestämmes huru wida ett factum hörer till Historien eller der har mer eller mindre wigt? — Samhället är ensamt Historiens fält, den är ej annat än berättelsen om Samhällets utweckling. Blott hwad som werksamt griper in i denna utweckling, hörer till Historien och har för henne en nödwändig werklighet; allt annat är för henne oskedt; ehuru det, för att åter nyttja Luciani ord, kunde synas sant för den ena

*) Om en sådan Historia, som blott wet af lösa facta och anecdoter, lika mycket sammanhängande som kornen i en sandhög, gäller Madame du Deffante's infall: Ce qui me dégoute de l'histoire, c'est de penser que ce qui se passe tous les jours sous nos yeux, sera l'histoire quelque jour.

ena eller andra, hwilka ej hafwa begrepp om annan werklighet än en absolut tillfällig. Denna frihetens utweckling i lag och sam-hälls-ordning måste Historie-skrifwaren, i dess högsta allmänhet, beständigt hafwa för ögonen, äfwen då han berättar ett enskildt samhälles öden. En enskild stats Historia är omöjlig utan afseende på den universella staten: och detta förhållande skall ej Historie-skrifwaren uttrycka i egna widlyftiga betraktelser, som hafwa ingen ting att göra in i Historien; han skall framställa det i sjelfwa händelserna. Men dertill fordras, att detta förhållande skulle wara werkligt, att den universella Staten skulle gifwas. Men nu är ju den blott en idee, som i mångas tanka will säga det samma som ett inbillningsfoster?

Den gifwes; och för den, som ej har ögon att se den, gifwes i sjelfwa werket också ingen enskildt stat; ty de bero af hwarandra, och den ena är hwarken mer eller mindre werkelig än den andra. I sitt lägsta uttryck wisar sig denna universella stat såsom grundad på menniskornas gemensamma behof af hwarandra, det will säga, i Handeln, hwars werldsborgerliga princip wi redan insett. Den yttrar sig negatift uti Krig. I den universella staten, finns ingen utöfware af en straffslag. Krig äro de nödwändiga fiendskaper, hwarigenom de enskilda elemen-

ter,

ter, som ej i allmänna ordningen med hwarann kunna bestå, förtära och uppfräta hwarandra. Man kallar krig gemenligen ett nödwändigt ondt: ur en högre synpunkt, är det den proceß, hwarigenom det onda i werlden förstör sig sjelf. Positift kunde man säga att den uniwersella staten yttrar sig, då en kosmopolitisk syftning bemägtigat sig ett helt folk och det derföre uppträder, såsom eröfrande och werldsbeherrskande. Men äfwen en sådan uniwersell syftning öfwergår snart till egennytta och blir tyranni. Ett rent uttryck af den uniwersella staten är blott det osynliga, fullkomliga samhälle, hwari endast de Snillen äro medborgare, som förestå odlingen; det will säga: den lärda republiken, i sin högsta och renaste bemärkelse. Derföre är äfwen Philosophiens Historia, hwilken ensam förklarar de begrepp, som i hwarje tidehwarf äro de ledande och herrskande, Universal-Historiens speciella uttryck.

Ur denna synpunkt får allt i Historien sammanhang såsom hörande till en enda utweckling af samhället i sitt hela betraktadt. Hwarje Historiskt moment har i detta sammanhang en nödwändig werklighet: det är nödwändigt såsom werkan af ett föregående moment och sjelf förklaring af ett efterföljande, och alla tillsammanstagna äro nödwändiga såsom förklarande orsaker till det närwarande

rande momentet eller det tidehwarf, som med Historie-skrifwaren sjelf är samtidigt. Är detta närwarande tidehwarf till sin beskaffenhet gifwet; så har hwartenda föregående Historiskt moment den strängaste nödwändighet, och en werkelig Historia är blott den, som i sin berättelse gör denna nödwändighet fullkomligt tydelig. Här tyckes således som Historien skulle hafwa wetenskaplig wißhet, hwilket wi i början af denna afhandling funno oß föranlåtna att neka. Ju längre wi intränge i Historiens wäsende, ju bestämdare kunne wi yttra oß öfwer naturen af deß wißhet. Den torde ännu wara skild ifrån wetenskapens. Wetenskapen har fullkomlig wißhet innom sitt område; den säger: det är så, emedan det är nödwändigt. Historien har ocksä sin nödwändighet och således wißhet: men den är likwäl ytterst wilkorlig och Hypathetisk. Går Historie-skrifwaren tillbaka från det närwarande tids-momentet, så äro wisserligen alla föregående historiska momenter nödwändiga såsom deß förklaring. Utgår han åter ifrån ett moment, som han antager för det första, så följa med ren nödwändighet alla öfriga deraf såsom werkningar. I begge fallen är här en ganska riktigt insedd nödwändighet. Men hwilketdera han antager såsom det yttersta momentet, så återstår alltid den frågan: Hwarföre är åter detta moment nödwändigt? Historiska

toriska wißhetens uttryck är således: det är nödwändigt, emedan det en gång så är. Men hwarföre är då detta första? — Här tyckes således Historiska wißheten med all sin nödwändighet, wisa sig såsom i grunden absolut tillfällig. Hela Historien wore således utan grund och nödwändighet. Samhället en lek utan ändamål: eller rättare, menskliga friheten funnes ej en gång som en lek. Ty sedan det första momentet är gifwet, har allt i Historien den strängaste nödwändighet. Likwäl är denna nödwändighet sjelf absolut tillfällig till sin grund, och således ett oting. Med ett ord: det är blott orimligheten sjelf, som återstår.

Här är den punkten, der den först uppgifna swårigheten i wår undersökning, nemligen, att förklara naturen af Historisk wißhet, wisar sig i sin högsta och skarpaste bestämdhet, och der den således skall förklaras, om en förklaring är möjlig. — Då wi strax i början funno det Historien ej kunde äga wetenskaplig wißhet, så slöto wi att deß wißhet måste wara grundad på Tro. Wi undersökte beskaffenheten af all tro, och funno, att det egenteligen war interesset för frihet, som gjorde Tron lefwande och skilde den ifrån blott mening: hwilket interesse åter fanns i samma mån, som friheten i caracteren fanns såsom werklig energi. Men om nu friheten

sjelf

skelf är en orimlighet, huru kan en Tro på den finnas? Det går ej an att sönderhugga swårigheten med det påståendet, att, just för det här ej widare någon insigt är möjlig, så måste man ej släppa Tron, hwilken man ändå ej kan umbära. Tron är blott möjlig under förutsättning af rimlighet, det will säga: den förutsätter nödwändigt att en insigt i dess föremål wore möjlig; den förutsätter att en Philosophi skulle kunna finnas. Om wi således, för att hjelpa oss ur wår swårighet, grunde den Historiska Tron åter på en högre Tro, så kunne wi blott göra det under den förutsättning, att Philosophien har den fullkomligaste wißhet om det, som är dennas föremål och derigenom kan inse grunden till en sådan tros nödwändighet i medwetandet.

Det är motsägelsen emellan Frihet och Nödwändighet, i hwilken wi stannat; och det är helt naturligt, att wi sluteligen i wår förklaring skulle komma till den. Hwar och en förklaring är en upplösning af motsatser, och man upplöser dem så länge, tills man kommer till en, som ej widare låter upplösa sig i något högre, gemensamt begrepp. En sådan motsats är då absolut, och det återstår ej annat än att antaga det sjelfwa motsatsen är wäsendtligen identitet.

En sådan motsats är den emellan Frihet och Nödwändighet, och alla de motsatser

hwilka wi i wår förklaring af Historiska wißheten uppställt och sökt lösa, såsom emellan Werklighet och Tanka, emellan Wetenskap och Tro, emellan Tro och Mening o. s. w., äro, så wäl som alla andra i medwetandet förekommande werkliga motsatser, blott mer eller mindre rena och fullständiga uttryck af denna ursprungliga motsats. Man kan inse denna deß natur deraf, att den omedelbart angriper all werklighet wid deß rot. Jag kan ej på en gång sätta Frihet och Nödwändighet; ty de upphäfwa hwarann. Sätter jag dem båda, så kan jag blott sätta en af dem såsom werklig; men med detsamma måste jag sätta den andra såsom icke werklig; ty de äro ju hwarandras absoluta motsats? Påstår man åter att bägge kunna wara werkliga, eller, som är detsamma, att motsatsen dem emellan ej är absolut, så att hwad jag jakar om den ena, jag nödwändigt måste neka om den andra; så förutsätter man en högre enhet, såsom grunden för dem bägge. Jag kan då blott begära att man uppwisar mig denna högre enhet, och förbinder mig tillika att wisa det denna förmenta högre enhet, sjelf innehåller den ursprungliga motsatsen och derigenom upphäfwer sig sjelf. Det återstår således blott att antaga en af dem, med den andras uteslutande. Antar jag Nödwändigheten med Frihetens uteslutande, så måste denna nödwändighet

dighet ettdera wara sin egen orsak; — då stannar jag åter wid friheten; — eller icke; då har den ingen orsak, eller, som är det samma, en absolut tillfällig orsak, och är med det samma ett oting. Antar jag åter Friheten, såsom det enda, så är den med uteslutande af all nödwändighet, ej annat än absolut tillfällighet; men tillfälligt är det, som både kan wara och icke wara. Härigenom upphäfwes åter all realitet. Det förra tänkesättet är hwad man kallar Fatalism, det sednare Indifferentism, bägge äro i grunden det samma och utgöra den enda werkliga Atheismen, eller sielfwa orimlighetens system.

Längre än till en sådan genomdrifwen orimlighet kommer ej den lägre reflexionen eller det wanliga medwetandet, om det will philosophera, och bewisar just derigenom att Philosophien ej ligger inom dess fält. Äfwen wi, i denna undersökning, hafwe hittills ej lemnat detta fält, hwad wi gifwit är snarare utsigter från wetenskapens region, än någon insigt deruti. Nu finne wi att wår uppgift utan Philosophien ej kan lösas, och kunne ej hjelpa att dess upplösning på swårigheten måste förefalla det wanliga förståndet som ett magtspråk. Denna upplösning kan ej blifwa annan än den: att den absoluta motsatsen, såsom sådan, är sielfwa Enheten. Philosophien

kan

kan ej hafwa någon ting emot den följd, som det wanliga förståndet måste draga häraf, nemligen, att denna enhet då sjelf är det absoluta Intet. Twärtom, så är just detta erkännande det första steget till Philosophi. Ty då wi sett, att den wanliga reflexion består i motsatsen och ej kommer utom den, så erkänner den med det samma sitt eget intet. Man kan ej göra en falsk Philosophie, som will grundfästa sig inom den lägre reflexion, en större otjenst, än om man twingar den att consequent genomdrifwa wetenskapen på detta fält. Resultatet blir ofelbart sådant att denna wanliga reflexion twingas till erkänsla deraf: att den sysselsätter sig med inbillade förhållanden och måste såsom wetenskap tillintetgöra sig sjelf. Derigenom har den då kommit till ett negatift uttryck af det absoluta. Ty då det absoluta är det enda wäsendteliga, så kan deß motsats blott wara det rent negativa, eller Intet. Positift kan det absoluta ej ges för begreppet, utan blott för en åskådning. Att äfwen hwar och en åskådning för begreppet upplöser sig i motsägelser, som slutligen drifwa en till den absoluta motsatsen, kan wisas genom de wanligaste exempel, såsom derigenom, att wi i hwarje inskränkt yta i sjelfwa werket skåda en oändlighet; ty hwarje yta innehåller en oändlighet af punkter. Men huru en sådan åskådning

skådning af det absoluta är möjlig i Philosophien, som sjelf blott är en högre reflexion och således ej inom den utan motsats, hwilket åter tycks upphäfwa åskådningen; det är en fråga, som blott Philosophien sjelf i sitt hela kan beswara.

Men den absoluta motsatsen war den emellan frihet och nödwändighet. Det negatiwa uttrycket af det absoluta för reflexion är således: att det är hwarken fritt eller nödwändigt, det will säga: är intet. Det positiwa för åskådningen är: att det just genom sin frihet är nödwändigt, genom sin nödwändighet fritt, det will säga, det är i sjelfwa werket det enda wäsentliga och allt. Den wanliga reflexion inser ej nödwändigt denna motsatsens absoluthet; ty så wida den gör det upphäfwer denna reflexion sig sjelf och blir Philosophi. Likwäl då wi insett, att motsatsen i sin absoluthet just är uttrycket af den absoluta enheten, och medwetandet ej kan wara utan enhet, så måste den absoluta motsatsen i medwetandet äga sitt uttryck. Då detta uttryck ej kan finnas i begrepp, hwilket blott innehåller relatiwa motsatser, så måste det finnas på annat sätt: och detta uttryck är Känsla. All werklig motsats finnes blott i medwetandet såsom känsla, och känsla är ej annat än den rönta motsägelsen emellan en yttre och inre werksamhet. Den känsla, i hwil-

hwilken den absoluta motsatsen uttrycker sig, är då utan twifwel roten till all känsla, och sielfwa grundkänslan hos menniskan. All känsla, såsom sielf en product af motsatsen, innehåller ett nödgande att söka en enhet och yttrar sig således som en drift. Driften föder handling, hwilken ej är annat än bemödandet att återställa enheten. Funnes nu motsatsen absolut, så upphäfde den med det samma sig sielf, och känslan kunde ej en gång finnas, eller lifwet gåfwes blott som en blixt och wore åtföljd af ögonblicklig död. Men det absoluta kan ej i någon tid finnas. Motsatsens absoluthet kan således i tiden endast yttra sig på det sätt, att den beständigt återställer sig sielf, af ingen handling kan öfwerwinnas, utan genast på nytt inträder och nödgar till ny handling. Lifwet är ej annat än detta oafbrutna handlande, denna beständiga kamp om sig sielf. Men det är först i menniskan som sielfwa lifwets rot blir uppenbar, det är först hos henne som lifwet är lif för sig sielf, och der det oafbrutna handlandet på en gång yttrar sig som lifwets och medwetandets princip. Reflecterar jag på driften, som jag måste, om den skall blifwa handling, så får den ett ändamål, som ej kan wara annat än den ursprungliga enheten, det absoluta sielf. Detta absoluta är då å ena sidan en oändelig uppgift, en idee, som af

hand-

handlingen skall realiseras; å andra sidan måste jag förutsätta det för sielfwa handlingens möjlighet, ty en omöjlig, en ej ursprunglig enhet kunde ej återställas. I detta afseende blir ej det absoluta först, utan är det enda wäsendtliga wäsendet. Jag antar det således såsom det enda owilkorligt wissa och nödwändiga. Men denna nödwändighet, som hörer till deß wäsende, är åter för mig wilkorlig, så wida sielfwa nödgandet att antaga det ligger i min egen handling, och finns ej utan så wida jag handlar. Men en sådan wißhet, som nödgar sig på mig och twingar mig att för min egen werklighets skull antaga någon ting, är Tro. Denna tros föremål är Gud, den grundkänsla wi omtalt är den Religiösa känslan, och all tro på werklighet är wäsendteligen tro på Gud.

På hwad sätt Tron skiljer sig från Insigt är nu wäl i sig sielf klart, men kan i synnerhet ses deraf, att tron kan hafwa grader, som åter den wetenskapliga wißheten ej kan hafwa. Jag kan ej äga denna wißhet half; antingen äger jag henne hel, eller ocksä platt icke. För Philosophien är Gud all wißhets källa, ja det enda wissa. För Tron är han mer och mindre wiß. Detta mer och mindre beror på den handlande principens energi hos menniskan. Hwilken nödwändighet att antaga ett wäsende, som är all frihets

och

och nödwändighets källa, kan det finnas för den, som sielf i sin lefnad ej känt den absoluta motsats emellan frihet och nödwändighet, som ensam gör ett sådant antagande oundgängeligt? För den, som ej sielf erfarit huru ofta en blind nödwändighet, en oblidkeligt öde sätter ett mål för hans handlingar, och förstör frukten af hans bästa, werksammaste afsigter? Blott för den dygdige finns en Gud — man måste komma ihog att ordet Dygd kommer af duga *) — blott för den lastfulle, så wida han ännu duger, det will säga, så wida han ännu erkänner dygdens nödwändighet och kan omwända sig. Den odygdige, den oduglige, som aldrig höjt sig till frihet, har om Guds och om all existents blott mening och kan ej äga tro.

Wi hafwe förr talt om ett slags menniskor, som, på frågan om sin egen tillwarelse, ej komma till annan wißhet än mening, och som äro nöjda dermed, emedan de i sielfwa werket, såsom fria warelser, icke existera. För dem är det tillfälliga, rent sinnliga och ofbrnuftiga i tingen då det absolut reella; all existents är för dem rent tillfällig, och om en sådan står blott en tillfällig wißhet att winnas. Deras lifs ändamål är ej att handla, utan att njuta. En tradition har sagt dem att

Gud

*) Liksom i Latinen och Grekiskan af ord, som betyda man.

Gud gifwek; men som en sådan tanka aldeles ej har någon nödwändighet i deras tänkesätt, så lemna de denna sägen derhän. Religionen kan blott fästas på dem som ett bihang, som är till för att trösta menniskan öfwer sina få njutningar i denna werlden. Nödwändigheten af ett sådant bihang finna de först sedan deras ungdom är förbi och njutningsförmågan begynner slappas. Då tillgripa de Religionen såsom en trösterska öfwer deras egen ömkelighet, och finna att den sjelf är ingen förkastelig njutning, utan twärtom är öfwer måttan rörande; ehuru dessa deras ömma rörelser, som i grunden ej äro annat än wanmägtiga utbrott af intereßet för egen uselhet haswa, lika litet som en osund mages qwäljningar, någon ting att göra med Religionen. De sluta på ålderdomen med att finna sin Gud just i detta tillfälliga och sinliga, hwars njutning i ungdomen lärde dem Hans umbärlighet. Då se de Guds finger ej i naturens och menskligheetens gång, utan i deras egna minsta angelägenheter. Öfwerallt följer dem den förskräckande tankan på ett öfwermägtigt wäsende. Men då de, i brist af egen frihet, ej kunna göra sig föreställning om någon ting wäsendteligt och nödwändigt, så fatta de detta wäsende sjelft blott som absolut tillfälligt och nyckfullt, hwars wilja också blott kan förkunna sig i tillfälliga tecken, såsom anin-

aningar, drömmar, sinliga förebåd m. m. De måste således söka winna en sådan Despots nåd genom allehanda tillfällig dyrkan, såsom skänker och offer till kyrkor och milda stiftelser eller andagts- och bot-öfningar, hwilket allt, i och för sig sielft, utan hiertats förbättring, blott är mutor. Sedan de begynt sin lefnad utan Gud, så sluta de den med afguderi.

Å ena sidan förutsätter således Tron handling. Den finns blott hos den handlande. Ju renare, kraftigare, strängare hans dygd är, ju lifligare blir hans öfwertygelse om ett absolut wäsende, och hela hans lefnad är blott tillwäxt i tro och Guds kännedom, som är den enda sanna erfarenhet. I detta afseende kan man säga, att wißheten om Gud är en oändlig uppgift. Man närmar sig till denna wißhet i förhållande af den moraliska kraft man äger, och man inser tillika, att utan twifwel en sådan kraft i owanlig grad fordras hos Philosophen, som böjer sig till omedelbar wißhet. Ty all Philosophi, hwartill den philosopherande ej drifwes genom ett oemotståndligt moraliskt interesse, blir blott ordkram. Men kan då aldrig den fullkomliga wißheten finnas såsom tro? Blir denna alltid mer eller mindre tillfällig? Skiljer den sig blott genom grader af säkerhet ifrån mening? — Wi få se. Ty å andra sidan förutsätter åter handlingen tro. Wi hafwe funnit att

fri-

friheten wore omöjlig, om ej det ända wäsendtligt werkliga i sig innefattade både frihet och nödwändighet, ej som hwarandras motsats, utan såsom absolut ett. Jag måste således redan tro härpå för att tänka mig friheten som möjlig, för att kunna handla. Tron på Gud och tron på frihet förutsätta således hwarandra; hwilket åter blott är ett annat uttryck på den satsen, att dessa sätt att se aldeles ej kunna åtskiljas utan äro i sjelfwa werket ett. Huru är nu detta tänkbart? Utan twifwel blott på det sättet, att också den menskliga och gudomliga friheten wore i wißt afseende ett. Men huru? Om wi antage frihetens werklighet, så förutsätte wi att den skall kunna yttra sig. Men menskliga wiljan finns blott i motsats med en af henne oberoende yttre natur, som i sig sielf äger sin nödwändighet. Derföre kan också wiljan blott förekomma sig sielf, såsom bildande och förändrande det tillfälliga i tingen; men deras grund och wäsende kommer hon ej åt. Ligger åter wiljans werkningskrets blott inom det tillfälliga i tingen, så är den närmaste deraf följande slutsatsen den, att hon sielf också blott kan werka det som är tillfälligt. Inwänder man att hon upphäfwer det tillfälliga derigenom att hon inrättar det efter sina afsigter, derigenom att hon brukar det som medel, då det således upphör att wara tillfäl-

ligt

ligt och är nödwändigt för ett gifwet ända-måls skull; så frågas åter hwarigenom detta ändamål är mer än tillfälligt. Ty wiljan innehåller en oändlig möjlighet af ändamål, och skälet hwarföre hon wäljer ett framför ett annat, beror på henne sjelf och är rent af tillfälligt. Men är wiljan således ej annat än absolut tillfällighet, så har hon ej heller någon nödwändig realitet, och att förswara menskliga friheten skulle ej löna mödan. Nu är man allmänt öfwerens derom, att Guds wilja talar till oß i samwetets röst, som ej är annat än den fordran, hwarigenom den allmänna eller grund-wiljan (såsom wi ocksä kallat den), för medwetandet framställer sig wid hwarje handling. Denna fordran inne-bär, att wiljan ej skall låta bestämma sig af någon ting tillfälligt, af inga egennyttiga af-sigter, utan endast af affeendet på allmänt bästa, på samhällets mål, det will säga, fri-heten sjelf. Den bjuder således att den en-skilda friheten skall bestämma sig sjelf i och genom den allmänna, eller, som är det sam-ma, att wiljan i och genom sin frihet skall wara lagbunden och nödwändig, samt twärt-om. Att friheten ocksä är werkelig, blott så wida den i sig sjelf är nödwändig, syns der-af, att man äger wilja, frihet i samma mån, som man äger caracter, och likwäl uttrycker ordet caracter blott ett i sig sjelft nödwändigt handlingssystem. Be-

Betraktom närmare den sats hwartill wi kommo! Jag skall genom den allmänna, rent förnuftiga wiljan bestämma min egen. Då det är jag som skall bestämma mig sjelf, så innebär detta utan twifwel att denna rent förnuftiga wilja skall wara min. Likwäl är denna wilja min egen emotsatt; ty den uttrycker det nödwändiga; den enskilda wiljan är åter fri såsom tillfällig. Man inser ej heller huru denna motsats skall kunna genom min egen åtgärd häfwas; ty min personlighet, mitt medwetande af mig sjelf såsom fri, består just i medwetandet af mitt wals tillfällighet, således i min wiljas motsats mot all nödwändighet. Dock säger samwetet, att denna motsats bör häfwas, och fordrar detta af mitt eget bemödande: min enskilda wilja skall ej wara annan än den rent förnuftiga, hwarigenom frihet och nödwändighet sammanträffa såsom ett. Denna motsägelse kan blott lösas på det sättet, att detta sammanträffande af frihet och nödwändighet, wäl ej utan mitt strängaste, alfwarligaste bemödande kan för sig gå, men likwäl, då det inträder, ej kan wara min enskilda wiljas werk; ty i samma ögonblick upphäfwer den sig sjelf såsom enskild. Det måste således förekomma såsom en werkan af en högre wilja, det will säga, af den rent förnuftiga, af Guds wilja, som i detta ögonblick blir min egen. Men

först

ligt och är nödwändigt för ett gifwet ändamåls skull; så frågas åter hwarigenom detta ändamål är mer än tillfälligt. Ty wiljan innehåller en oändlig möjlighet af ändamål, och skälet hwarföre hon wäljer ett framför ett annat, beror på henne sjelf och är rent af tillfälligt. Men är wiljan således ej annat än absolut tillfällighet, så har hon ej heller någon nödwändig realitet, och att förswara menskliga friheten skulle ej löna mödan. Nu är man allmänt öfwerens derom, att Guds wilja talar till oß i samwetets röst, som ej är annat än den fordran, hwarigenom den allmänna eller grund-wiljan (såsom wi ocksä kallat den), för medwetandet framställer sig wid hwarje handling. Denna fordran innebär, att wiljan ej skall låta bestämma sig af någon ting tillfälligt, af inga egennyttiga afsigter, utan endast af affeendet på allmänt bästa, på samhällets mål, det will säga, friheten sjelf. Den bjuder således att den enskilda friheten skall bestämma sig sjelf i och genom den allmänna, eller, som är det samma, att wiljan i och genom sin frihet skall wara lagbunden och nödwändig, samt twärtom. Att friheten ocksä är werkelig, blott så wida den i sig sjelf är nödwändig, syns deraf, att man äger wilja, frihet i samma mån, som man äger caracter, och likwäl uttrycker ordet caracter blott ett i sig sjelft nödwändigt handlingssystem. Be-

Betraktom närmare den sats hwartill wi kommo! Jag skall genom den allmänna, rent förnuftiga wiljan bestämma min egen. Då det är jag som skall bestämma mig sjelf, så innebär detta utan twifwel att denna rent förnuftiga wilja skall wara min. Likwäl är denna wilja min egen emotsatt; ty den uttrycker det nödwändiga; den enskilda wiljan är åter fri såsom tillfällig. Man inser ej heller huru denna motsats skall kunna genom min egen åtgärd häfwas; ty min personlighet, mitt medwetande af mig sjelf såsom fri, består just i medwetandet af mitt wals tillfällighet, således i min wiljas motsats mot all nödwändighet. Dock säger samwetet, att denna motsats bör häfwas, och fordrar detta af mitt eget bemödande: min enskilda wilja skall ej wara annan än den rent förnuftiga, hwarigenom frihet och nödwändighet sammanträffa såsom ett. Denna motsägelse kan blott lösas på det sättet, att detta sammanträffande af frihet och nödwändighet, wäl ej utan mitt strängaste, alfwarligaste bemödande kan för sig gå, men likwäl, då det inträder, ej kan wara min enskilda wiljas werk; ty i samma ögonblick upphäfwer den sig sjelf såsom enskild. Det måste således förekomma såsom en werkan af en högre wilja, det will säga, af den rent förnuftiga, af Guds wilja, som i detta ögonblick blir min egen. Men

först

först härigenom får menniskan ej blott ett relatift, utan ett absolut moraliskt wärde.

Dygden i sin sanna bemärkelse är således wisserligen på en gång mitt eget werk, och likwäl då hon finnes, en gudomlig nådewerkning. Till dygd fordras först och främst upphöjelse öfwer alla egennyttiga affigter. Men detta ger ännu blott en negatif moralitet. Man tror att man afhåller sig ifrån det onda, men wet ej huru man skall göra det goda. För att åstadkomma det, kan man wäl handla efter sin bästa öfwertygelse. Men hwilken säkerhet har man att denna öfwertygelse är den bästa? Så länge derom minsta twifwelsmål kan uppstå, så bewisar denna twekan twedrägt i själen, och att man ännu förwirras af föreställningen om twenne slags godt, det ena den enskilda fördelen, det andra hwad samwetet fordrar. Den, som utom dygden kan föreställa sig något annat godt, har ej ännu af henne blifwit inwigd. I en sådan sinnesställning, om man ock med den ängsligaste uppmärksamhet inrättar sina gerningar efter plikt och samwete, så sker det likwäl ännu med hemlig wederwilja, som wisar sig åtminstone deruti, att man gör sig en förtjenst af sina uppoffringar. Man är hwad Skriften kallar ännu under Lagen, och gör blott lagens gerningar, hwilka den heliga Läran med rätta förnekar allt wärde; emedan de flyta

ur

ur en oren källa, ur ett sinne, som i grun-
den hatar den lag, hwars gerningar det med
fruktan och inre twång skaffar. Naturligtwis
är det för ett sådant sinnelag, om det har
minsta alswar i sig, det wigtigaste att undslÿ
frestelsen; ty hela deß moralitet består mer
uti att wilja undwika det onda, än werka det
goda. Deraf följer den tankan, att den re-
na dygden blott kan öfwas i enslighet och be-
står i owerksamhet och aflägsnande från werl-
den. Deraf munklefnad och bot-öfningars för-
menta stora wärde m. m. Allt förwillelser,
hwilka långt ifrån att äga sin grund i en för
långt drifwen Religiositet, twärtom bewisa, att
man ännu ej kommit till den, och tillräckligen
kunna förklaras ur råa moraliska begrepp. Den
som ej kan lefwa ett rent andeligt lif, midt
i werlden, och under den lifligaste werksam-
het, wet ännu ej hwad ett sådant lif will säga.

Man inser utan twifwel otillräckligheten
af denna negatiwa moralitet. Men huru skall
då wiljan kunna uttrycka det positift goda?
Endast så wida den inträffar med den rent
förnuftiga wiljan, derigenom upphäfwer sin
frihet, såsom tillfällig och laglös, och höjer sig
till en frihet, som i sig sjelf bär sin nödwän-
dighet och sin lag. Derigenom utplånas först
personlighetens wederwilja mot moraliska la-
gen; en wederwilja, hwilken, så länge den
finnes, gör hwarje handling syndig, om den

också

också bure allt utseende af dygd, och som, emedan den med personligheten födes, är den egenteliga arfsynden hos menniskan. Då först gör du det goda ej med twång och ångslan, utan med ett fritt och lustigt mod och af kärlek. Då först besitter du den rätta säkerheten, att din affigt är ren, att din öfwertygelse är den bästa. Denna säkerhet yttrar sig, i och för sig sjelf, deruti, att, då det goda öfwergått till själens natur, du känner dig omöjligt kunna på annat sätt handla. Den yttrar sig jemnförelsewis deruti, att du wärderar din öfwertygelse oändligt högre än allt annat och ej drar på minsta sätt i betänkande att för den uppoffra egendom, blod och lif, wäl wetande, att det rätta lif du lefwer är oförgängeligt. — Wi hafwe funnit att all tro utgick från tron på ens egen tillwarelse, wi hafwe också funnit, att all tro wore i grunden tron på Gud. Här äro nu först dessa sätt att se blott ett och det samma. Tron på egen werklighet är i sin rätta bemärkelse tro på mitt ewiga lif, på min odödlighet, derigenom skiljer sig då tron helt och hållet från mening, och är den emotsatt; ty meningen är tillfällig, emedan hon har till föremål blott det tillfälliga och förgängliga. Men genom denna sin beskaffenhet är tron också ej annat än tro på Gud; ty det ewiga lifwet lefwer menniskan blott uti Gud, och så wida

hon

han så underkastat sig hans wilja, att den personliga egennyttiga wiljan är fullkomligt dödad. Det finns ingen tro på ett ewigt lif hos den, som ej redan här lefwer detta ewiga lif, för den, som ej kan säga: döden är min winning. Derföre kallar också Skriften denna tro för Saliggörande, och säger, att den som tror, han har redan ewigt lif. Å ena sidan är denna tro en frukt af mitt eget bemödande; ty den kan ej finnas utan förutgången strid mot den egna, syndiga wiljan: en strid, som emedan den angriper menskliga naturen wid sin rot, nödwändigt måste uppkalla alla menniskans krafter och egenteligen är en strid om lif och död. Men långt ifrån att frambringa öfwerensstämmelse, sätter denna strid motsatsen emellan den egna och den förnuftiga wiljan i allt skarpare dag, och bilägger man henne i stället för att föra ut den, så kommer man aldrig längre än till en yttre, negatif moralitet. Men utförd kan den blott blifwa genom personlighetens upphörande, det will säga, genom död. Hwilket åter här ej will säga annat än att den egennyttiga wiljan skall upphöra såsom sådan; en sats som Skriften så uttrycker: att man skall dö werldene för att lefwa Gudi. Detta lif består blott i den egna wiljans öfwergång uti den förnuftiga, och yttrar sig i kärlek till det goda, i tro på Gud som på mitt eget lif. Då

denna öfwergång inträder, kan den således ej förefalla som den egna wiljans werk; ty i sitt högsta bemödande kan denna ej gå längre än att tillintetgöra sig sjelf, men ej till uppwäckelsen af ett högre lif i menskliga själen. Detta högre lif, så wäl som tron, måste således förefalla som en Gudomelig nådewerkning: hwarföre äfwen Skriften tillskrifwer den den Heliga Anda. Härmed är äfwen nödwändigheten af en Gudomelig Uppenbarelse ur sjelfwa förnuftet och moraliteten bewisad. Det finns ej en werldslig Moral och en andelig Moral. Det gifwes blott en.

Wi hafwe således beswarat den frågan, huru den menskliga och gudomliga wiljan kunna wara ett, eller huru friheten i sig sjelf kan wara nödwändig, hwarförutan den saknade realitet. Men utan twifwel måste menniskan kunna äga medwetande af denna enhet. I widrigt fall funnes blott hos henne nödwändighet utan all frihet: hon wore utan sitt wetande och wiljande blott redskap för en högre nödwändighet. Men huru kan hon få medwetande af en sådan enhet hos sig, då allt medwetande af sig sjelf först är möjligt genom motsatsen emellan frihet och nödwändighet? Denna fråga leder oß till upptäckandet af Historiens sjelfwa princip.

Jag har blott medwetande af mig sjelf i motsatts med ett yttre. Jag kan således ej

finna

finna min wilja såsom enheten af frihet och nödwändighet utan en sådan motsats. Det motsatta kan ej wara friheten för sig betraktad ej heller nödwändigheten; ty de äro såsom motsatta redan upphäfna i enheten. Detta motsatta måste sielf wara en enhet af frihet och nödwändighet, men utan medwetande, då den deremot i själen finnes med medwetande. Denna yttre medwetslösa enhet är Naturen. Naturen werkar i alla sina alster efter regel och affigt, men fullkomligen blindt och utan att sielf weta af någon affigt. Man kallar den oförnuftig: — med rätta; ty den är utan medwetande, således utan förnuft. Likwäl är den i det enskilda såsom det hela ett uttryck af den beundranswärdaste wishet och det fullkomligaste sammanhang: och således åter förnuftig. Det är denna medwetslösa, men innerliga enhet af frihet och nödwändighet i naturen, som ger den hela sitt rörande behag. Denna enhet skall nu i själen finnas med medwetande. För att i min werksamhet äga medwetande af frihet, måste jag kunna skilja affigt från werkställande. Wore affigt och utförande liktidiga och sammanwäxta likson i naturens werk, så wore intet medwetande af frihet möjligt. Wore affigten fullkomligt utförd, liksom hwarje natur-alster är ett fullkomligt uttryck af sitt begrepp, så upphörde affigten med det samma, och

och dermed äfwen medwetandet af frihet. På det ett sådant medwetande må finnas, måste således afsigten gå utöfwer all werkställighet, aldrig kunna fullkomligt utföras, eller, som är det samma, afsigten måste gå ut på ett oändligt mål. Men förmågan af afsigt är Wilja; enheten af frihet och nödwändighet, eller den egna wiljans öfwergång i den rent förnuftiga wiljan, hafwe wi wisat wara det positift goda i wiljan. Enda wilkoret, under hwilket jag kan få medwetande af denna enhet, uttryckt i den goda wiljan, är således, att denna wilja aldrig kan fullkomligt utföra sig sjelf, aldrig förlora sig i sitt wunna ändamål och derigenom såsom wilja upphöra. Detta öfwerensstämmer helt och hållet med det Sunda Förnuftets begrepp om dygd, att den ej består i lycka, utan i en ren wilja, som handlar utan att fråga efter det deß goda afsigt mißlyckas, och fullkomligt obekymrad om följderna. Men för att det goda äfwen må äga realitet i afsigten, så måste likwäl afsigten wara werklig, det will säga: uttrycka sig i handling. Detta den goda wiljans yttre uttryck är Samhället: en enhet af frihet och nödwändighet, som deruti är motsatt naturen, att i denna senare afsigten ej föregår gerningen, utan är ett dermed, hwarföre der äfwen friheten är blind och kan blott yttra sig i begär; då deremot Samhället alltid är ett

in-

inskränkt och ändligt uttryck af en oändlig afsigt, som går ut på realiserandet af det högsta goda, och är just derföre ett uttryck af frihet. Medlet för detta uttryck är den fria konsten i sin allmännaste mening, då den är Samhälls- eller Regerings-konst. — —

Men detta dygdens glada mod, hwarom wi nyß talte, denna deß bergfasta förtröstan på sin goda sak, om ocksä hela werlden sammanswure sig emot den, huru äro de äter möjliga, om deß ändamål är omöjligt, om deß sak är en orimlighet? Och huru kan detta ändamål annat wara, då det skall utföras i en natur, som, bunden af sin egen medwetslösa nödwändighet, ej frågar mer efter frihetens ändamål, än om det aldrig funnes? — Kan ej denna motsägelse häfwas, så står ej friheten att räddadas. Men det är ej en nödhjelp för friheten, som wi här fordre. Friheten är i sig sjelf ej mer wärd än nödwändigheten: upphäfwes den ena, så upphäfwas de båda, och dermed all realitet. Det är realiteten, som skall räddas, och den kan blott rädda sig sjelf, det will säga: all realitet är omöjlig, om det ej gifwes en absolut realitet. Det måste således wara en och samma enhet, som är det absolut reella, så i Naturen som Samhället. Denna enhet kan ej wara annan än den absoluta friheten sjelf, som just derigenom tillika är absolut nödwändighet, och det enda

den, och således gjort den delaktig af det eviga lifwet. Gud har derigenom af oändelig kärlek utgifwit sig sielf under tidens och förgängelsens wälde, på det att hwad som war satt i förgångelse skulle uppstå oförgängeligt. All sann religion är läran om Gud, Försonaren: att han för oß lidit, dödt, uppstått, är deß wäsende och summa: en lära, som så litet är någon död bokstaf, att den med lefwande drag är skrifwen för wåra ögon i naturen som i menskligheten. Gudomligheten är uppstånden i werlden, i och med det samma som den för menniskan uppenbarat sig som en lefwande Försyn. Att man kunde tro sig erkänna en Försyn, utan att i den se den rena christliga Försoningsläran, det kan blott förklaras ur ett tänkesätt, som sielft är helt och hållet fångsladt i det förgängliga och tillfälliga: för ett sådant är ej heller Försynen annat än en widskepelsens afgudamagt. Försoningen är den wärkliga upplösningen af alla de motsatser, som hittills sysselsatt oß. För att wara det måste den ej blott finnas i det abstracta begreppet, den måste wara wäsendtelig, närwarande werkelig. Gud är ej en blott moralisk werlds-ordning, utan ett lefwande wäsende, ja lifwet sielf. Han måste såsom Försonare ej endast uppenbarat sig på en wiß tid: han måste alltid för menniskan wara närwarande såsom sådan. Denna när-

wäro

waro är i Församlingen (helga manna samfund) med hwilken Christus är ett genom Andan. Församlingens yttre uttryck är Kyrkan. Medlet hwarigenom Andans osynliga, heliga samfund får ett sådant yttre uttryck är Skön Konst, hwilken ensam förmår framställa det Gudomliga närwarande för sinnet; hwarföre åfwen Poesi, Musik och alla sköna konster samfällt skapa en Gudstjenst.

Wi hafwe, som sagdt, uti Försoning och Försyn funnit den högsta enheten, i hwilken allt blott är Harmoni. Wår första upplösning på motsatsen emellan frihet och nödwändighet war deras enhet i den positift goda wiljan, i moraliteten, hwars uttryck är Samhället. Wi funno då att enheten och motsatsen förutsatte hwarandra; friheten nemligen förutsatte Gud, och Guds werklighet förutsatte åter friheten; ty han kan blott wara uppenbar och werklig för den dygdige: — en motsägelse, som blott kunde lösas på det sättet, att den menskliga frihetens rot war i Gud eller dygden war på en gång wårt eget och den Heliga Andas werk. Samma swårighet yppar sig med den högsta enhet, till hwilken wi nu hunnit. Den förutsätter motsatsen; ty Gud kan såsom Försonare blott uppenbara sig i en werld, och således genom motsatsen, ur hwilken genom försoning den Gudomliga harmonien framträder och Gud blir allt mer närwa-

warande och werkelig, såsom Skriften säger, att Christi tillkommelse sker, när han lagt alla sina fiender under sina fötter. Men motsatsen förutsätter redan enheten; ty Gud, såsom det absoluta wäsendet, blifwer ej först, utan är af ewighet. I detta afseende är Han Gud, Fader, all tings Skapare, från hwilken allt kommer och till Honom återwänder. Denna motsägelse löses endast på det sätt, att de, som ömsesidigt förutsätta hwarannan, i sielfwa werket äro ett. Gud, Försonaren, är ett med Fadren, och är åter ett med werlden, genom den Heliga Anda, genom hwilken menniskan tillegnar sig försoningen. Den heliga läran om tre personer i en Gudom är i Religionen absolut nödwändig. Gud är af ewighet — Fader — all warelses källa. Men det är han sielf som utgifwit sig i ändligheten i sin enfödde Son, ett med Fadren och med den Heliga Anda, hwilken af dem utgår. Gud, Sonen, är Medlaren, genom hwilken all ting giorde äro, Guds beläte i den ändliga naturen, sielf Gud. Men Gud skapar ej efter mennisko-art, som blott frambringar döda, osielfständiga skapelser. Hans tanka är skapelse och ger lif och personlighet. Werlden är ej ett mennisko-werk, och ingen ting är orimligare än det wanliga, mot Förnuft och Skrift stridande begreppet, om Skapelse, enligt hwilket werlden är en machin, och Gud

deß

deß werkmästare. Hwad Gud skapar är sjelf-ständigt, lefwande, personligt — skapelse efter Guds beläte. Men just genom denna med-delade sjelfständighet bär werlden i sig en möjlighet till affall från Gud, till det onda, som är att wilja göra sig sjelf till Gud: ett affall, som då det inträffat, är och skall wara absolut oförklarligt; ty det kan blott förklaras ur friheten, som är sin egen orsak. Upprättelsen är blott möjlig genom det Gudomliga belätets återwinnande. Men det ursprungliga Guds beläte är ej ett blott begrepp; det är person, det är sjelf Gud, Sonen. Upprättelsen kan blott ske derigenom, att Han ocksä blifwit menniskones Son, iklädt sig menskliga naturen och derigenom försonat werlden, och framgent försonar den genom Andan, i hwilken Han är närwarande. Sådana äro Religionens ewiga grundsanningar, fattade af den fromma enfalden i saliggörande tro, klara för en Philosophi, som böjer sig öfwer mull-wads-wisdom, och har fått mod och kraft att bemägtiga sig lefwandes Guds Ord.

Wore nu Guds rike kommet, och Försynens plan utförd, så är klart, att ingen motsats mer funnes. Med det samma wore denna Försynens plan ej blott anad och trodd, såsom i Historien, utan insedd med full klarhet. Historien wore sjelf den klaraste wetenskap. Då wore dygden fullkomlig. I Samhället

hållet wore ej mera Friheten Naturen emotsatt: affigten wore wunnen: den goda wiljan wore absolut reell. Då hade Församlingen först fått sitt fullständiga uttryck i den triumferande kyrkan: werlden wore ett enda tempel: och den gudomliga poesien ej mera digt, utan werklighet och Gud allt i allom. Men med det samma wore det ute med Historien, hon hade nått sitt mål och funnes ej mera. — Wi hafwe blott framställt detta för att slutesligen sätta hennes natur i full dag. Hon är nemligen det medlande begreppet emellan alla de motsatser, som i undersökningen sysselsatt oß — emellan Tro och Wetenskap, emellan Theori och Practik (affigt och utförande), emellan Poesi och Werklighet, med ett ord: emellan Frihet och Nödwändighet, det ideella och reella, som är det allmänna uttrycket på motsatsen. Historien är således hwarken ren wetenskap eller ren konst: hon är det enda medelwäsende af båda; och Historieskrifwaren hörer lika mycket till Philosophernes klaß, som till Skalders eller Konstnärers.

Men det mål, som wi framställt för att, med affeende derpå, bestämma Historiens wäsende, är ju oupphinneligt? Historien kan aldrig nå den punkt, der motsatsen wore upplöst; ty motsatsens absoluthet yttrar sig i tiden just derigenom, att den alltid återställer sig och aldrig kan fullt häfwas. Funnes den

i hela

i hela sin absoluthet i något ögnablick, så hade den med detsamma upphäfwit sig sjelf såsom motsats, och det timeliga förswunne såsom en skugga för det Gudomliga ljuset. Detta upphäfwande kan för det hela, som den enskilda, blott ske genom död; hwarföre äfwen Religionen låter Guds rike komma med werldens förstörelse. — Men Historien har ej något fält utom tiden. Försynens plan är för henne alltid en oändlig uppgift. Hon sjelf är ett ewigt fragment. Enhet kan hon ej ge sig, hon måste hemta den utöfwer sig, nemligen i Religionen. Religionen är således den sanna medlerskan, och Historien är det nödwändigt blott i sin uppgift, hwilken hon sjelf aldrig förmår lösa. Emellan Religionen och Historien torde äter Sagan och Mythologien wisa sig såsom nödwändiga mellanlänkar.

Beskrifning öfwer ett Manuscript af den Prosaiska Eddan, som förwaras å Kongl. Bibliotheket i Stockholm, i Nedre Galleriet, Skåpet 29, under N:o 3 a). (Insändt.)

Då denna wackra Codex aldrig af någon utgifware blifwit nyttjad, samt äfwen för alla fornforskare tyckes wara alldeles obekant b), har jag trott det wara gagneligt att öfwer densamma gifwa en beskrifning, helst den wißerligen förtjenar kallas en Hufwud-Codex, så

a) Utgifwarne af Iduna hafwa ansett öfwerensstämmande med denna Tidskrifts föremål, att, enligt Författarens önskan, meddela Allmänheten följande beskrifning, hwars noggrannhet de sorgfälligt undersökt.

b) Ett bewis härpå är att Nyerup, då han uppräknar de bekanta Codices, endast nämner den Kgl. Danska, Wormska och Upsaliska. Se hans Udsigt over Nordens Ældste Poesi, Kiöbenh. 1798, s. 15, och Företalet till hans Edda. Likså förekommer i Ihres bref till Lagerbring, Upsala 1772, ingen anledning att denna Codex warit honom bekant. — Wäl citerar Göransson, i sin Edition af Voluspa, Stockh. 1750, s. 5, en Sparfwenfeldts Edda, hwilken kunde wara denna i fråga warande, emedan Sparfwenfeldt ägt den, men han åberopar blad. 130, då wårt Manuscript endast består af 76 blad, och då Sagan om Atle — som i denna codex wißt icke kallas Kung i Swerige — förekommer bl. 46. — Huru denna anomali skall förklaras, wet jag icke.

så mycket mera wigtig, som den är owanligt wackert och redigt skrifwen och hela Manuscriptet ganska wäl bewaradt, då deremot den så kallade De la Gardieska Codex af Eddan, som å Academiska Bibliotheket i Upsala förwaras, är i betydlig mån skadad. Wid mina undersökningar i det Manuscript, som är ämnet för denna beskrifning, har jag beständigt jemnfört det med Resenii Edition e), och äfwen önskat att kunna anställa en dylik jemnförelse med den nämde De la Gardieska Codex; men då min tjenstgöring wid Kongl. Bibliotheket icke tillåtit mig att så länge wistas i Upsala som min afsigt fordrade, har jag dock dels af Göranssons Upplaga af Gylfaginning, dels af Ihres beskrifning på den Upsaliska Eddan, sökt hämta anledningar till sammanlikningar.

Då den Stockholmska Codex icke är indelad i Dämesagor, som Resenii och Göranssons upplagor af Eddan, utan blott här och der har några rubriker, så har jag till det mesta efter de i Manuscriptet förekommande

stora

e) Det Kongl. Swenska Bibliothekets exemplar af Resenii Edda, är för dem som wilja närmare känna denna del af wår forn-witterhet ganska wigtigt, emedan det är försedt med handskrifna anmärkningar och randglossor af Verelius, Broocman och flere antiquarier. — Framdeles torde jag få tillfälle att härhfwer i Lyceum gifwa en beskrifning.

stora utkrusade och colorerade initialbokstäfwer bestämt de afdelningar, hwilkas början jag här nedanföre kommer att anföra, för att sämedelst sätta hwar och en i tillfälle att fatta hwad denna codex innehåller. Detta ansåg jag nödigt att en gång för alla anmärka, innan jag öfwergår till sjelfwa beskrifningen.

Nämde codex är in 4:to, inbunden i pergament med påskrift: Edda Sturlesonii, och har en dels grön dels röd titel, så lydande: Hier Byriar tha *) bok er edda Heiter Sem er Grundvöllur og Unnderstada allra theirra Kennijngar Nafnna Sier huors Slutar er Tijdkast J Norännum Skaalldskaap d).

Der-

*) Öfwer vocalerne a, o, e och y finnas på många ställen af denna Codex en egen accent (″). Så förekommer här: thá bók, i stället för tha bok, o. s. w. Man har icke ansett nödigt att i beskrifningen utmärka denna accentuation, som synes wara af någon nyare hand tillsatt, för att beteckna ett långt vokal-ljud.

d) Denna titel, sammanlagd med hwad som så wäl i det första företalet, som i Epilogen, efter den egenteliga mythologiska delen säges, bewisar tydligen sanningen af Ihres hypothes, att afsigten med hela detta arbete endast war att gifwa en introductio in artem Poëticam Islandicam. Se Ihres Bref till Lagerbring, sid. 9. Äfwen Prof. Nyerup tyckes antaga detta. Se Udsigt over Nordens Äldste Poesi, sid. 15.

Derunder är ritad med röda contourer en Fransysk sköld, med en Biskopsmössa ofwanpå och betecknad med bokstäfwerna M. H. B S. S. S. samt derunder skrifwet J. G. Sparfwenfeldt, och hans Sigill i läck aftryckt. — På andra sidan af detta blad läses först ett kort Företal e), som börjar: Edda er Ithrott ein af Fornndicktudum Frodra Manna Dämesögum &c. och slutar: Og byriast hun med them prologo sem eptter fylger. — Denna prolog widtager Blad. 2, sålunda: Almattigur Gud skapade J upphafe Himin och Jord &c. — Bl. 2, sid. 2 mot slutet: Noe

G skiptte

e) Detta finnes, på ett par meningar när, till det närmaste lika, hos Resenius, men saknas hos Göransson, som i det stället anför ett, fastän, enligt Ihres bref, s. 5, af yngre hand tillskrifwet Innehåll af hela Upsala-Codex, i hwilket det säges att Snorre Sturleson är werkets författare. I denna Kongl. Bibliothekets Codex åter finnes icke det minsta spår till hwem som warit deß upphofsman. Dock förråder hela Eddan en så snillrik Auctor, att man wäl kunde falla på den tankan att den wore af Sturleson, ehuru jag för min del måste bekänna att den genialiska klädningen och anordnandet af de mythologiska Sagorna, tyckas förråda en större rikedom på poetisk uppfinning än man har skäl att tilllägga denne ypperlige häfdatecknare. Men jag är dock icke enwis i detta påstående, i synnerhet som jag icke sett det Skaldeqwäde (ty detta betyder hättartal, icke ättartal, som Göransson har) som han författat om Håkan Jarl, emedan det alldeles saknas i wår Codex.

skiptir Heiminum med Sonum Sijnum f) &c. Blad. 3, 1 sid. wid slutet: Weraulldin er Greind ij thriar hälfur g) &c. och Bl. 4 början: Einn Tijma for han skipe i' Gricklanndz h) &c. 2 sid. Odinn hafde Spadom og so kona hans i) &c. — Bl. 5: Thar setur Odinn til landgiätolu thria sonu sijna k) &c. — Midt på 2 sid. af detta blad: Gylfe Kongur Ried thar laundum er nu heiter Suidthiod l) &c. och wid slutet af sidan rubriceras: Hier hefur Gylfa Ginning. — Blad. 14, likaledes: Umm Loka Tetur. Börjas: Sa Er eirnn Taldur mz asum m) &c. — Wid slutet af Blad. 17: Umm wister ij

f) Hos Resenius läser man: I Elle sinne skipte Nve &c. deremot felas denna afdelning hos Göransson.

g) Läses hos Resenius: Werollden var greind i thriar alfur &c. och hos Göransson: Werolldin verthr greind i thriar halfor.

h) Saknas alldeles hos Göransson.

i) Thessi Othin hafthi mikin Spadom. Göransson.

k) Felas i den Codex Resenius följt, men i en not anföres ur det Kongl. Danska Manuscriptet början af detta Stycke. Hos Göransson saknas det alldeles.

l) Thadan for Othin i Suithiod. That war sa Kongr er Gylfi het. Göransson.

m) Um Loka. Sa er talbur med Asum &c. Resen. Her segi fra Loka. Sa er ein talthr meth Asum. Göransson.

ij walhöll n). Börjas: Thad Seigir thu ad aller &c. — Blad. 23, midt på 1 sid. Wmm ythrotter thors. Börjas: Tha spyr wtgarda Loke Thor huad o) &c. — 2 sid. af Blad. 30, rubriceras: Braga lijge. Börjas: Madur er Nefndur åger eda hlier p) &c. — Wid slutet af Blad 31: Huorninn Skalldskapur hofst. Börjas: Huad athefur hafist Su ythrott er thier kallit Skalldskap. Brage Suarar: That war upphaf t'theß ad Godin höfdu Osätt w'wane thad folck er Suo heiter q) &c. Denna berättelse slutar Blad. 32

n) Huad Odenn får Einherium Wistum. Resen. Men saknas hos Göransson.

o) Huorninn Asa Thår geingu sijnar Ithrötter. Börjas: Wtgarda loke spyr Thor &c. Resen. Hos Göransson är den åter icke serskild Dämesaga.

p) Wm Ager edur Hlex. Börjas: Eirn Madur er neffndur Ager edur Hlex. Resen. I Nyerups Edda är titeln: Bragas rådur. Se Swenska Öfwers. sid. 99.

q) Gudenn hoffdu osätt wid thad folk er Waner heiter &c. Resen. Efter slutet af denna berättelse följer hos Resenius 15 Dämesagor, hwaraf den första är Wmm Hrolff Kraku och den sista: Drap Suanhilldur. — Enligt Ihres bref s. 28 stå dessa Sagor, i Upsala Codex, i en följd, men olika ordning, efter slutet af den del, som kallas Kenningar. I wårt Manuscript äro de wida skickligare här och der inslätade i Eddans andra del, såsom bewis och exempel på hwad som säges.

32 och Blad. 33 widtager ett slags Epilog som består af 44 rader och börjas således: En thetta er nu at seigia ungum Skalldum theim er girnast ad nema mal Skallds-kapar &c. och slutande: Suo er og sagt ad Syner Hectoris komu t' frigialanndz og set-tust Sialfer ij thad Rijke Enn Rakn a Burtt Elenum r). Blad. 34 läses denna graunt utskrifna rubrik: Annar Partur eddu eru Kennijngar og Wijsur gamallra Skallda, Sijnannde: huorninn Skalldin hafa Grunnd-uallat Sijnar wijsur og kuäda hatt Eppt-ter historiu thessarar bokar s); och börjas: Nu skal lata heijra Dämin huorninn hau-fud skalldin hafa latid Sier Soma at yrc-kia Eppter thessum heitum og kennijn-gum: Suo sem sagde Anor Jalla Skalld t) &c.

r) Thessar ogthuij lijkar Dämesögur &c. Resen. Hos honom består detta eftertal af 10 ra-der. — Enligt Ihre (se deß bref s. 10) börjas den så-lunda: That er at seigia ungum Skal-dum er girnast nema Skaldska-parmål &c.

s) Annar Partur Eddu um Kennin-gar. Resen.

t) Detta felas alldeles hos Resenius, och ingen an-ledning finnes hos Ihre, att det kan finnas i Upsala-Manuscriptet. — Det borde undersökas om detta ej är grundläggningen till det Isländska Skaldatal, som Ihre i sitt bref till v. Troil (se v. Troils Is-ländska resa s. 308) anser för att af Sturleson wara börjadt och hwilket finnes aftryckt och för-ökadt i Worms Literatura danica antiqua.

&c. Och följer sedan en Samling Tänkespråk rörande poesiens wigt och wärde, af nästan alla de gamla Isländska Skalderna i en wilkorlig alphabetisk ordning efter Skaldernas namn. — Blad. 35, 2 sid. Hworn weg skal kenna thor u)? Blad. 36, 1 sid. Huor weg skal kenna Balldur v)? — Huornn weg skal kenna Niörd x)? — 2 sid. Huorn weg skal kenna freij? — Huorn weg skal kenna heimdall? Huorn weg skal kenna Tyr? Huorn weg skal kenna Braga? — Huorn weg skal kenna widar? — Blad. 37, 1 sid. Huorn weg skall kenna wala? — Huorn weg skal kenna haud? — Huorn weg skal kenna ull? — Huorn weg skal kenna håne? — Huorn weg skal kenna loka? — Nu skal Enn seigia Dåme af huoriu thår kennyngar eru er nu woru ritadar y) &c. — Blad. 38, 2 sid. Thor for heim t' thrudnannga og stod heinin J hofde hm. z) &c. — Blad. 39 1 sid. Mikillar fornsågnar er

u) Thor heiter ad kenningum. Resen.
v) Balldurs kenningar. Resen.
x) Niörder Kennast. — Desse trenne titelsätt variera hos Resenius.
y) Saknas hos Resenius.
z) Utgör LV & LVI Dämesagorna hos Resenius. J Upsala-Codex står den bland de Eddiska Sagorna i första delen, näst efter den berättelsen: Huornin Skaldskaper hofst. Se Ihres bref till Lagerbring, s. 11.

er å) &c. — Blad. 40, 2 sid. Huorn weg skal kenna frygg ä)? — Huorn weg skal kenna freyu? — Huorn weg skal kenna Sif? — Huorn weg skal kenna ydunne ö)? — Huorn weg skal kenna Himin? — Blad. 41, 1 sid. Huorn weg skal kenna Jord? — Huorn weg skal slo kenna? — 2 sid. Huorn weg skal kenna Sol. — Huorn weg skal kenna wind? — Huorn weg skal kenna Elld? — Huorn weg skal kenna wetur? — Blad. 42, 1 sid. Huorn weg skal kenna sumar? — Huorn weg skal kenna mann? — Huorn weg skal kenna gull? — 2 sid. Loke laufeijar Sun hafde gjortt that t' lås wijse at klippa har allt af Sif a) &c. — Blad. 43, 2 sid. Gull er kallat Gratur freyu &c. — Blad. 44, 2 sid. Enn huad er meira at Seigia fra Gullinu? — Hreidmar tok tha Gullit at sonar giölldum b) &c. — Blad. 45, 2 sid. Thad war Eitt sinn at bryn-

å) Saknas hos Resenius.

ä) Frygg Kenneſt. Resen.

ö) Idunne heiter ad Kenningum. Hwad som härefter följer, läses hos Resenius, olika med sitt ursprungeliga skick, bragt i alphabetiskt ordning af Magnus Olafsen. — Se Nyerups Udsigt over Nordens Poesi, sid. 16.

a) LIX Dämesagan hos Resen. I Upsala Codex står den som serskildt Saga efter Kenningarnas slut. Ihres Bref till Lagerbring, s. 28.

b) LXXI Dämes. hos Resen. — Står efter Kenningarna i Upsala Eddan. Ihres bref s. 29.

brynhilldur og Gudrun Geinngu c) &c. — Blad. 46, 1 sid. Atli Kongur budla sun broder Brynhilldur d) &c. — Blad. 47, 1 sid. Huij er Gull kallat miâl froda? — Blad. 48, 2 sid. rubriceras: Af hrolfi kraka e). — Blad. 49, 2 sid. Suo er sagtt att kongur sa er hölge er kalladur er halogalannd f) &c. — Madur er kalladur Briotur Gullsinns g) &c. — Blad. 50, 1 sid. Kuennkennijngar h). — Börjas: Kona Er kennd t' Gulls og köllut Selia Gulls &c. — Karlmans kenn. i) 2 sid. Wopn og herkläde skal kenna till Orustu &c. — Blad. 51, 2 sid. Konungur Sa er högnne er nefnndur atte Dotter er hilldur hiet k) &c. — Blad. 52, 2 sid. Orusta er kennd wedur Odins l) &c. — Hudrn

c) LXXIV Dämes. hos Resen. Är lånad ur Volsunga Sagan, och saknas i Upsala Codex. Ihres Bref s. 13 och 29.

d) LXXV Dämesagan hos Resenius.

e) LXIII Dämes. hos Resen. — Står fördelad i twänne Sagor i Upsala-Codex, efter Kenningarne. Ihres Bref, s. 29

f) LXV Dämesagan hos Resenius.

g) Saknas hos Resenius, och Ihre nämner den ej heller.

h) Kvennaheiti. Upsala Codex. Ihres Bref till Lagerbring, sid. 15.

i) Karlmanna Kenningar föregå Kuennkenningarna hos Resenius.

k) LXVII Dämes. hos Resen. Står strart efter Kenningarnes slut i Ups. Cod. Ihres bref, s. 28.

l) Hverneg skal kienna orosto? Sua at

— Huðru weg skal kenna Skip So at kalla. Blad. 53, 1 sid. Huorn weg skal christ kenna? — 2 sid. Thar koma saman kennijngar og werdur Sa at skilia af stöd er Rádur skalldskapnum umm Huorn kuedit er kónngin that Riett er at kalla myeklagardz Keisara Grickia Kong och Suo than Kong er Rádur Jorsala lannde at kalla Jorsala Kong &c. — Blad. 54, 2 sid. Huorn weg er Okennd setnijng skalldskapar m). — Huorn weg eru nöfnn Godanna? — Blad. 55, 2 sid. Thesse Eru heite hesta talin &c. Blad. 56 1 sid. Aurnn heiter Suo &c. 2 sid. Huor eru Såfar heite? — Blad. 57, 1 sid. Huor eru Elldz heite &c. — 2 sid. Huor eru nátur heite? — Huor eru manna nöfn okennd? — Blad. 58, 1 sid. Konungur er nefndur halfdan er Riede for holmgarde n) &c. — 2 sid. Thessar eru Konnga átter agiáter &c. — Skalld heita Greppar og Riett er ij Skalldskap at kenna &c. — Blad. 59, 1 sid. Aurmadur heiter Milldijngur &c. — 2 sid. Thesse eru kuenna heite okennd ij skalldskap &c. — Blad. 60, 1 sid.

kalla hana wetbur wapna &c. Ihres bref s. 22.

m) Härmed börjas Eddans andra del i Upsala-Manuscriptet. Ihres bref s. 22.

n) Finnes icke hos Resenius, och tyckes, så widt man kan döma af Ihres beskrifning, åfwen felas i Upsala-Codex.

sid. Nansut heiter a manne thad skal Suo kenna &c. — Blad. 61, 1 sid. Eg muun Jotna nafna heiti &c. — 2 sid. Thor heiter atle og asa bragur &c. — Nu skal Asyniur allar nefna &c. — Snot brudur suanne Suaie Spracke sliod &c. — Blad 62, 1 sid. Thau eru heitehialldur og Rimma &c. — Eg mun Seigia Suerda heite hiör og hrotte högudur &c. — Blad. 63, 2 sid. Nu mun eg skyra skipa heite &c. — Jörd slörn Rusa Eskia og hlodyn &c. — Blad. 64, 1 sid. Eg skal seigia Lynaheite Arnatur &c. — Biörn berse blomur bera &c. — 2 sid. Huad eru hätter Skalldskapar? — Blad. 65, 1 sid. Huat eru kennder hätter &c. — 2 sid, Huad eru ny Giöruijngar so sum thetta &c. — Blad. 66, 2 sid. Huor eru tijda skiptte? &c. — Nu er breytt annann weg Drottkuädum p) &c. — Blad. 67, 1 sid. Theim

o) Huad är Liodsgrein? Ups. Cod. Ihres bref, s. 30. — Denna del af Edda anses till större delen wara författad af Snorre Sturlesons Brorsson, Oluf Thordson Hwitaskalld, död 1259 och sedermera har Lagman Hauck, död 1336, tillökt och granskat den. Nyerups Udsigt over Nord. Poesi, s. 19 och 56.

p) Detta werslag, som öfwen kallas Drottmält består af åttawersiga strofer, i hwilka hwar wers utgör sex långa stafwelser, med ett slags rimljud, eller rättare Assonanser, t. ex. dydaum hest a ida lesta. — Se Nyerups Nord. Poesi s. 10.

Theim er Grundar Grijmu &c. — 2 sid. Thesse er hinu tijunde hattur er wår köllum Refhudrf &c. — Blad. 68, 1 sid. Thesse eru Önnur Refhudrf &c. — Thesse er hin thridie Refhuersa hattur &c. — 2 sid. Thesse eru at kalle hin mestu Refhwerf &c. Nu hefiast hin minne Refhwerf &c. — Thesse eru Önnur hin minne &c. — Thesse eru hin tridin Refbuerf &c. Blad. 69, 1 sid. Huornn weg skal skiptta Drottkuådum hätte med hendijngum eda Ordaleinngd so sem hier er &c. — Nu er Ödrum kuidu hattur &c. — Thetta er alags hattur &c. — Thetta er tuijskeflt &c. — 2 sid. Thesse er Detthenndur hattur &c. — Thetta er Draughenntt &c. — Nu hefur upp annat kuåde &c. — Thenn ann hatt kalla men Ridhenndur &c. — Thesse hattur kallast weggiad &c. — Thesse hattur er nu skal Rita er heiter flagda hattur &c. — Blad. 70, 1 sid. Thesse hattur er hin forna Skialfhennda &c. — Thetta er thrijhennt kallat. — Thesse hattur er kallat tiltekit. — 2 sid. Thesse hattur er kalladur Greppa minne. — Nu er sa hattur er wier köllum lidhenndur. — Nu er sa hattur er wier köllum Tetthenndt. — En er sa hattur er wier köllum ena minne adalhenndu thad eru skothenndur ij hinu fyrsta wijsu orde ij badum helmijnngum So sem hier seiger.

— Nu

— Nu er alhenndit. — Blad. 71, 1 sid. Nu er sa hattur er samhenntt er kallat. — Thesse hattur heiter Klifat. — 2 sid. Nu eru tiver hätter er Stwfar heita. — Nu er hinn meste stwfur. — Nu er sa hattur er wier köllum lidhendur. — Nw skal Rita tha hattu er forn skalld ha kuedit og eru nu setter saman thott thar hafe ortt Suma mz hatta follum og ero thesser hätter Drottkwäder kallader ij fornum kuädum Enn sum finnast ij lausum wijsum so sem Ortte Ragnar kongur lodbrok. — Blad. 72, 1 sid. q). Nu er Eigils hattur r). — Nw er fleins hattur. — Nu er Braga hattur &c. — Nu eru ther hätter Greinnder ij theria stade er Rimblabönd heiter thesse er Ein. — Nu er hit mera Rimblabannd. — 2 sid. Hier eru tuenn Rimblabönd a huorum helmijnge. — Nu skal Rita hrynianmde hattu. — Nu skal syna fleire skipun hattanna er thesse hrynianmde köllud tröllehattur. — Thesse er Einn hrynhenndur hattur. — Blad. 73, 1 sid. Thetta er Diarghenntt. — Theim ann hatt

q) Med denna sida upphöra de colorerade initial-bokstäfwerna.

r) Förmodeligen benämde efter Eigil Skallagrim, en ryktbar Skald, Stridsman och Wikinge, från 10:de Seklet, hwars Saga med den nogaste critik utkom i Köpenhamn 1810, genom den Arnä-Magneanska Commissionens försorg.

hatt köllum wier Munnuörp. — Nu er sa hattur er kalladur er hattleisa. — Nu skal upphefia hid thridia kuäde thad er Ortt er Epter hinum smärum hattum. — 2 sid. s). Hier hefur Togdrapulag. — Nu er Grän-lenndske hattur t). — Nu er hin skamme hattur. — Blad. 74, 1 sid. Thetta er Stwf-hennt. — Thetta er nahennt. — Thetta er hnugghenntt. — Thesse hattur er al hnept-tur. — Nw er halfhnept. — 2 sid. Thetta er hadarlag. — Nw eru ther hätter er Rwn-henndur u) ero kallader ther eru med Einu mote Huor Rwnhenndur hattur skal wera med adalhenndijngum tueim og ij sijnu wijsu orde huor henndijng. Thesse er Riett Rwnhennda. — Thetta er hin minne Rwnhennda. — Thessi er minnsta Rwn-henda. — Thesser eru Enn Rwnhennder. — Blad. 75, 1 sid. Thesse er Annar. — Thesse hattur er hnepttur af hinne Rwn-henndijng. — Thesse er hinn thridie hat-tur Rwnhenndur. — Thesso er hin Minne

Rwn-

s) Med denna sida taga de colorerade initialerna åter sin början.

t) Är icke att härleda från den wid Amerika belägna dn Grönland, utan från ett landskap i Norrige. Se Nyerups Udsigt over Nordens Äldste Poesi, sid. 22.

u) I dessa wersslag brukades det wanliga Europeiska Stafwelse-rimslutet, som förenade den ena wersen med den andra. — Dessa rim-wersar äro troligt-wis ej äldre än Christendomen.

Rwnhennda. — Thesse er hin minnsta. — Nu hefur upp hinn fiorda balck Rwnhenndijnga. — Nu er minne Rwnhennda. — 2 sid. Thesse Rwnhennda er tekin af hrynhenndum hätte. — Hier hefur upp hinn fimmta Rwnhenndann balck. — Thesse er hin minne Rwnhenda. — Fornyrdalag v). — Balckarlag. — Blad. 76. Starkadarlag. Galldralag.

Sedan exempel på Galldralag blifwit anförda, läses derunder, med annan yngre hand, och mattare bläck skrifwit: EXPLICIT MCDLXI. M. H. B. S. S. S. — Och längst ned på sidan: J. G. Sparfwenföldth er eigandi thessarar bokar med riettu en einge Annar.

Hwad detta Manuscripts ålder beträffar, så tyckes den, för att döma af skrif-tecknens caracter och abbreviaturernas skapnad, liksom af pergamentets tjocklek, icke kunna utsättas sednare än till medlet af 1400:talet, och icke högre än till fista decennium af 1300:talet. Denna Codex är således något yngre än den Upsaliska, men deremot bättre bewarad; ty utom

v) Detta war det äldsta Asa-wersslaget, hwilket — såsom ett minnesmärke af Stammens orientaliska ursprung — helt och hållet berodde på Alliteration eller ett slags consonantsrim i början af orden. — I denna rythmus äro de flesta och äldsta Eddiska qwäden författade.

utom få blad, som af mal tyckas wara något frätta, äro alla de andra alldeles rena och oskadade.

Efter Sparfwenfeldts död kom detta Manuscript i Antiquitets-Collegii ägo, och sedan detta Collegium upphört, öfwerlemnades det år 1778, tillika med flera andra Isländska Codices, till det härwarande Kongl. Allmänna Bibliotheket, der det ännu förwaras.

Måtte denna beskrifning wara nog lycklig att af de sakkunnige gillas och wäcka wåra Fornforskares uppmärksamhet på ofwannämde wackra codex, till nogare undersökande och begagnande.

Stockholm den 5 November 1811.

L. Hammarsköld.

Iduna.

Tredje Häftet.

Tredje Upplagan.

Stockholm,
tryckt hos Fr. B. Nestius, 1824.

Völu Spá,

med

Öfwersättning

från Isländskan.

Anmälan.

Wolas Sång anses att wara den äldsta, likasom den otwifwelaktigt är den skönaste lemning af Nordiska fornäldrens Skaldskap. — I anseende till sielfwa sitt wäsende torde deß ålder uppgå till det långst förflutna, och må hända ända till tiden före wår stam-ätts första söndring från sitt och all bildnings moderland, Asien; till sin nuwarande form är den några århundraden sednare. Jemför man detta stycke, källan för all Nordisk Mythologi, med forntidens öfrige bildade folks wishet, med de gamle Grekers, Persers och i synnerhet Indianernes, sådan den i Monu's lagar, deras äldsta sång, finnes, och ser den förwånande öfwerensstämmelsen i tänkandets gång och i begreppen om Kosmogoni, en ewig grundkraft och deß Trehet, om det ondaß ursprung, elementerna, enkla wäsenden och motsatta naturkrafter m. m., och detta allt underkastadt en wiß dold förutbestämmande makt; uppstår så naturligt denna fråga: Är detta det menskliga, till enhet sträfwande, tänkandets likstämmighet, från folk till folk en progreßif återklang? eller skulle, äfwen om alla deßa folk-

bebott lika många åtskilda werldar, från hwar werld uppstått ett enkelt ljud, som, dem omestande, sammanstämt i en hög och sann harmoni?

Stilen kan i styrka och wärdighet jämföras med Mosis och det Judiska folkets öfriga heliga böcker — — men, här erinras jag om nödwändigheten, att för den wördade Allmänheten urskulda djerfheten af mitt företag och redogöra för anledningen dertill. Följande skall i detta afseende hos hwar upplyst Läsare blifwa gällande: Redan då jag första gången med aning om deß skönhet kunde, utan att willas af förwridna öfwersättningar, genomläsa denna Sång, frågade jag, med en sorglig tanke på wår bekymmerlöshet om allt som borde wara oß heligt: huru slumrar så länge wåra fäders högre lif och kraft i sång och handling? huru har denna sång blifwit en främling i sitt eget fädernesland? — Wåra grannars framsteg i detta afseende, och Herders sköna Tyska öfwersättning af Woluspa, syntes mig nu som förebråelser. Wid jemförandet af Resenii text ur Köpenhamnske Codices, med den enda Handskrift, som hos oß finnes i Antiqvitets-Archiwets Samling, hwars Original under en wådeld förkommit, befunnos de i anseende till ordningen ganska skiljaktige, och hela stropher, som felas i den förra, före-

komma i den sednare. Denna Handskrift fullåndad i Stockholm den 6 Maji 1684, af Helge Olofsson, har, med alla sina fel — hwilka wittna att copisten ej nog warit språket wuxen att utskrifwa de många förkortningar, som i de äldsta Codices wanligen förekomma — af Göranson blifwit följd och genom hans misstag ännu mera felaktig; i synnerhet wittnar hans Öfwersättning om det förwända begrepp, han fattat om detta stycke; må honom i öfrigt ske rättwisa för sin stora förtjenst af wår inhemska Litteratur! — Att kunna återställa denna dyrbara text till sin forna renhet, och, rädbad undan en möjligen inträffande wådlig händelse, kunna lemna den i deras händer, som redan förstå den, eller önska lära känna den, war öfwer mitt hopp: detta har nu blifwit möjligt genom den för detta arbete lyckliga omständigheten, att den, af Isländska Litteraturen så förtjente mannen, Herr R. K. Rask, nyligen till Swerige anländt, åt hwilkens wänskapsfulla biträde och nit för den goda saken wi härmed hembäre wår skyldiga tacksamhet.

Öfwersättningen, med de få upplysningar som bifogas, är blott bestämd att gifwa dem, som ej kunna begagna sjelfwa texten, en lätt öfwersigt af den Nordiska Mythologiens Dikter och en aning om deß högre anda; i öf-

rigt är den på allt, utom noggrannhet, an-språkslös. Några ställen förekomma i texten, der orden numera, äfwen af de kunnigaste, icke förstås, och der Öfwersättaren måst wåga en på sannolikhet grundad gissning, hwilka ställen dock alltid med glesare stil äro utmärkte; att intet eget må med Originalets förblandas.

Stockholm den 6 Maj 1812.

Öfwersättaren.

Wölu Spá.

1. Hlióds bid ék allar,
Helgar kindir,
Meiri ok minni,
Mögu Heimdallar;
Vilda ék Valfödur,
Vél framteljak,
Fornspjöll fira
Þau ék fremst ofnam.

2. Ek man Jötna
Ar ofborna,
Þá er fordom mik
Frædda höfdu,
Nío man ék heima,
Nío Ividi,
Mjotvid mærann
Fyrir molld nedan.

3. Ar var allda,
Þá Ymir bygdi;
Vara sandur, né sær,
Né svalar unnir,
Jörd fanz æva,
Né upp-himin,
Gap var Ginnúnga,
Enn gras hvergi.

Walas Wisdom.

1. Lyßnen Alla,
Helige Wäsen,
Högre och lägre
Heimdallers 1) barn!
Walfaders under
Will jag förtälja:
Männernas fornsång,
Den tidigst jag lärde.

2. Jättarne 2) mins jag
Arla födda,
De som mig fordom
Wisdom lärde;
Mins nio 3) Jordar,
Nio himlar;
Såg grundämnet glindra
Djupt under mullen.

3. Morgon war tidens,
När Ymer 4) lefde:
War ej sand, icke sjö,
Icke swala böljor;
Jord fanns icke;
Ej himlen den höga;
Swalg war allt igenom,
Men gräs intet!

4. Ádur Börs synir
Bjódum ypdo,
Þeir er midgard
Mærann skópo.
Sól skein sunnan
A salar (svala) steina,
Þá var grund gróinn
Grænum lauki.

5. Sól varp sunnan
Sinne mána,
Hendi hinni hægri
A himin Iódyr.
Sól þad né visse
Hvar hún sali átti —
Stjörnur þad né visso
Hvar þær stadi átto —
Máni þad né visse
Hvat han megins átte.

6. Þá gengu Regin öll
A rökstóla,
Ginnheilög God
Ok um þad géttust —
Nótt ok nidhjum
Nöfn umgáfu,
Myrgin héto
Ok midjan dag,
Undorn ok aptan,
Arum att telja.

4. Förr än Bores 5) söner
Fästet upphofwo,
De som Midgård 6)
Högan skapte;
Sol sken sunnan
Mot kalla bergen,
Då grodde å grund
Gröna örter.

5. Sol kastade sunnan
Sitt följeslag Månan
Med sin högra hand
Till himmelens hästport;
Sol det ej wißte
Hwar hon salen ägde,
Stjernor det ej wißte
Hwar de fäste hade,
Månen det ej wißte
Hwad för kraft han ägde.

6. Å de höga säten
Rådslå de ewige
Makter alla,
De härlige Gudar —
Natt och skymning
Gäfwo de namn;
Morgon de nämnde,
Och middagsstund,
Undorn 7) och afton
Åren att tälja.

7. Hittoz Æsir
A Idavelli,
þeir er Hörg ok hóf
Há-timbrudu,
Afla lögdu,
Aud smidodu,
Afls kostodu,
Alls freistudu;
Tángir skópu
Ok tól giördu.

8. Tefldu í túni;
Teitir voro;
Var þeim vettugis
Vant or gulli;
Uns þriár komo,
þussa meyar,
Amátkar miök,
Ur Iötunheimum.

9. þá géngo Regin öll
A rökstóla,
Ginnheilög God,
Ok um þad géttust —
Hver skyllde Dverga
Drótt umskepja,
Ur Brímis holldi
Ok úr blám leggium.

7. Asarne samlas
Å Idawallen;
Horg 8) och Gudahof,
Höga timrade,
Werkstäder anlade,
Guld hamrade,
Kraft öfwade,
Allt pröfwade,
Werktyg och goda
Wapen smidde.

8. Täfla i fröjd
Å wädjobanan;
Dem felades icke
Guldet klara,
Tills de kommo
Mägtige Trenne
Thussa-Mör
Ur Jotunheim 9).

9. Å de höga säten
Rådslå de ewige
Makter alla,
De härlige Gudar —
Hwem skulle skapa
Dwerga-skaran,
Ur Brimers 10) ſköte
Och bleknade lemmar?

10. Þar var Mótsognir
Mærstur um ordinn,
Dverga allra,
Enn Durinn annar;
Þeir mannlikun,
Mörg ofgiördo,
Dverga úr Iördo,
Sem Durinn sagdi.

11. Nyi ok Nídi,
Nordri ok Sudri,
Austri ok Vestri,
Allþiófur, Dvalinn,
Nár ok Náinn,
Nippingur, Dáinn,
Veggur, Gandálfur,
Vindálfur, Þorinn.

12. Bivor, Bavaur,
Bambur, Nori,
Anar, Onar,
Ai, Miótvidnir,
Þrár ok Þráinn,
Þrór, Vitur, Litur;
Nyr ok Nyrádur;
Nú hesik rekka
Reginn ok Rádsvidur
Rétt umtalda.

10. Då är Motsognir 11)
Alla Dwergars
Förste worden;
Den andra Durin;
Mennisfolika,
Många Dwärgar,
De skapat ur Jord,
Som Durin talat.

11. Nyi och Nidi,
Nordri och Sudri,
Östri och Westri,
Althiofur, Dwalin;
Nar och Nain,
Nippingur, Dain,
Weggur, Gandalfur,
Windalfur, Thorin.

12. Biwor, Bawaur,
Bambur, Nori,
Anar, Onar,
Ai, Miotwidnir,
Thrar och Thrain,
Thror, Witur, Litur,
Nyr och Nyradur;
Nu de mäktige
Krafter, med wishet,
Hafwer jag framtalt.

13. Fili, Kili,
Fundin, Nali,
Hepti, Vili,
Hanar ok Svíar,
Billíngur, Bruni,
Bildur, Buri,
Frár, Fornbogi,
Frægur ok Lopi,
Aurvángur, Vari,
Eikinskialdi.

14. Mál er Dverga
I Dvalins lide
Lióna kindom
Til Lofars telia,
þeir er sótta,
Frá salar-(svala) steini,
Aurvánga siót
Til Iórovalla.

15. þar var Draupnir
Ok Dólgþrasir,
Hár, Haugspori,
Hlévángur, Glói,
Skirvir, Virvir
Skapidur, Ai,
Alfur ok Yngvi,
Eitur ok Oinn,

13. Fili, Kili,
Fundin, Nali,
Hepti, Wili,
Hanar och Swior,
Billingur, Bruni,
Bildur, Buri,
Frar, Fornbogi,
Frägir och Loni,
Aurwangur, Wari,
Eikinskialdi.

14. Tid är leda
Från Lofar 12), Dwalins
Dwerga-skara;
De mäktige Wäsen
Som ur kalla
Bergen och stäfsten,
Söka sig upp
Till Joro-fälten 13).

15. Der war Draupnir
Och Dolgthrasir,
Har, Haugspori,
Hlewangur, Glo;
Skirwir, Wirwir
Skafidur, Ai,
Alfur och Yngwi,
Eitur och Oinn.

16. Fialar ok Frosti,
Finnur ok Ginnar;
Héri, Hogstari,
Hliódólfur, Móinn;
Þad man uppi
Medann öld lifir;
Lángnidia tal
Lofars hafat.

---

17. Uns þrír komo
Or því lidi,
Öflgir ok ástgir
Æsir, at súsi; (húsi)
Fundo á landi
Litt megandi
Ask ok Emblo,
Örlöglausa.

18. Önd þau né átto;
Aud (ód) þau né höfdo;
Lá né læti,
Né lito góda;
Önd gaf Odinn,
Aud (ód) gaf Lodur,
Lá gaf Hæner
Ok litu góda.

16. Fialär och Frosti,
Finnur och Ginnar,
Heri, Hegstari,
Hliodolfur, Moin.
Spörjas månde,
Länge som tiden,
Dwerga-talet,
Härledt från Lofar.

---

17. Till trenne kommo
Ur det samqwäm 14),
Mäktige, älskande
Asar, till Hemmet;
Funno på stranden
Ask och Emblo,
Utan förmåga,
Lif och bildning.

18. Ej anda de ägde,
Ej tanke de hade,
Blod eller ljud,
Ej lislig färg;
Andan gaf Odin,
Tanken Loder,
Blod gaf Hänir
Och lif och färgor.

19. Ask veit ek standa;
Heitir Yggdrasill;
Hár badmur ausinn
Hvíta auri;
þadann koma döggvar;
þærs í dali falla;
Stendur æy yfir grænn
Urdar brunni.

20. þadan koma meyar,
Margs vitandi,
þriár úr þeim sal,
Er und þolli stendur:
Urd hétu eina,
Adra Verdandi,
Skáro á skídi,
Skulld, hina þridiu.

21. þær lög lögdo;
þær líf kuro,
Alda börnom
Örlög at segia.

Ein sat hon úti
þá hinn aldni kom;
Yggiongur Ása
Oki augo leit:

19. Ask wet jag stånda,
Heter Yggdrasil;
Kronan fuktas
Ur klara källan;
Dådan kommer duggregn,
Som i dalen faller;
Ständar ewigt grön
Öfwer Urdarbrunnen 15).

20. Dådan komma Mör,
Mycket wetande,
Trenne ur den sal,
Under kronan stånder:
En nämnde de Urd,
Den andra Werdandi,
De skuro å staf,
Skulld, den tredje 16).

21. De lag stifta,
De lif kåra;
För werlden tälja
Ödets lagar.

Enslig satt hon 17) ute,
Då han kom, den gamle,
Asarnes Urfader,
Och las i deß öga:

22. Hvers fregnid mik?
Hví freistid mín?
Allt veit ek Odinn,
Hvar þú Auga falt þitt
I hinom mæra
Mímis brunni:
Dreckur miöd Mímir
Myrgin hverjan
Af vedi Valfödur;
Vitid enn? éda hvad?

23. Valdi henni Herfödur
Hrínga ok men;
— — — —
— — — —
Féspiöll spaklig
Ok Spá ganda;
Sá hún vítt ok um vítt
Of veröld hverja.

24. Heidi hana héto
Hvars til húsa kom,
Ok Völu velspá;
Vitti hon ganda,
Seid hon kunni,
Seidi hon leikinn;
Æ var hon ángan
Illrar brúdar.

22. "Hwad spörjen I mig?
"Hwi fresten I mig?
Allt wet jag Odin!
Hwar ditt öga Du
Dolt i den klara
Mimers brunn 18).
Mimers mjöd dricker
Hwar morgon Walfader,
Af gifna panten
Förstån I än? eller hwad?

23. Walde henne Härfader
Ringar och guldkedjor 19);
— — — —
— — — —
Troll-ljud wisa
Och mäktiga gwäden;
Hon skådade wida
Kring alla werldar.

24. Heidi 20) hon nämndes,
Hwar hon till gästnings kom,
Och Wala den wisa;
Wargar hon tjuste,
Seid 21) hon kunde,
Sjelf tjusad af Seid;
Ewigt är mäktig,
Sorgens Brud 22).

22. Hvers fregnid mik?
Hví freistid mín?
Allt veit ek Odinn,
Hvar þú Auga fult þitt
I hinom mæra
Mimis brunni:
Dreckur miód Mimir
Myrgin hverjan
Af vedi Valfödur;
Vitid enn? éda hvad?

23. Valdi henni Herfödur
Hringa ok men;
— — — —
— — — —
Féspiöll spaklig
Ok Spá ganda;
Sá hún vítt ok um vítt
Of veröld hverja.

24. Heidi hana héto
Hvars til húsa kom,
Ok Völu velspá;
Vitti hon ganda,
Seid hon kunni,
Seidi hon leikinn;
Æ var hon ángan
Illrar brúdar.

22. "Hwad spörjen I mig?
"Hwi fresten I mig?
Allt wet jag Odin!
Hwar ditt öga Du
Dolt i den klara
Mimers brunn 18).
Mimers mjöd dricker
Hwar morgon Walfader,
Af gifna panten.
Förstån I än? eller hwad?

23. Walde henne Härfader
Ringar och guldkedjor 19);
— — — —
— — — —
Troll-ljud wisa
Och mäktiga gwäden;
Hon skådade wida
Kring alla werldar.

24. Heidi 20) hon nämndes,
Hwar hon till gästnings kom,
Och Wala den wisa;
Wargar hon tjuste,
Seid 21) hon kunde,
Sjelf tjusad af Seid;
Ewigt är mäktig,
Sorgens Brud 22).

25. Þad man hon Fólkvíg
Fyrst í heimi,
Er Gullveigo
Geirom studdo;
Ok í höll Hárs
Hana brendo;
Þrisvar brendo
Þrisvar borna
Opt ósialdan
Þó hon enn lifir.

26. Sá hon Valkyrior,
Vitt umkomnar,
Görfar at rída
Til Godþiódar;
Skulld hélt skildi,
Enn Skögul önnur,
Gunnar, Hilldur, Göndul,
Ok Geir-skögul.
(Nú ero taldar
Nunnor Herians,
Görfar at rída
Grund Valkyrior).

27. Þá géngo Regin öll
A rökstóla,
Ginnheilög God
Ok um þad géttust
Hvat skyldo Æsir
Afrád gialda;
Eda skyldo Godinn öll
Gildi eiga?

25. Den striden minns hon
Först i werlden,
När å swärdsudd
Gullweig lades;
I Hars 23) sälar
De henne brände;
Tre gånger brände
Den tre gånger födda;
Ofta dock återfödd,
Ännu hon lefwer 24).

26. Walkyrior 25) såg hon
Fjerran komma,
Redo att rida
Till Gothiod;
Skulld bar skölden,
Följd af Skogul,
Gunnur, Hildur, Gondul
Och Geir-Skogul.
(Nu äro talde
Stridens Tärnor,
Redo att rida
Å fältet, Walkyrior).

27. Å de höga säten
Rådslå de ewige
Makter alla,
De härlige Gudar:
Hwarmed månde Asar
Gälda sitt wåld? 26)
Eller Gudar alla
Äga försoning?

28. Brotinn var Borgveggur
Borgar Asa;
Knáttu Vanir vígspá
Völlo sporna;
Fleygdi Odinn
Ok í fólk umskaut;
Þad var enn fólkvíg
Fryst í heimi.

29. Þá géngo Regin öll
A rökstóla
Ginnheilög God
Ok um þad géttust:
Hver hefdi lopt allt
Levi blandit;
Edur Ætt Iötuns
Ods mey giefna?

30. Þór einn þar var
þrúnginn módi;
Hann sialdan situr,
Er hann slíkt offregn:
A géngost eidar,
Ord ok særi,
Mál öll meginlig,
Er á medal, fóro.

---

31. Veit hon Heimdallar
Horn, umfólgit
Und heidvonom
Helgom Badmi.

28. Brusten war muren
Asaborgens;
Stridgiöde Waner 27)
Spjerna i wallen;
Men upp stod Odin
Och i hären sköt;
Det war den första
Härstrid på jorden.

29. Å de höga säten
Rådslå de ewige
Makter alla,
De härlige Gudar:
Hwem hade luften
All blandat med lägor?
Eller åt Jotuns ätt 28)
Ods mö förrådt?

30. Men der war Thor 29)
Så tung till mods;
Han sällan sitter,
När slikt han spörjer:
Eder brötos,
Ord och löften,
Alla heliga band,
Som fästa, löstes.

31. Hon känner Heimdallers
Horn, förborgadt
Under Trädet,
Det helga höga.

Á sér hon ausast,
Aurgom forsi:
Af vedi Valfödurs:
Vitid enn? eda hvad?

32. Austur sat hin alldna
I járnvidi
Ok fæddi þar
Fenris kindir;
Verdur af þeim öllom
Einna nockur
Túngls tiúgari
I trölls hami.

33. Fyllist fiörvi
Feigra Manna;
Rídur Ragna siöt
Raudum dreyra;
Svört verda sólskin;
Um sumar eptir,
Vedur öll válynd:
Vitid enn? eda hvad?

34. Sat þar á haugi
Ok sló hörpu
Gygiar hirdir;
Gladur Egdir
Gól um honum
I gagl-vidi
Fagur raudur hani,
Sá er Fjalarr heitir:

Ström ser hon-skrida
Med skummig fors,
Af Walfaders pant;
Förstån I än? eller hwad?

32. Öster ut den gamla
Satt i Jernskogen
Och födde Fenris (30),
Ulfwens, ungar;
En månd' af dem alla
Mägtig warda;
Månens fråtare 31)
I Jette-skepnad.

33. Af fega menskors
Lif han fylles;
Stänker å himlen
Blodet röda;
Solstrålar swartna,
Efter om Sommaren,
All wind wäldsam:
Förstån I än? eller hwad?

34. Satt der å kullen
Och harpan slog,
De Trollqwinnors herde 32),
Glade Försten:
Gol kring honom
I högan skog
Fagre röde Hanen,
Han, som Fialar heter:

35. Gól um Ásum
Gullin-kambi,
Sá vekur hölda
At Herjafödurs:
Enn annar gól,
Fyrir jörd nedann
Sótraudur hani
At sölum Heliar.

---

36. Ek sá Baldri
Blódgum Tivor (Tíva)
Odins barni
Örlög fólgin;
Stód umvaxinn
Völlom hærri
Miór ok miök fagur
Mistilteinn.

37. Vard af þeim meidi
Er mér syndist
Harmslög hættlig;
Hödur nam skióta.
Baldurs bródir
Var ofborinn snemma,
Sá nám Odins son
Ein-nættur vega.

38. Þón hann æva hendur
Né höfut kémdi
Adur á bál um-bar
Baldurs andskota.

35. Gol kring Asar
Gullin-kambi,
Som Hjeltarne wäcker
I Odins salar.
En annan gol
Djupt under jorden,
Sotröde hanen,
I Dödens salar.

---

36. Jag såg Balders,
Den blodige Gudens,
Odins Sons
Dolda öde 33):
Stod å wallen,
Reslig wuxen,
Spåd och fager,
Mistiltein.

37. Kom af den telning,
Som mig syntes,
Förfärande sorgslag;
Höder den afsköt.
Balders Broder
War tidigt född,
Som nattgammal fällde
Odins son 34).

38. Ej hand han twädde,
Ej håret kammade,
Förrn å bål han bar
Balders owän.

Enn Frigg um grét
Í Fensölum,
Vördur Valhallar
Vitid enn? eda hvad?

39. Hapt (haptan sá hon liggia.
Und hvera lundi
Lægiarn Lægiarnan) liki
Loka aþeckian,
Þar situr Sigyn
Þeigi um sinom
Ver vel glyod
Vitid enn? eda hvad?

40. Þá kná Vala
Haptbönd snúa
Heldur um hardgiör
Höpt or þörmom.
Fiöld veit hin fróda,
Fram sé ék lengra
Um Ragnarök
Ok raum Sigtíva.

41. Géyr Garmur miök
For Gnípa helli
Festar muno slitna
Enn Freki renna.

42. Á fellur austan
Um eitur dala,
Saurom ok sverdom;
Slídur heitir sú.

Men Frigga hon gret
I Fensalen,
Wäktarn i Walhall:
Förstån I än? eller hwad?

39. Bunden såg hon ligga
I källornas Lund
Den onde Lokes
Döda skepnad;
Der sitter Sigyn 35),
Glad är hon icke
Hos sin Make:
Förstån I än? eller hwad?

40. Då månd' af Wales 36)
Inelfwor snos,
Och starke härdas
Härda bojor.
Den Wisa wet mycket;
Fram skådar hon längre,
Till Gudarnes skymning
Och sista striden.

41. Garmer 37) tjuter
Wid Gnipa-hällen;
Banden brista
Och Freke flyr.

42. En å faller östan
I etter-dalar
Med gyttja och torfwor;
Slid 38) är deß namn.

43. Stód fyrir nordann
A' Nida-fiöllum
Salur úr gulli
Sindra ættar;
Enn annar stód
A Okolni,
Biórsalur Iötuns,
Enn sá Brimir heitir.

44. Sal sá hún standa,
Sólo fiarri,
Nástrondo á;
Nordor horfa dyr;
Falla eitur dropar
Inn um lióra;
Sá er undinn salur
Orma hryggium.

45. Sá hún þar vada
þraunga strauma
Menn meinsvara
Ok mordvarga;
Ok þá annars glepia
Eyra rúno
þar saug Nidhöggur
Nái framgeingna;
Sleit vargur vera:
Vitid enn? eda hvad?

43. Nordan stândar
Å Nidafjällen
Sindra-ättens 39)
Härliga guldsal:
Men i Okolni 40)
Ståndar Jotuns
Dryckessal,
Som Brimur heter.

44. En Borg hon såg, från
Solen fjerran,
Å Nastrand stånda 41)
Med nordwände portar;
Falla etterdroppar
In genom gluggarne;
Borgen är flätad
Af Ormaryggar.

45. Der såg hon wada,
I tunga strömmen,
Män menedare,
Och mördare,
Och de som förföra
Med bron-taßling.
Der sög Nidhugger 42)
Framlednas as;
Slet Wargen liken:
Förstån I än? eller hwad?

46. Brædur muno berjast
Ok at bönom verda;
Muno systrúngar
Sifium spilla;
Hart er í heimi,
Hôrdómr mikill,
Skéggöld, skálmöld
Skilder 'ro klofnor
Vindöld, Vargöld,
Adur veröld steypist;
Mun enge madur
Ödrum þyrma.

47. Leika Mímis synir,
Enn Miotkudur (miotvidur) kyndist
At hino gamla
Gillar horni;
Hátt blæs Heimdallur,
Horn er á lopti;
Mælir Odinn
Vid Mímis höfut.

48. Skélfur Yggdrasils
Askur standandi,
Ymur it aldna tré,
Enn Iötun losnar;
Hrædast allir
A Helvegom,
Adur Surta þann
Sefi ofgleypir.

46. Broder mände Broders
Bane warda;
Syskerbarnen
Blodsbandet spilla;
Hårdt år i werlden,
Hordom mycken;
Bil-ålder, Swårds-ålder,
Klufna sköldar;
Storm-ålder, mord-ålder,
Förrån werlden störtas;
Då mänd' ingen man
Androm skona.

47. Mimers söner leka,
Men werlden tändes
Wid det gamla
Gjallarhornet:
Högt blåser Heimdall,
Hans ljud år i luften;
Med Mimers hufwud
Talar Odin.

48. Skälfwer Yggdrasill
Asken ståndande —
Susar det gamla Träd —
När Jotun lösnar;
Alle båfwa
På Hels 43) wägar,
Tills Surturs son
Honom (Odin) slukar.

49. Geyr Garmur mjök
Fyrir Gnípa helli;
Festar muno slitna,
Enn Freki renna.

50. Hrymur ekur austan,
Hefist tind fyrer;
Snyst Iórmungandur
I Iötun módi.
Ormur knyr unnir,
Enn Ari hlackar;
Slítur nái neffölur;
Naglfar losnar.

51. Kiöll fer austan
Koma munu Muspels,
Of lög, lydir,
Enn Loki styrer;
Fara Fiflmegir
Med Freka allir,
Þeim er Bróder
Bileists i för.

52. Surtur fer sunnann
Med svíga læfi;
Skín af sverdi
Sól Valtíva;
Griótbiörg gnata,
En Gifur rata;
Troda halir helveg
Enn himin klofnar.

49. Garmer tjuter
Wid Gnipa-hällen;
Banden brista
Och Freke flyr.

50. Hrymer åker östan,
Bergen sig höja,
Jormungand 44) wältrar
I Jettamod;
Wågen dånar;
Örnen skriar;
Lik sliter den Bleke;
Och Nagelfar 45) lossnar:

51. Köl'n far östan;
Komma månde Muspels
Folk å hafwet,
Och Loke wid rodret:
Följa dårskapens barn
Ulfwen alla;
Bileists Broder 46)
Är med i färden.

52. Surtur far sunnan
Med swajande lågor;
Af swärdet glindrar
Här gudars sol;
Stenbergen braka,
De Jettqwinnor irra;
Hels wäg wandra menskor
Och himmelen remnar.

53. Hvat er med Asum?
Hvat er med Álfum?
Gnyr allur
Iötunheimur,
Æsir 'ro á þingi;
Stynja dvergar
Fyrir steins dyrum
Vegbergs (Vebergs) vísir:
Vitid enn? eda hvad?

54. Þá kémur Hlínar
Harmur annar fram,
Er Odinn ferr
Vid Ulf-vega;
Enn Bani Belja
Biartur ad Surti;
Þá mun Friggiar
Falla Angantyr.

55. Geyr Garmur miök
Fyrir Gnypa helli;
Festar muno slitna
En Freki renna.

56. Þá kémur hinn mikli
Mögur Sigfödurs,
Vídar vega
At Valdyre;
Lætur megi Hvedrúngs
Mund um standa
Hiör til hjarta;
Þá er hafnt Födur.

53. Hur är med Asar?
Hur är med Alfar?
Gnyr det wida
Jotunheim.
Å Ting äro Asar;
Dwergarne sucka
Wid stendörr'n — de Wise
Ur helige bergen:
Förstån I än? eller hwad?

54. Då får Hlina
Ännu en sorg
När Odin gångar
Till Ulfwastriden,
Men Beli's strålande
Bane 47) mot Surtur;
Då faller Friggas
Dyre Hjelte.

55. Garmer tjuter
Wid Gnipa-hällen;
Banden brista
Och Freke flyr.'

56. Då framgår den starke,
Sigfaders son,
Widar 48) att strida
Mot Waldjuret;
Hans hand låt stånda
Å Hwedrungs 49) barn
Swärd i hjertat;
Så Fadren hämnas.

57. Þá kémur inn mære
Mögur Hlódyniar,
Géngur Odins son
Vid úlf vega;
Drepur hann af módi
Midgards vaor;
Muno halir allir
Heimstöd rydia.

58. Geyr Garmur miök
Fyrir Gnypa helli;
Festar muno slitna
Enn Freki renna.
Gengur fet nío
Fiörgyniar Burr,
Neppur frá Nadri,
Nids okvidnom.

59. Sól tekur sortna;
Sígur folld í mar;
Hverfa af himni
Heidar stiörnur;
Geisar eimi
Vid alldur nára;
Leikur hár hiti
Vid himin sialfann.

---

60. Sér hon uppkoma
Ödru sinni
Iörd úr ægi,
Idia græna;

57. Då kommer Hlodynas
Härlige Son, 50) —
Går Odins son
Till Ulfwastriden;
Dråper med mode
Midgårds-ormen;
Då månd' kämpar alla
Jorden bloda.

58. Garmer tjuter
Wid Gnipa-hällen;
Banden brista,
Och Freke flyr.
Nio fjät träder
Fjorgyn's son 51)
Med möda, från Ormen,
Den skadelystne.

59. Sol börjar swartna;
Jord siger i haf;
Swinna af himlen
De stjernor klara;
Upp wäller rök
Wid dödsäldern;
Hög branden leker
Mot sjelfwa himlen.

---

60. Såg hon uppkomma
Andra resan
En Jord ur hafwet;
Ewigt grön 52);

Falla forfar,
Flygur örn yfir
Sá er á fialli
Fiska veider.

61. Hittast Æsir
A Idavelli
Ok um molldþinur
Mátkar dæma;
Ok minnast þar
A megin dóma;
Ok á Fymbul-Tys
Fornar Rúnar.

62. þá muno Æsir
Undur samligar
Gullnar Toflur
I grasi finna;
þærs i árdaga
Attar höfdu
Fólkvaldur Goda
Ok Fiólnis kind.

63. Muno ósåner
Akrar vagsa;
Böls man alls batna,
Baldur mun koma;
Búa þeir Hödur
Hropts Sigtoptir
Vel Valtívar: (Ve Valtíva).
Vitid enn? eda hvad?

Såg forsar falla,
Flyger deröfwer
Örnen, som spejar
Fisk, från fjällen.

61. Asarne samlas
Å Idawallen,
Och om grusade
Makter tala;
Och minnas der
Styrkans rön
Och Fimbul-Tyrs 53)
Uråldriga Runor.

62. Då månde Asar
De underbara
Gyldne Taflor
I gräset finna,
Dem i urtiden
Gudarnes Höfding,
Fiolners Ättling 54),
Besutit hade.

63. Månde osådde
Skördar wara;
All nöd förgå;
Balder skall komma,
Och bygga med Höder
Hropts 55) Walsal, den helga
Guda borgen:
Förstån I än? eller hwad?

Upplysningar.

Wala, Spåqwinnans, eller, som hon tilläfwentyrs enligare med forntidens begrepp bör nämnas, Wala den wisas Sång, kan, af alla wåra Skalders urgamla qwäden, egentligast kallas källan för all Nordisk Mythologi. Att genomforska sjelfwa deß wäsende och antyda det såsom resultatet af menskliga tankens första bemödanden till utweckling, eller upptäcka i den mörka sången de, i oberäknelig förwillelse bortblandade spåren af ett gudomligare ursprung, uppenbarelse, må lemnas åt en tid, då en fullkomlig kännedom af sjelfwa deß källor gifwit förmåga att bearbeta deßa ämnen, och en mera uppfattande bildning beredt sinnena att förstå och emottaga. "Det "synes, yttrar en berömd Författare *), som "hade Han, som så härligt bildat och begåf-"wat menniskan, förunnat de först skapade "en blick i det oändliga djupet af sitt Wä-"sende, och derigenom för ewigt lyftat henne "ur dödlighetens band och satt henne i för-"bindelse med en osynlig werld." — Äfwen med en annan åsigt, och wore det än blott för deß ålder och inflytande på slägtets urbildning och öfrige händelser, synes det mödan wärdt att häraf taga, åtminstone en hi-

storisk

*) Friedr. Schlegel, über die Sprache und Weisheit der Indier. Heidelberg 1808. sid. 105.

storisk kännedom. Att i någon mån härtill bidraga, är enda ändamålet med denna gifna öfwersättning och nedanstående wid deß läsning nödwändigaste upplysningar.

Wala börjar sin sång med att högtidligt äska ljud af all naturen. Isländaren Gudmund Andreä anför den första strofen något förändrad ur en så kallad större Wöluspa, som efter hans mening så bör öfwersättas:

Hlöds bid ék allur	Lyßnen I helige
Helgar kindir!	Intelligenser!
Magna ok móda	Starke och mäktige
Mögu Heimdallar —	Heimdallers barn —

1) Heimdaller kallas af Herder naturens wäktare; i Eddan nämnes han den rene bland Gudarne — helig och stor — född af nio Jungfrur. Han wårdade himmelens bro (regnbågen). Ljudet af hans horn, med hwilket han en gång skulle kalla Gudarne till sista striden, hördes öfwer hela naturen. Hans säte war der som Bifrost slutar wid Himlaborg.

2) Jättar kallas i fornhäfderna Nordens äldste Inbyggare. Gudmund Andreä tror detta namn böra härledas från Hebreernas Jathar (fullkomlig), och att från äldsta Judastammen härstammade de Jättar, af hwilka Wala här säger sig hafwa lärt sin wisdom.

3) Tre, och tre gånger tre, eller niotalet synes hafwa warit af betydelse hos de Gamle.

Deßa tal, anwända till werldar, boningar, tider och tillstånd, förekomma äfwen i den Indiska Mythologien: Här torde dock med nio heima icke annat förstås, än Asarnes boställen och borgar.

Miotwid är ett af de Isländska här förekommande ord, hwars bestämda betydelse, numera, swårligen låter utletas; dock har genom jemförelse med Indiska Kosmogonien, der, på samma sätt som i wår Eddiska, af Eld och Wattenpartiklar Werldsägget (Welt-Ei) tilldanades, anledning blifwit gifwen att förklara Miotwid maerann med deßa ord ur Fr. Schlegels öfwersättning af Monu's Sång: Ein Ei war es wie Gold glänzend — —

4) Huru Jätten Ymer bildades af gnistorna ur Muspelsheim och isslagget ur Nifl-heim, kan ses i denna Skrifts första häfte, sid. 80.

5) Odin, Wili och We dräpte Ymer, och bildade af hans hufwudskål himlen, och af hans öfriga kroppsdelar jorden, med berg, skogar och haf.

Detta werk, himlens och jordens danande, tillskrifwes i Indiska Kosmogonien Brahma, som delade Werldsägget (Welt-Ei) i tu, och bildade af ena hälften himmelen och af den andra jorden.

6) Midgård kallades bergen, som sam-

manskedja jorden. Så säger Eddan: "I jor-"den, och rundt om henne, gjorde de en borg, "mot Jättarnes ofred. De anwände dertill "Ymers ögonbryn, och kallade den Midgård."

I 5:te strofen förekommer: himmelens hästport; förmodligen af den föreställning, att solen genom en sådan wid horizonten körde fram på himmelen med sina 2:ne hästar, Alswidur och Arwakur.

7) Undorn är ett ord, om hwars bemärkelse ingen annan upplysning är att tillgå, än att det ännu finnes i wår Norrländska dialekt, der ordet Undurn bland allmogen brukas, att utmärka en tid, midt på förmiddagen, då de äta sitt första mål, hwilket i södra orterna kallas dagelmål.

8) Att öfwersätta Horg med Altare, wore lika oriktigt, som att wilja öfwersätta Thiar med Präster, eller Disarsal och Tempel med Kyrka, o. s. w. Dylika ord, som bestämdt tillhöra ett tidehwarfs seder och bruk, och utgöra ett folks helgedomar, böra lika litet till sitt begrepp förblandas, som till ljud förändras. Horg kallades det heligaste stället, eller en Afgudabild i hedniska Templet (Disarsalen), som blodstänktes wid offerfesten; hwaraf den der tjenande Prästinnan kallades Horgabrud.

9) Från den onda Thussa-ätten och Jotunheim härleddes allt, som störde Asarnes ro.

Den sista hälften af denna strof antyder otwifwelaktigen en förändring af ett lyckligt tillstånd; men hwilka de tre Thussa-mör woro, och hwarigenom de werkade en sådan förändring, upplyses ej i det följande af Walas sång och följakteligen icke heller i Eddan, som är tagen deraf; hwarföre, oaktadt all den möda man gjort sig att bewisa, det intet ord af Wöluspa förkommit, största anledning är att twifla på dess fullständighet.

10) Brimer är en förändrad benämning af Ymer, i hwars kött, Eddan säger, att Dwergarne först qwicknat såsom maskar, hwarefter de, enligt Gudarnes beslut, fått mannawett och mannaskapnad; men bo dock alltid i jorden och bergen. Enligt hwad Gudmund Andreä menat, skulle de twenne sista verser af denna strof utmärka de fyra Elementerna, och hwar och en af Dwergarne anses såsom föreställande eller lånkande en naturkraft. Man skulle af Indiernas Mythologi, som sannolikt med den Nordiska står i nära förwandtskap, wara böjd att gifwa styrka åt denna mening. Monu framställer i sin sång alla naturkrafter, allt lefwande, Djur och Wexter, såsom lika många deri dolda werkande Andewäsenden.

De följande sju strofer, hwilka blott innehålla Dwergatalet, utgöra, enligt Schewings anmärkning, blott en parenthes, så att den-

na nionde strof bör läsas i sammanhang med den sjuttonde.

11) Den förklaring, som Gudmund Andreä gifwit af denna och de följande stroferna, synes så märkwärdig, att den ej bör här alldeles förbigås: Miotsognir tror han beteckna den inneboende kraften, virtus in potentia, och Durin samma kraft i werkning, virtus in actu; och yttrar, att Dwergarne, som woro af deras sällskap, i den större Wöluspa kallas Ljusalfwar, goda Demoner, som troddes bo i eller omkring bergshöjder; då deremot de af Dwalins flock kallas Swartalfwar, Demoner af en lägre art, som bodde djupt i jorden: de naturkrafter, som bereda jordens alstrande förmåga. De framställas alltid såsom motsatte naturkrafter, och skulle Dwerganamnen, som i Resenii text något afwika från den här följde, efter Gudmund Andreä förklaring af orden, ungefär så öfwersättas:

11. Tillwext, Förgängelse,
Nord, Söder,
Öster och Wester,
Ära, Mörker,
Begär och Afsky,
Uppstigande, Nedstigande,
Sorgslöshet, Olycksbud,
Trånad och inre Lugn.

12. Wärde och Bländning,
Lugn och Storm,
Blygsamhet, Fräckhet,
Kraft, inbillad Wishet.

13. Förruttnelse, Tillfriskande,
Wänskap, Fiendskap,
Anfall och Motstånd,
Hotelse, Wärn,
Höghet och Läghet,
Låtihet, Tröghet,
Wälde och Träldom;
Som fälten odla
Och Eken wårda.

— — — —

14. Tid är tälja de Dwergar
Af mörka skaran —

— — — —

Härefter uppräknar han Swart-Alfwarne:

15. Der war Förruttnelse
Och stelnande Köld,
Brodd och Grönska,
Utspricking, Blomstring,
Mogning, Fullmognad,
Skörd, Förwißning,
Ungdom och Ålderdom —

16. Förfallnande, Hösttöld,
Återgång, Mottagning —

— — — —

Läsaren föreställe sig icke, att denna öfwersättning af Dwerga-namnen är alltid stödd på säkra Etymologiska grunder; den anföres blott att wisa, hwad begrepp nämnde Isländare gjort sig om detta ställe i Walas sång.

12) Lofar war förmodeligen en af Dwergarnes Förstar; hans namn förekommer blott här och en gång i den prosaiska Eddan, der han säges härstamma från Aurwanga.

13) Aurwanga siot borde wäl egentligast öfwersättas: Aurwangers boning; men utan att taga detta ord appellatiwt, kan swårligen någon mening läggas i sista hälften af denna strof.

14) Enligt H. Schewings *) anmärkningar, förbindes detta ställe med den nionde strofen sålunda: Från det rådslag, der Gudamakterna beslutit Dwergarnes skapelse, besökte nu trenne jorden, funno Ask och Embla, och skapade af dem de första menniskor. Men till wederläggande af den misstanka, nämnde Författare yttrat, att Göranßon skulle af ett infall förändrat ordet husi till susi och som det heter: maa have taget det ud af sin egen fabrik, har man trott sig skyldig härmed upplysa, att den Handskrift Göranßon följt, tydligt har denna läsning; dock af den stora sannolikhet, att detta är en misskrifning, har man så wäl wid öfwersätt-

*) Se Skandinawiska Litteratur-Sällskapets Skrifter 1810, sid. 192 och 193.

ningen af detta stället, som wid en förändrad läsning af den adertonde strofen, följt H. Schewings anwisning.

15) Under den rot af asken Yggdrasil, det heliga trädet, som stod i himmelen, flöt Urdar-brunnen *). Dit redo Asarne dagligen öfwer Bifrost, Regnbågen, himmelens bro, att hålla sina rådslag. Ödets Nornor hade wid denna brunn sin sal, och twenne swanar summo i deß wåg. — Deß watten, säger Eddan, är så heligt, att allt, som deri neddoppas, blir hwitt, likt den hinna, som Skiall heter, hwilken ligger inomkring äggskalet. Gränn står i denna strof med en i Isländskan helt owanlig construction: Fullkomligt enligt med språkets natur blefwe att läsa på detta stället gróinn, hwartill den Upsaliensiska Codex af den prosaiska Eddan, som wid anförandet af denna strof har greinn, föranleder.

16) Urd, det Förflutna; Werdandi, det Närwarande; Skuld, det Tillkommande. Gudmund Andreä har, i sina anmärkningar till denna strof, förklarat den första såsom all tings Grundorsak; den andra, såsom deß förstа dolda werkningar; och den tredje, såsom deß uppenbarelser i naturen, hwilken sednare blott är framlagd till åskådning.

*) Förklaras i Resenii Edda med fons praeteriti temporis, det förflutnas källa.

17) Wala, som hittills warit införd såsom talande om sig sjelf i första personen, nämnes hädanefter ofta i den tredje.

Här afwiker Resenii text, och förmodligen äfwen de Handskrifter han följt, i versernes ordning, ganska mycket från den, som i den Stockholmska iakttages, hwilken sednare dock synes ganska otwungen.

18) Under den rot af det heliga Askträdet, som sträckte sig till Hrimthusarne, Jättarne, war Mimers brunn, hwari wisheten war förborgad. En gång begärde Walfader, Odin, deraf få dricka; men måste i pant lemna sitt ena öga, hwaraf Wishetens källa sedan af Skalderna benämnes Walfaders pant.

Att genitiven Mimis i den text här blifwit följd, är en missskrifning, kunde wäl synas troligt, både af den prosaiska Eddan och Resenii text af Wöluspa; men då i wår, ganska conseqvent, äfwen står Walföður i nominativen, och för öfrigt, sedan Odin pantsatt sitt öga, ingen orimlighet i meningen uppkommer, har utgifwaren ej trott sig böra ändra, eller i öfwersättningen behöfwa wika från sitt original.

19) Sannolikt har i denna Sång hwar strof bestått af åtta rader, och hwad i detta antal nu brister, kan antagas såsom förloradt. Här fordrar sjelfwa constructionen att antaga

denna gißning, om ej en motsägelse i meningen skall uppkomma; ty Odin kan ej sägas hafwa gifwit Wala sin wisshet, eller lärt henne trolldom.

20) Heidi har utan twifwel på detta stället mera betydelse såsom ett appellativ, än om man anser det som namn; deß härledning torde blifwa swår att bestämma, men trolîgen är det af samma stamm, som ordet heid, ren, klar, hwilket i den femtiondenionde strofen förekommer.

21) Seid war en högre grad af Trolldom, som bland Wanerne mycket brukades, och öfwades bland Asarne först af Freja, Niords dotter, då hon började förestå Gudaoffren *).

22) Owißheten om rätta betydelsen af ordet angan, gör det swårt att bestämdt konstruera denna mening; kan den med anledning af texten hänföras till Wala, så bär hon denna benämning, ej såsom upphof till det onda, utan af den olycka hon bådade Asarne.

23) Har, den höge, en af Odins skaldiske benämningar.

24) Med ordet Gullweig hafwa en del Tolkar af denna sång förstått Guldet; andre åter hafwa förklarat det som benämning af en Gudomlighet, hwilken för Gudarne wägde hdets gyldene taflor, och, som det synes, utan all anledning af Eddiska Mytherna, i hä-

*) Sn. Sturlesons Heims Kringla, sid. 4.

da fallen dermed försätt en ond Makt. I förra fallet kan hon wäl anses som en källa till mycket ondt, ehuru hon ej i sig sielf kan kallas ond; i det sednare föreställer hon ganska bestämdt en hög och god Gudamakt.

25) Walkyrior kallades de Gudinnor, som af Walfader sändes till Walplatsen, att föra de wärdige till Odins Sal, Walhall. I den prosaiska Eddan nämnas Gudur, Rota och Skuld, den yngsta af Nornorna, såsom egentligast sända i detta wärf, och de öfriga mera som tjenande Tärnor i Odins Hof.

De öfwerflödiga fyra verser af denna strof äro troligen i sednare tider tillsatte.

26) Är i det föregående af urgamla texten ingen ting förloradt, kan detta ställe endast hänföras till det wåld, som af Asarne mot Gullweig blifwit föröfwadt. Wid detta ställe hwilar hela upplösningen af Walas sång.

27) Wanerne, ett stridsamt folk wid Tanais, woro Odins och Asarnes mäktigaste fiender; de härjade hwarandras land och hade ömsom seger *).

28) Freja, den rena, oskyldiga kärleken: Märkwärdigt är, att oaktadt hon war Ods maka, nämnes hon öfwer allt i Eddiska Mytherna Mö.

Orden Lopt och Lewi i det föregående af denna strof hafwa hos Författarne blifwit

*) Sn. Sturlesons Heims Kringla, sid. 3.

ganska skiljaktigt tolkade: hos Resenius öfwersättas de med luft och haf; af Herder, med swek och sanning; af Hr Rask's upplysning, att den enda antagliga anledning man har att förklara ordet Lewi är gifwen i den andra versen af femtiondeandra strofen, der samma ord i texten förekommer, gifwes det här med: lågor. Detta kunde då hänföras till den förfärliga eld, som skulle förtära werlden, och de olyckor i allmänhet, som den onde Loke ådrog Asarne, eller till den twedrägt och sorg han wäckte bland dem, då han förledde dem att bortlofwa Freja (Ods mö) samt Sol och Måne, åt den Jätten, som till en wiß dag åtog sig att uppbygga den förfärliga muren kring Asa-borgen *).

*) Se Resenii Edda 36. Dömesagan.

Åtskilliga Sagor om märkwärdigare Kyrkors uppbyggande, som berättas bland wår Allmoge, hafwa tydeligen från denna Myth sin upprinnelse. Hr Doctor Zetterström i Upsala har bland sina Samlingar en dylik Saga, från Norrland antecknad: St. Olof, Konung i Norrige, gick en gång i djupa tankar mellan berg och skogar; han hade i sinnet att bygga en Kyrka, hwars like icke skulle finnas, men såg sig ej kunna tillwägabringa denna byggnad, utan att för mycket betunga sitt land. Under deßa bekymmer mötte honom en man af widunderligt utseende, och frågade hwad han grubblade på? St. Olof omtalade då sitt tilltänkta företag; hwarpå Trollet utfäste sig, att på en wiß tid ensam fullända byggnaden; men förbehöll sig i lön, Sol och

29) Thor war Odins och Jordens son. Förblandas ofta med den historiske Thor, som härstammade från Jotunheim.

Loke, hotad af Asarne, befriade dem genom en list från sina med Jätten ingångna förbindelser; att hämnas detta swek, anföllo Jättarne dem i sin borg; i sin nöd åkallade de Thor, som war förbistrad af deras så plöts-

Måne, eller St. Olof sjelf. St. Olof ingick på dessa willkor, men uppgjorde en plan till Kyrkan, som syntes honom omöjlig att utföra: Kyrkan skulle wara så stor, att 7 Prester kunde på en gång predika deri, utan att störa hwarandra; pelare och ornamenter ut- och inwändigt skulle arbetas af hård flintsten, o. s. w. Snart war Kyrkan färdig, blott tak och spira återstodo. — Nu drefs åter af nya bekymmer St. Olof ut bland berg och skogar, och tänkte på sin ingångna förbindelse. Hastigt hörde han i berget ett barn gråta, och en Jätteqwinna trösta det med dessa ord: tyst, tyst! i morgon kommer Wind och Wäder, Far din, hem, och har med sig Sol och Måne, eller St. Olof sjelf. St. Olof, glad öfwer denna upptäckt (ty med Trollens namn förtar man deras makt), återwände hem. Allt war färdigt; spiran äfwen uppsatt. Då ropade St. Olof: Wind och Wäder! du har satt spiran sneder! hwarpå Trollet föll från Kyrkokammen med ett förfärligt brak, och flogs i många stycken, hwilka alla woro flintstenar. Efter somliga berättelser hette Jätten Blåster, då St. Olof skall hafwa ropat: Blåster! sätt spiran Wäster! Efter andra skall Jätten hetat Slått, då St. Olof ropade: Slått! sätt spiran rätt!

ligen slutna och brutna löften; men kom, och började en segrande strid mot Jättarne och Trollen.

30) Fenris-Ulfwen war en ohygglig affödda af Loke med den onda Angerboda, den gamla Trollkonan, som satt öster ut i Jern-skogen. Med underbara kedjor fjättrade Asarne honom wid en bergshäll, och störtade den djupt ned i jorden, der han fångslad skulle ligga till sista striden (ragnarauk). Eddan säger: han tjuter förfärligt, och af det orena skum, som flyter ur hans mun, blir den å, som kallas Won (hoppet).

31) Tiugari är ett ord, som nu mera i Isländskan är alldeles okändt, och torde tillåfwentyrs hafwa, genom missskrifning i texten, inkommit i stället för ordet tregari af stamordet tregi, som betyder sorg; med denna läsning förekommer detta ställe anfördt i Upsaliska Pergaments-Handskriften. Denna Ulf kallas i den prosaiska Eddan Managarmur, månens fråtare. — En annan Ulf, säger Eddan, förföljer Solen, hwilket kan ses af hennes skyndande lopp, och skall slutligen uppsluka henne. Båda äro af samma stamm som Fenris-Ulfwen, födde af den gamla i Jernskogen.

32) Sannolikt förstås härmed Odin, då han satt på Walas grafhög, och qwad sin be-

swärjning *), eller måhända Hermods sednare beskickning till Hel.

33) Balder hin gode, Oskulden, Gudarnes wällust, hwars borg Breidablick, der intet orent eller besmittadt kunde inkomma, war i himmelen: han hylldes af allt i naturen, med det löfte, att intet skulle skada honom; men telningen Mistiltein syntes Gudarne ännu för spåd, att af honom taga löftet; han wexte upp och blef slutligen, genom Lokes afund och list, Balders bane. Hermod sändes af Frigga att uppsöka Balder i Hels (dödens) boningar; hon lofwade äfwen att återställa sitt rof, om Balder begrets af alla och allt i naturen. Allt i Naturen, jord, malmer och stenar gretö, och göra ännu, hwilket Eddan säger kan ses när de komma ur kölden i wärma; blott en enda, Tok, den gamla Jätteqwinnan, kunde ej förmås att gråta; hon swarade:

Tok mänd' gråta
Torra tårar
Wid Balders Bål.
Hel behålle
Hwad hon hafwer.

34) Odins son, den blinde Höder, förledd af Loke, som rigtade skottet, afsköt Mistiltein. Wale, Odins och Rindas son, war bestämd

*) Se Iduna, 1 Häft. sid. 65.

att blifwa Balders hämnare; så säger Wala i Wegtams Qwida *):

Rinda bär son
I Wester-Salar.
Han skall Odins son
Blott nattgammal döda;
Icke hand twätta,
Ej hufwud kamma,
Förr'n han å bål
Bär Balders fiende.

35) Nyssligt straffade Asarne Loke: öfwer trenne skärpta klippor fjettrades han, och öfwer hans hufwud upphängde Skade (en af Asynjorna) en huggorm, som droppade etter i hans ansigte. Bredwid honom satt Sigyn, hans maka, bedröfwad, och mottog i ett kärl ettret; med stigande oro såg hon kärlet fyllas, och då det flödade öfwer, skyndade hon bort att tömma det; imellertid dröp giftet i hans anlete, hwarwid han så ryser, att hela jorden skakas: deraf, säger Eddan, kommer jordskalf.

36) Wale war Lokes son; han blef af Asarne förwandlad till en ulf, och sönderslet sin broder Nare, hwars inelswor de sedan härdade till starka kedjor, med hwilka Loke fängslades.

Första hälften af denna strof finnes ej hos Resenius, och således förmodligen ej i de handskrifter han följt.

37) Gar-

*) Se Iduna, 1 Häft. sid. 60-68.

37) Garmer, afgrundshunden, stod bunden wid Gnipahällen i Nifl̄heim. Då Odin kom till Hels boning, att utforska Balders öde, mötte honom Garmer; så beskrifwes han då i Wegtams qwida *):

Han war blodig
Om bröstet framman,
Mordgirigt swalget
Och käftarne nedan.
Han skällde i wäggen
Och gapade glupskt
At Trollsångens fader;
Lång war hans olåt.

Freke och Gere woro twenne Ulfwar, som spisades af Odins bord.

38) Namnet på denna grumliga giftström förekommer bland de strömmar, som flyta i Hwergelmer, hwilket i Eddan nämnes som ett ohyggeligt ormanäste. Om deßa wattens uppkomst säges i Grimnismal:

Eikthirnir **) heter hjorten,
Som står i Salen, Härjafadrens,
Och biter af Lerads grenar,
Men ned af hornen
Dryper i Hwergelmer,
Dädan alla wattnen falla.

*) Idunas 1:sta häfte, sid. 65.

**) Den prosaiska delen af den handskrift, som här blifwit följd, har Takthirner, hwarefter Werelius

39) och 40) Efter den stora förödelsen finnas ännu många salar och boningar, goda och onda; bäst, säger Eddan *), är wara i Gimle och godt att dricka i Brimle (Brimur), den salen ständar ock i himmelen och i Okolni **). Der är ock en god boning, som ständar å Inda (Nida) fjellen, giord af rödaste guld; han heter Sindre. I de goda salar skola de gode bygga.

41). Så säger den prosaiska Eddan: "I Nastranden (dödsstranden) är en stor sal, och ond; åt norden stå dörrarne; den är ofwan helt betäckt med ormryggar; men ormarnes hufwuden hänga alla in genom gluggar i huset och utspåsa sitt etter, så att strömmar deraf falla och rinna ut efter salen.

42) Nidhugger, en wederstygglig Drake, ligger i Hwergelmer, och gnager den rot af den heliga Asken Yggdrasil, som sträcker sig öfwer Nisiheim. Denna sista halfwa strof anföres i den prosaiska Eddan med en wida bättre läsning:

---

med egen hand ändrat detta ställe i Stockholmska Kongl. Bibliothekets exemplar af Resenii Edda; dock som i Grimnismal i samma handskrift står Eiltshirnir, bör det ej förändras.

*) Stockholmska Handskriften, 58 Kapitlet.

**) Okolni har blifwit förklaradt med ett land, dit ingen köld kan komma.

Men i Hwergelmer
Wet jag wärst wara;
Der qwäljer Nidhugger
De framlidnas lik.

Efter denna strof börjas den sköna målningen af sista striden (Ragnarauk).

43) Hel (dödens Gudinna) war en af Lokes olycksbarn med den stygga Trollkonan Angerboda. Hon nedstörtades af Allfader i Niflheim, att råda öfwer nio osaliga werldar. Så beskrifwes i Eddan Eliuder, hennes ohyggeliga boning, dit wida portar föra. Hunger heter hennes bord, Swält hennes knif, Sånglat hennes träl, Sånglat hennes tjenarinna, Fallande swek hennes dörr, Tålamod tröskeln och ingången, Twinsot hennes säng, Bleknande förbannelse hennes wisthus och tjäll. Hon är half blå och half menniskofärgad, grym och wederstyggelig.

44) Jormungander (Midgårdsormen), Hels och Fenris broder, Lokes son med den gamla i Jernskogen; honom, säger Eddan, försänkte Allfader i djupet af det haf, som omger jorden, der han wexte till den längd, att liggande i hafwet han kröker sig kring allt landet, och biter i sin stjert.

45) Skeppet Naglfar war, enligt Eddan, giordt af döda måns naglar; derpå skola

alla Hrimthussar, anförde af Jätten Hrymer, komma till striden.

46) Bileist och Helblinde woro Lokes bröder; de woro af Jätte- och Hrimthussa-ätten. Mot Asarne komma, anförde af Loke, Fifls (dårskapens) barn, med Ulfwen, som gapar så widt, att hans öfra käft är mot himmelen och den nedra på jorden; han skulle gapa mer, säger Eddan, om rum wore. Gudarnes sista strid med Trollen är å den slätt, som Wigridur heter.

Hlina war en god Norna, som i striden skyddade Friggas wänner, hwarföre striden fått den skaldiska benämningen Hlinas sorg.

47) Freir kallas, af sin seger öfwer Jätten Bele, för Belis Bane. Han faller i striden mot Surtur; ty han har icke sitt goda swärd, hwilket han gaf sin tjenare Skirner, då han sände honom att uppsöka den sköna Gerde. Han hade sett denna qwinna, den fridaste af alla qwinnor, en dag, då han stod i Hlidskialf, och skådade kring werlden: hennes händer woro så sköna, att då hon upplyftade dem, gåfwo luft och watten deraf återglans; och Gudarne, säger Eddan, hade för hans förmätenhet att sätta sig i Odins högsäte, straffat honom med en brännande kärlek.

48) Widar den tyste, war näst Thor stark. Han hade en sko af den underbara e-

genskap, att han med den for genom luft och öfwer watten; han war ofta i stora faror Asarnes tillflygt, och bestämd att på Ulfwen taga hämd för Odins död.

49) Hwedrungs son, är en benämning af Fenris-Ulfwen, förmodligen af någon ryktbar Jätte af Lokes eller Angerbodas ätt.

50) Thor, som mot Midgårdsormen segrande föll och slöt striden, war Odins och Jordens son. Hlodyn synes således böra räknas bland Jordens skaldiska benämningar.

51) Fiorgyn gifwes i Resenii Edda med strand; är här en skaldisk benämning af Jorden.

52) Idia är ett af de Isländska orden, som till härledning och betydelse swårligen lärer kunna bestämmas.

Paralleler till detta de gamles begrepp om den nya wäntade jorden kunde anföras ur de flesta äldre folkslagens Mythologier. Den prosaiska Eddan handlar i den 49 Dömesagan utförligt om denna förnyelse; äfwen en ny Sol skall komma:

En Dotter föder
Alfwa-glansen (Solen);
Förrän Ulfwen
Henne slukar:
När Makterna dö,
Hon wandrar modrens
Branta wägar.

53) Ida-wallen wår de gamle Göthers Elysé. Man har welat hårleda ordet af Id, nytta, werksamhet, och må hända, ej utan anledning; ty de gamle synas ej i hwila, upphörandet af werksamhet, hafwa tänkt sig lycksalighet. Märkwärdig år Göranssons öfwersättning håraf med Fullkomlighetens fyrkant.

Fimbul synes beteckna det yttersta af tid, det ewiga, och Tyr kraft; således Fimbul Tyrs runor, den ewiga kraftens hemligheter. Fimbul Tyr uppfann runorna, hwilka Odin sedan lärde bland Asarne; hwadan han åfwen blifwit nämnd Fimbul-Tyr; så säges i Odins Runetal:

Runor skall Du finna,
De förklarande orden;
Höga ord!
Kraftfulla ord!
Dem lärde Fimbul-thulur,
Dem giorde de ewige,
Dem ristade kraftens Gud (Hropier)
Odin för Asarne,
Men för Alfwar Dwalin,
Dain för Dwergar,
Alswid för Jättar,
Sjelf jag ristade några.

54) och 55) Fiolner (den mycket wetan-

de) och Hroptr (den starke) äro skaldiske benämningar på Odin.

56) Windheim, andarnes land. Detta stället gifwer anledning att tro, det wåre förfäder, i likhet med hwad i Celtiske Barbernas sånger så ofta förekommer, trott de afledas wålnader kringswäfwa med winden eller bo bland molnen.

Häner, hwilken hittills warit som gißlan hos Wanerne, skall återkomma till Asarne, och i den nya werlden wälja sig boning. Widar och Wale, säger Eddan, lefwa ännu oskadade af Surturs brand. Herder anmärker wid sin öfwersättning af detta ställe: In der neuen Welt ist Odin nicht da, aber die schönen Odins Söhne; was sich hier ermordert und gerächt hat, wohnt dort friedlich beysammen.

57) Isländska texten i wårt Original är här tydligen felaktig; man kan sluta af alliterationen, att fjerde raden i strofen saknas, och finner att orden a gimli äro för mycket i den tredje; hwarföre denna obetydliga ändring här skett, och antagandet af det ur Köpenhamnska handskrifter, af Hr Rask föreslagna fyllningsordet ham, syntes wara nödwändigt.

Genom tryckfel har den tredje raden i Swenska öfwersättningen blifwit uteglömd, och bör första hälften af denna strof så läsas: —

Borg ser hon stånda,
Mer fager än solen,
Täckt med guld,
Å Gimle det höga.

Gimle är den härligaste borg, i den öfwersta himmelen, som nämnes Widblainn (den blåa rymden), förmodligen detsamma som ofwanstående Windheim. Eddan omtalar tre himlar, som af ingen förwandling kunna nås.

58) Resenii text har på detta ställe Han, som då hänföres till Draken; men wår handskrift har Hun, hwilken läsning med fördel här synes böra antagas; det är så naturligt, att Sierskan Wala, som i början så högtidligt framträder, att för Asarne qwäda Allfaders under, och deras och werldens tillkommande öden, äfwen blir nämnd i slutet af sin andesång. Hennes uppenbarelse här blir då den samma högtidliga som i Wegtams qwida, då Odin, med sin Trollsång wid hennes grafhög, twang den bleka fram i dagen: hon reser sig tungt och långsamt ur grafwen, sjunger för Odin den förskräckande Sången, och sjunker åter i djupet.

A—z.

Maj-Sång.

Se, öfwer dal och klyfta
Den unga Majsol ler.
Sin ishjelm bergen lyfta
Från ärrig panna ner.
Men ännu sofwer jorden
Och bölian fångslad står.
Ack! Wåren här i Norden
Har Drifwor i sitt hår.

Likmycket! Snart han träder
Ur waggan fullwext opp,
Med sina Westanwäder,
Med sina blommors knopp.
Snart står han högt på fjellen
Med Nordens wakna Sol,
Der Morgonen och Qwällen
Satt möte sen i fjol:

Men ack! hwad rop jag hörer.
Se, krigets båge spänns,
Och åter Dundrarn körer
Sin wagn omkring wår gräns.
Med Wåren flyga Morden
Som lösta Falkar ut,
Och Södern famnar Norden
I ewige till slut.

Med Norrstjernan i pannan
Den Ädla Swea står,
Och frågar om hwarannan
Sitt mod och sina sår.
För stolt att frukta Faran,
För wis att reta den,
Hon winkar trygg åt Faran:
Wälkommen, gamla Wän!

Och redan fyllas Fälten
Af hennes Kämpars tropp,
Och redan rifwa Belten
Med bån sin brygga opp.
Ur högen Fädren hasta
Och mana med sin röst,
Och Swithiods fjellar kasta
Sin sköld framför deß bröst.

Från Lidskjalf Oden wakar,
Sin thron han upprätthöll,
Fast Loke jorden skakar,
Fast ock hans Baldur föll.
Bredwid hans sida flammar
Den starke Asa-Thor,
Och lyfter wred sin hammar,
I hwilken döden bor.

Wid Urdas hwita watten
Står tyst den höga Skuld.
En runa, mörk som natten,
Hon skår i sköldens guld.
Gudinna! Folkens öden
Du skrifwer. På wår lott
Skrif farorna, skrif döden,
Men skrif ej träldom blott!

O! Förr än bojans nesa
Skall trycka denna jord,
Förrn Tyranniet skall resa
Sin thron i wäldig Nord; —
Förr drabbe Thor med flamman
Sitt folk, som skall förgås,
Och fjellen störte samman
Ett kummel öfwer oß!

Låt Slafwen fegsint klandra
Den wilda tidens gång.
På bergen will jag wandra
Och sjunga Segrens sång,
Då åter utur striden
Hon wänder till wårt land
Med Friheten och Friden,
Som byten wid sin hand.

Drick märg i benen, Broder!
Drick mod uti din själ!
En skål för Hjeltars moder!
En skål för Sweas wäl!
Om Nota will dig skicka
Till Fädren, lycklig du!
I Walhall får du dricka
Den samma skål ännu!

T—n.

Elden.

Mörkt låg djupet uti död förstening,
Outgrundligt, som Allfaders mening,
Formlöst, utan ande, utan kropp.
Ingen själ tog upp uti sin Spegel
Tingens bilder. Skapelsens insegel
War ej brutet opp.

Ewigheten, lik en Orm i ringar,
Låg och rufwade med swarta wingar,
Uppå werldar, icke ännu till.
Rymdens Tält låg ouppspändt. För Tiden
War ej ännu någon stund förliden,
Och deß Ur stod still.

Se, det blixtrar! Se hur natten randas!
Lifwet waknar, känner sig, och andas,
I den graf, der fordom döden frös.
Tingen skilja sig med skild förmåga.
Himlen lyfte sig till hwalf. I låga
Slet sig Solen lös.

Öster rycker sig med wåld från Wester.
Gent mot Norr sin boning Söder fäster.
Himlens rosor spricka ur sin knopp.
Dagen wexlar öfwer land och watten,
Månan, rodnande och blyg, i natten
Slår sitt öga opp.

Plantan skjuter ur den wärmda mullen.
Skogens kronor susa öfwer kullen,
Blomman stadnar wid deß fötter qwar.
Djuren leka. Ensam, utan like
Framstår Menskan, och till dubbelt rike
Jord och himmel tar.

Puls i ådrorna utaf Naturen,
Wext i plantorna, och lif i djuren,
Gudalåga, hwem har tändt dig an?
Jo, Allfader, ännu känd af ingen,
Wille en gång spegla sig i tingen,
Och hans Spegel brann.

Ingen harpa stämmes till din åra.
Tiden ler åt Zendas höga låra,
Vestas altar flammar icke mer.
Men ett wäldigt Tempel än dig hyser,
Och ditt öfwergifna altar lyser
Ifrån Solen ner.

Öfwerallt är Du, lik Himla-anden.
Utan föda lefwer du i granden,
Werldar äter du, och hungrar än.
Fåfängt Forskarn will ditt wäsen fråga.
Han förklarar ej din Gudalåga,
Men han wärms af den.

Säg oß, säg oß, är du ej den samma,
Känd som snillets eller solens flamma,
Uti Skaldens dikt, i Wärens prakt?
När Volkanen eller Hjelten ryter,
Är det icke samma eld, som bryter
Ut med samma makt?

Blickar Månan på den öde borgen
Ner i natten, o! så blickar Sorgen
Ner på grafwen af en ungdomswän.
Bådas qwällen utaf Frejas stjerna,
O! så blickar mången Nordens Tärna
I sin brudstol än.

Himlalåga, när den trötte anden
En gång flyger till de blåa landen,
Der han kanske bott för långesen;
Herbergera du den wilsna gästen,
Och gör honom, som du gör Asbesten,
Mera skön och ren!

T—R.

Skidbladner *).

Det är så kraftigt, men så kallt i Norden.
Långre ner till den bebodda jorden
Långtar du från snö och is;
Dit, der Drufwan och Orangen blommar,
Dit, der grönklädd Maj och mognad Sommar
Hwila öfwer Paradis.

O! hur skönt förflyga lifwets stunder,
Suckar du, ibland deß lunder,
Wid deß Näktergalars sång!
Drucke jag utaf deß Silfwerströmmar!
Blefwe min Inbillnings drömmar
Werkliga ändå en gång!

Hwarför icke? Hwar är werkligheten?
Hwad I kännen, hwad I weten,
Det är werkeligt, det lefwen I,
Låt blott konsten lyfta Er ur gruset!
Widsträckt är hon, såsom himlaljuset
Och som hafwets wåg så fri.

Se, Skidbladner winkar dig wid stranden.
Öfwer hafwen, öfwer landen
Diktens gyllne skepp går fram.
Ewig medwind i deß segel susar.
Skönare dig jorden tjusar,
Högre himlen, från deß stam.

Odens

---

*) Odens skepp.

Oden timrade det sjelf med werlden.
Egennyttan, afunden och flärden
Tas ej mot inom deß rena bord.
Skalden med den gyldne lyran
Står wid Styret. Gudayran
Jagar köl'n kring haf och jord.

Wäl, så stig med lust på spegeldäcket.
Som en morgondimma faller täcket
Ifrån Andewerlden. Hon är din.
Huru wänligt skog och klippa nickar!
Huru widt du från din mastkorg blickar
I de blåa landen in!

Segla oförskräckt. Se, djupt i Wester
Står bland gyllne moln en Stad. Hwad fester
Firas der, hwad sång, hwad dans!
Hur deß Kolonnader skina!
Huru Tornen bada sina
Tinningar i purpurglans!

Lustigt är der, som på Idawallen.
Der är ännu icke Baldur fallen,
Brages harpa klingar der ännu.
Forntids minnen, Framtids öden,
Lifwets gåta, gåtan utaf döden,
Allt förklaradt skådar du!

Derför, längta icke mer från Norden!
Skönheten är wansklig uppå jorden,
Endast Dikten hör hon ewigt till.
Hwar som helst du må af Ödet ställas,
Finns Hesperien, finns Hellas
För din syn, så snart du will.

T—R.

Herthas *) Barn.

Fordom grönlockade Hertha
Älskade Himmelens Gud.
Se, i sin famn, wid sitt hjerta
Håller han ännu sin brud.

Arfwingar hade hon twänne
(Kärleken Arfwingar ger):
Sonen brådde på henne,
Dottren på Fädernet mer.

Tålamod kallades Gossen.
Modren med sorg honom när.
Och, som de nattliga blossen,
Bleknadt hans anlete är.

Stafwen med törniga taggar
Stöder — och sårar hans arm.
Striden den ewiga, waggar
Han i sin suckande barm.

Stilla han wandrar och dyster,
Ögat till jorden slår ner.
Hoppet, hans skönare syster,
Pekar åt himlen, och ler.

---

*) Hertha, Jorden.

Lefwande är hon som tankan,
Glad som den blommande Wår,
Och med en bindel af Mankan
Fästes dess flygande hår.

Brodern med Plågorna fäktar,
Tröttad, men manlig och fast.
Systern, den wingade, fläktar,
Och de fly alla med hast.

Ljus-Alfwer! Swärjen oss bägge,
Swärjen oss huldhet och tro!
Följen oss till dess wi lägge
Ner wåra hufwud till ro.

Kämpande Son utaf Hertha,
Håll mig i stormarna opp!
Trösta mitt lidande hjerta,
Himmelens dotter, du Hopp!

T—r.

Flyttfoglarne.

Så hett skiner Solen på Nilwågen ner,
Och Palmerna ge ingen skugga mer.
Då griper oß långtan till fåderneiorden,
Och tåget församlas. Mot Norden! mot Norden!

Och djupt under föttren wi se som en graf
Den grönskande jorden, det blånande haf,
Der oron och stormen hwar dag sig förnyar,
Men wi fara fria med himmelens skyar.

Och högt mellan fjellen der ligger en äng;
Der nedslår wår skara, der redes wår säng.
Der lägga wi ägg under kyliga Polen,
Der kläcka wi ut dem wid Midnattssolen.

Ej Jägaren hinner wår fredliga dal.
Der hålla gullwingade Elfwor sin bal.
Grönmantlade Skogsfrun spatserar i qwällen
Och Dwergarne hamra sitt gull in i Fjellen.

Men åter på bergen står Windswales son *)
Och skakar de snöiga wingar med dån,
Och Hararne hwitna, och Rönndrufwan glöder,
Och tåget församlas. Mot Söder! mot Söder!

*) Wintern.

Till grönskande ängar, till ljummande Wåg,
Till skuggande Palmer slår åter wår båg.
Der hwila wi ut från den lustiga färden,
Der längta wi åter till Nordliga werlden.

T—n.

Necken. Romanz *).

Djupt i hafwet på Demantehällen
Necken hwilar i grönan sal.
Nattens Tärnor spänna mörka pällen
Öfwer skog, öfwer berg och dal.
Qwällen härlig står i swartan högtidsskrud,
När och fjerran ej en suening, intet ljud
Stör det lugn öfwer nejden rår,
När hafwets Kung ur gyllne borgen går.

Ägers döttrar **) honom sakteliga
Gunga fram på den klara sjö.

---

*) Efter en i Westergöthland och Småland allmänt känd melodi, under namn af Neckens Polska.

Den, som ej will anse denna Romanz såsom Allegori, förklare den som Myth, i hwilket fall den dock ej med stränghet får behandlas. Eddiska Mythologien hinner ej alltid till att förklara den i tradition och af sednare Skalder med mycket främmande ämnen uppblandade. Necken lefwer ännu genom tradition bland wår Allmoge, såsom hafwets och Musikens Skyddswäsende. Att låta Freja, likasom Venus, födas ur hafwet, och den förra, åfwensom den sednare, föreställas af Aftonstjernan, bör wäl icke wara en för Nordiska Skalder otillåten frihet.

**) Äger föreställer det stormiga hafwet; hans maka Ran det lugnande; således deras Döttrar hafwets wallningar efter en storm.

Harpans ljud de gå så sorgeliga,
Söka fjerran en wåg att dö.
Fast hans öga står åt dunkla Himmelen,
Ingen stjerna bådar Nattens Drottning än;
Freja smyckar sitt gyllne hår,
Och Necken så sin sorg på Harpan slår:

"O hwar dwäljs du, klaraste bland Stjernor
"I den blånande Skymnings stund?
"Du, som fordom, en af Jordens Tärnor,
"War min brud uti hafwets grund!
"Och när hjertat brann wid mina ömma slag,
"Smög så skön och blyg de tjusande behag
"Mot min barn i den swala flod,
"Och gyllne harpan stum på wågen stod."

"Men dig Oden böd högt öfwer jorden
"Ewigt stråla från Gimles famn.
"Med sin Harpa Sångarn enslig worden,
"Qwar blott äger din bild, ditt namn.
"Men en dag när Midgårdsormen reser sig,

"Gudar wäpnas, allt förlossas *), — då hos Dig
"Skall jag åter på wågor blå
"För nya werldar gyllne harpan slå."

Så den sorgsne; men wid Himlaranden
Freja huldt, genom Natten ler.
Ewigt på den guldbeströdda stranden
Sina tårar **) hon glänsa ser.
Och sin Wän på hafwet helsar hon så mild;
Wågen speglar darrande den huldas bild;
Necken höres på böljan blå
Så gladelig sin gyllne harpa slå.

Nattens Tärnor, klara Stjernor alla,
Gå till dans i den stilla qwäll,

---

*) I de med Christendom uppblandade Myther, som ännu lefwa i wår Allmoges Sagor, föreställas de hedniska Gudomligheterne såsom fjättrade i floder och högar. Sagorna säga, att man af Necken, Strömkarlen, och de så kallade Högsprkare får lära Musik, blott man lofwar dem uppståndelse; nekas dem detta hopp, får man höra dem, i floden, eller i högen, slå sina Wioler sönder och gråta bitterligen.

**) Enligt Eddan, gret Freja öfwer sin make Odens frånwaro, och hennes tårar woro guld.

När de skära Silfwertoner skalla
Öfwer stranden från häll till häll.
Men när blodig dagens Drott i östern står,
Bleknande och rädd den blida stjernan går,
Sorgligt afsked hon blickar ner,
Och gyllne harpan klingar icke mer.
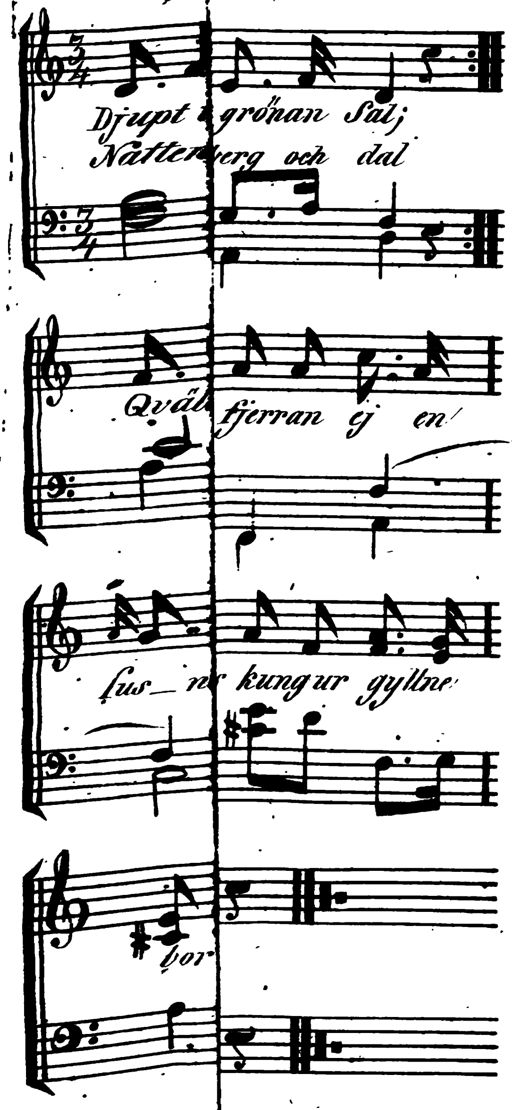
A—Z—

Chemisk utredning af ett föremål för Nordisk Fornforskning.

Såsom tillägg wid den i Idunas Andra Häfte, sidan 20 och följ. införda beskrifning om några Fornlemningar i Nordwestra delen af Småland, får man härmedelst nämna, att bland de i den först öppnade Ättehögen sammanhopade Kol och Ben, fanns, strödt i smärre stycken eller skifwor, ett okändt ämne, som hade mörk färg, och en fasthet i det närmaste lika med brännkol. För att upptäcka detta ämnes beståndsdelar, beslöt man att underkasta det en chemisk undersökning. Genom denna undersökning, som Professor Berzelius, kort före sin senast anträdda utländska resa, werkställt, har blifwit afgjordt, att det i fråga warande ämnet war ett slags Harts. Det hörde dock icke till Enkla Hartser, utan utgjorde en hartsartad, men sammansatt, Rökelseblandning. Denna undersökning har således lemnat ett nytt, ojäfaktigt bewis på hwad Herr Professor Sjöborg i sin Inledning till kännedom af Fäderneslandets Antiquiteter, sid. 213, anfört om wåra Förfäders sed, att någon gång wid sina likbegängelser använda Rökelse, för att sprida wällukt kring Bålet, förrän den brändes ben nedsattes i högen.
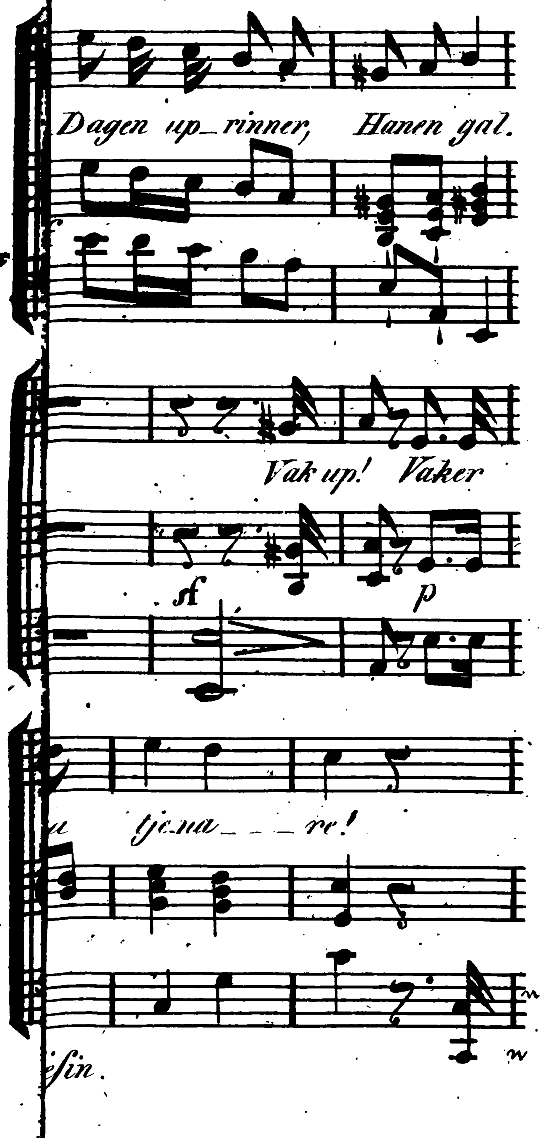
— R —
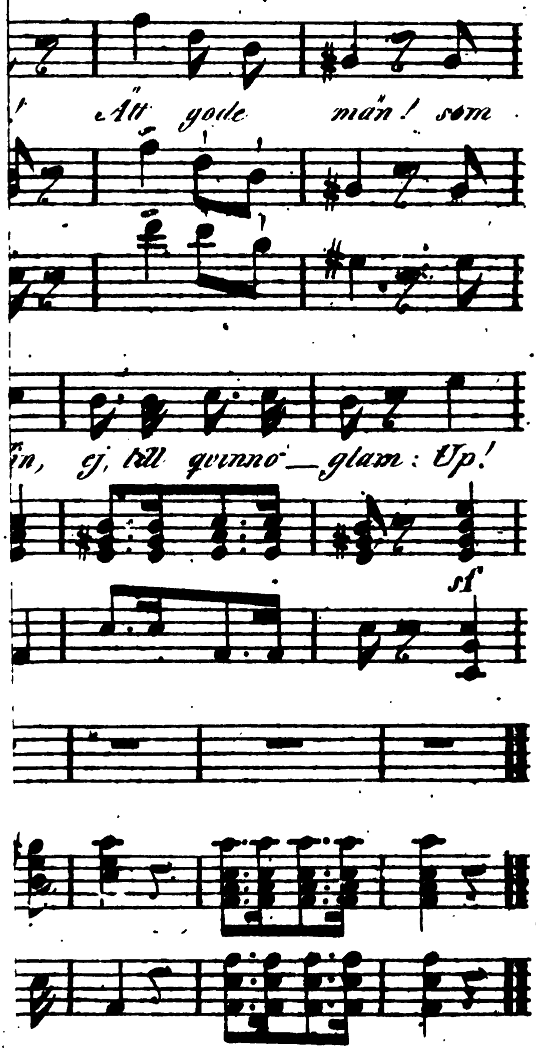
Necke 1.

Djupt i grönan Sal;
Nätten erg och dal
Qväll fjerran ej en
fus_ ne kung ur gyllne
bor

Idunas 1 Häfte sid 58.

Skald.

Ätt gode män! som
in, ej till qvinno — glam: Up!
sf